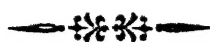

ప్రముఖ కవిత్వములు .

శ్రీ

కలిగూరి గంగంప

శ్రీతిరుమల వేద విభాగము

రచించినది .

పెండ్లకూర్పు 1,000 ప్రతులు.

మరి

ఎందరు మిత్రాత్మక ప్రేమలను ముద్రించుచున్నది.

1934

కాపీరైటు రిజిస్టర్డ్ .]

[మే 10-12-0]

ప్రతిభ

10-9-34

అనంతరమున బ్రయోగించి విజయము లెల్లఁ జేయుటకు నావల
 క్యాది సంబంధములు నేక విధముల వాడవలయుననియును నావల
 వధానము నావలరావలయుననియును నావలరావలయుననియును
 టిన్నె యున్నది. అందు కనుక నావలరావలయుననియును
 లగు వస్తువులకు నావలరావలయుననియును. మొట్టమొదట నావల
 యిది వాడవలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 అనే వస్తువు నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 కర్మమును బట్టికాదు. వస్తువునుగా నావలరావలయుననియును
 గూడ నిందు కర్మమును. వస్తువునుగా నావలరావలయుననియును
 మిగిలియున్నది. గర్భంబు కర్మమునకు నావలరావలయుననియును
 వస్తువునుగా నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును

మొదటి పుస్తకము

మొదటి పుస్తకమునకు నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 'సాంప్రదించునట్లు'గా గ్రంథమున కర్మమును. నావలరావలయుననియును
 ముద్రించబడిన వస్తువునుగా నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 వస్తువునుగా నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 లగు వస్తువులకు నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును
 పాఠమునకు నావలరావలయుననియును. నావలరావలయుననియును

10-9-34

10-9-34

నావలరావలయుననియును

నావలరావలయుననియును

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

కలగూరగంప

భక్తి.

—: రంగేశ్వరుడు :—

కా. శ్రీరామామణి వక్షమందుఁ దనరక జెన్నందుతన్నుక జనం
“బారా! చంచలతం దొఱంగని మెఱుంగరిక ధరింపంగఁ బో
లీ రాజద్భవ”మంచు వర్ణనలు తా రింపారఁగాఁ జేయ నా
శ్రీరంగమ్మన నుండు రంగఁడు యశశ్శీలిచ్చు మా కప్పడుక.

—: కృష్ణుడు :—

కా. శ్రీమన్మంగళదేవతాస్తనమిశత్పిన్నగ్ధస్ఫురచ్ఛీమదో
ద్దాహంకాంకితవక్షుమంగని మదిక దా నీర్వ్యతో రాధికా
భామారత్నము పల్కఁతుండినను “గోపం బేల? న న్నేలు” మం
చామెక వేడుక వేడు కృష్ణుఁ డిడు మా కత్యంతసాభాగ్యమూర్.

—: వేంకటేశ్వరుడు :—

ఉ. శ్రీమదఖండవైభవముచే జెలువారెడి వేంకటాద్రిపై
సామజయాన శ్రీరమణి చక్కఁగఁ బాదము లొత్త నారదుం
“దోమహనీయసేవితగుణోజ్జ్వల” యంచు భజింపుచుండు ని
న్నే మది నమ్మినాడ దయ నేలుమి శ్రీకర, వేంకటేశ్వరా!

చ. శరదరవిందలోచన! లసన్మణియు క్తకిరీట! కంకణ
స్ఫురదురుబాహుళోభిత! విశుద్ధచరిత్ర! రమాంగనామనో
హర! హరపూజితాంఘ్రియుగ! యాశ్రితభక్తమనోనివాస! కి
న్నరగరుడోరగాదిసుతనామవిరాజిత! వేంకటేశ్వరా!

క. గం. 1

—: జగదీశ్వరి :—

సీ. సారహీనపదార్థసంచయమ్మందు నిస్సారమైనయది సంసారమకద !
అట్టిసంసారమం దజకుద్రవిష్టాదులకునైనఁ దగిలికో ల్దప్పదుగద !
తగులుకొనినమీఁద ధనములేకున్నచో గడయైనఁ గాలమ్ము గడవదుకద !
కాలయాచనకుఁ దా ఘనుఁడయ్యు నీచునైనను నాశ్రయించుట న్యాయముకద !

తే. గీ. అట్టిపని కవిచంద్రుల కర్హ మగునె?
నీ వెఱుంగని ధర్మ మెందేని గలదె
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యోజగదీశ్వరమ్మ !

సీ. ఆశ్రయించినవారి నవలఁబొమ్మనిచెప్పు ట న్యాయమని మది నరయవొక్కొ
అభిమానము గల విద్యావంతులకు దరిద్రత్వ మిక్కట్టని తలఁచ వొక్కొ
ధనహీనులకు ధనంబు నొసంగుట మహోపకారంబనుచు మదిఁగాంచవొక్కొ
ఎవరి కిచ్చినను గవీంద్రుల కీకున్నఁ గలుగదు యశమని తెలియవొక్కొ

గీ. నకలము నెఱింగి మాకు వైశ్వర్య మొసఁగ
జాగుచేసెద విది యేటిచంద మమ్మ !
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ !

సీ. దారిద్ర్యమునఁ గృత్యదశ చెందెడివాఁడు తనివి లేనట్టి సిగ్గునను మ్రగ్గు,
సిగ్గుచెందినమీఁదఁ జెడిపోవుఁ దేజంబు, లేజంబు చెడిన దుస్థితి ఘటించు,
మీఁద నిర్వేద మాపాదిల్లు, నిర్వేద మనుసరించిన శోక మినుమడించు,
నదాన బుద్ధికి హాని వాటిల్లు, నిర్బుద్ధియౌ పురుషుఁడు పాలియుఁ బిదప,

గీ. నిట్టిదుర్గతి కవులపై నెట్లు నెట్టి
తమ్మ ? నీమన మెటు లొప్పెనమ్మ ? రమ్మ !
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ !

సీ. గణియింతుమే ? మహాఖర్చగర్వాంధతమసమలీమనులైన మనుజపతుల
నుతియింతుమే ? జగన్నుత్యవిద్యాప్రభావము నెఱుంగని మహీపలయపతుల
దర్శింతుమే ? కవిత్వప్రశంసావాసవావాసితులు గాని నరపతులను
మన్నింతుమే ? సదా మానినీమఘపానముఖచుర్యవసనులైన భూమిపతుల

తే. గీ. నెప్పుడేనియుఁ దప్ప దీ యప్పటంచు
గొప్ప యగు నీకటాక్షమ్ము గుప్పితేని
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాచ
యిని జిలుకవమ్ము, యో జగదీశ్వరమ్ము !

సీ. త్వత్కటాక్షం బను త్తమమహేంద్రత్వ దివ్యపద సంపాదనాపాదకంబు
త్వత్కటాక్షం బదభ్రవశస్తైశ్వర్య ధనదతాపాదనాధాయకంబు
త్వత్కటాక్షంబు భాస్వత్సహస్రప్రకాశమహాధికృతి ముఖ్యసాధనంబు
త్వత్కటాక్షంబు విద్యతాకవిత్వాధికత్వాదిసంధానకారణంబు

తే. గీ. ఇట్టిదని నీకటాక్షమ్ము నెఱింగి దీని
విడిచి యన్యుల నెట్లు నేవించుమమ్ము !
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాచ
యిని జిలుకవమ్ము, యో జగదీశ్వరమ్ము !

సీ. అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకుడైనఁ గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె
ముజ్జగమ్ముల నేలు పురుహూతుడైనను గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె
నవనిధుల్ గల్గు మానవహయిండ్లైనను గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె!
సార్వభౌమ్యముగల్గు జనపాలుడైనను గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె!

తే. గీ. హైన్యములకెల్ల హైన్యమైనట్టి ద్రవ్య
హైన్యమొక్కటి వారికి కూన్యమేని
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాచ
యిని జిలుకవమ్ము, యో జగదీశ్వరమ్ము !

సీ. ఆర్చి చచ్చినఁగాని యన్యులకీక తా మనుభవించని లుభజనుల విడిచి
వ్యాజ్యముల్ వేటలు నన్న పైపచరించు పరమపాత్రులను దుష్పతుల విడిచి
రసమన నెట్టిదో యిసుమంతయైనను గలనైనలేని మొద్దులను విడిచి
హానివాటించు కార్యములొనర్పఁగ యత్నములొనర్చునట్టి కూళలను విడిచి

తే. గీ. అహహ! దారిద్ర్యభారమ్ము ననఘులైన
కవులనెత్తినబెట్టు టొప్పవునటమ్ము ?
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాచ
యిని జిలుకవమ్ము, యో జగదీశ్వరమ్ము !

వీ. బహుజన్మకృతపరిపాకమున మించునట్టి యుద్ధండ్లభాగ్యాతిశయమొ
భావికాలప్రాప్య ఫలనూచకామేయమామకీనాదృష్టమహితకలయొ
అనిమిత్తజాయమానానూనకరుణాకటాక్షవీక్షణ వైభవానుగమమొ
కామరూపకలాప్రకాశసౌభాగ్యసువ్యక్తికరణచణప్రాభవంబొ

తే. గీ. కలను బ్రత్యక్షమైతి వేకారణంబొ
తెలియ దిది యూరకేపొదు దేవదేవి !
“కామధేనుస్మరణ” నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ !

జ్ఞానము.

—: ఆత్మబోధ (సంస్కృతమునకుఁ దెనుఁగు) :—

క. తపములచేఁ బాపమ్ములు
డిపి శాంతిని బొంది రక్తి డించి సదా ము
క్తి పదము గోరెడివారల
కుపకృతిగా నాత్మబోధ మొనరింతు మొగిల్.

గీ. మోక్షసాధనములలోన ముఖ్యసాధ
నంబు బోధయ ముక్తిపదంబు బోధ
లేకయుండినఁ గలుగదు ; పాకమునకు
ననలమేకద ముఖ్యసాధనము జగతి.

క. ఆవిరోధి గానఁ గర్మం
బవిద్య నడపంగఁజాల దట్టి యవిద్యన్
దవిలి తమంబును దేజం
బు విధమ్మున జ్ఞాన మెలమిఁ బోఁగొట్టుఁజూమి.

క. పరమాత్ముం డజ్ఞాన
స్మరణమ్మున భిన్నరీతిఁ జూపఁబైడిఁ ద
న్నిరసనము గలుగ మేఘా
వరణ మెడలు సూర్యుపగిది స్వయము వెలుంగున్.

గీ. జ్ఞాన మజ్ఞానకలుషతాకలితు జీవు
జ్ఞానవశమున నిర్మలుఁగా నొనర్చి

తానును నశించు; గలుషమై తనరు జలము
చక్కఁజేసెడి కతకరజంబువోలె.

గీ. నిద్రవేళను స్వప్నమ్మ నిజముగాఁగఁ
దోచుభంగిని రాగాదిదుష్టమైన
సంసృతియుఁదోచు నజ్ఞానపత్తయంచు
సత్యమై; యదివోప నసత్యమగును.

గీ. అవ్యయుండును సర్వలోకాశ్రయుండు
పైన యీశ్వరుఁ డెందఁకఁ గానబడఁడొ
జగము నందఁక సత్యమై నెగడు; శుక్తి
యందు రజతంబు దోచెడునట్టిభంగి.

క. వ్యాపకుండును సదసచ్చి
ద్రూపకుండును సర్వసంగతుండునగు హరియం
దేవారు సర్వజంతు
వ్యాపృతి; కటకాదికము సువర్ణమునబలెకొ.

క. ఆకాశము విధమునను హృ
షీకేళుండైన విభుఁ డశేషోపాధి
ప్రాకారుండై భిన్నుం
డై కనబడు నొక్కఁడగు సుపాధి నశింపకొ.

గీ. జాతినామాశ్రమాదు లీశ్వరునియం చు
పాధిభేదమ్ముకతన నాపాదితమ్ము ;
లకలుషమ్ము నమధురమ్మునౌ జలమ్ము
నందు రసవర్ణభేదముల్ వొందునట్లు.

క. పంచీకృతోచ్చభూతో
దంచితమై కర్మరచితమై తగు దేహం
బెంచఁగ సుఖదుఃఖమ్ములు
గాంచెడి భోగాలయమ్ముగాఁ జెప్పఁబడుకొ.

క. పంచప్రాణమనోబు
ధ్యంచద్దశకరణయుక్తమగు సూక్ష్మంగం

చెంచ నపంచీకృతభూ
తాంచిత మిది భోగమునకు నగు సాధనమై.

గీ. ఆరయ నవాచ్యమైన యనాద్యవిద్య
కారణోపాధియని చెప్పఁగాఁ దగియెడి
నీ యుపాధిత్రయమున కెవ్వఁ డన్యఁ
డతఁడ పో ! యాత్మయని చెప్ప నర్హుఁడెందు.

గీ. పంచకోశాదిసంబంధభావమునను
వస్తుతత్కృద్ధమా పరవస్తు వెలమి
నలరుఁ; దత్తన్మయమువలె ననితవర్ణ
ప్రప్రయోగముకతన నుస్ఫటికమట్ల.

క. సకలగతుఁడయ్యఁ బరమా
త్మ కనంబడఁ డెల్లచోట్ల మఱిఁ గన్పట్టు
బ్రకటముగ బుద్ధియందే
ముకురాదులయందు బింబములవలె నెపుడుక.

౨. వె. కాయ చిత్త బుద్ధి కరణములకు నన్యఁ
డై తదీయకృత్య మధిపుఁబోలె
నెవ్వఁడరయుచుండు నెల్లప్పు డతఁడపో!
యాత్మయనుచుఁ జెప్ప నర్హుఁడెందు.

క. కరణములు వ్యాపింపక
బరమాత్మయు మూఢులకును వ్యాపారివలెక
బరిదృశ్యుం డగు; మేఘో
త్కరము గదలఁ గదలునట్లు కనుపడు శశినా.

౩. గీ. ఆత్మ చైతన్యమును దగ నాశ్రయించి
కాయకరణమనోధీలు స్వీయకృతుల
వర్తిలుచునుండుఁ; బద్మినీప్రభునికాంతి
ననుసరించి మెలంగెడి జనులపోల్కి.

క. కాయేంద్రియగుణకర్మము
లా యములుండైన సచ్చిదాత్మునియందుక

ద్రోయుదు రవివేకమ్మున
నీ యాకసమందు నైల్య మెంచెడిరీతికొ.

గీ. మానసోపాధిసంబంధమైన కర్తృ
తాదికం బాత్మయందుఁ బ్రమాదమునన
కల్పితంబయ్యె నుడకసంగతసుధాంశు
నందుఁ దద్రతచలనాదు లమరురీతి.

అ. వె. బుద్ధిన త్తయంద పో! రాగమును నిచ్చ
యును సుఖాదికమ్ము నొనరుచుండు
నది యడఁగు సుషుప్తియందు నవియు లేవు
కాన నాత్మగములు కావునూవె.

క. రవికిఁ బ్రకాశం, బగ్నికి
రవరవ, జలమునకు శీతలతయు స్వభాసం
బవు విధమునఁ బరమాత్మకు
నవినాభావమున సచ్చిదాదులు వొలయుకొ.

అ. వె. ఆత్మసచ్చిదంశ మరయంగ బుద్ధపరి
వృత్తియును వివేకవృత్తితోడఁ
గలిపెనేని గలుగుఁగా యహంకారమ్ము
కేవలాత్మ శుద్ధభావుఁ డెందు.

క. పరమాత్మకు విక్రియ లే
దరయఁగ బుద్ధికిని బోధ మన సున్న యటం
చెటిఁగియు జ్ఞాతృద్రవ్య
త్వరీతులను జీవుఁ డకట! తా మోహియగుకొ.

క. అరయుచు జీవునిఁగాఁ ద
న్న రజ్జుసర్పత్వరీతి నూనముగాఁ దాఁ
బొరయు భయమ్మును నేనే
పరమాత్మ నటన్నమాత్ర భయము దొఱంగుకొ.

గీ. ఆత్మవలన నెలుంగు బుద్ధ్యాదికమ్ము
లాత్మ బుద్ధ్యాదికమ్మున కపరికాశ్యం

దెలిమిదీపము వస్తులు వెలుగఁ జేయుఁ
గాని యవి దీపతేజంబు గనుపఱచునె.

క. తనుఁదాఁ దెలియుట కన్యం
బనపేక్ష్యము బోధరూపుఁడగు నాత్మకుఁ ద
న్నును వెలిగింపఁగ దీపం
బున కొండు ప్రదీప మేల పొసఁగింపవలెక.

గీ. “నేతి నేతి” వాక్యమ్ములచేత నకల
మైనయట్టియుపాధుల నవలఁ దోచి
జీవపరమాత్మలకు సౌఖ్యసిద్ధినపుడు
వడయఁగా వలె నమ్మచోవాక్యకలన.

—: శ్రీమదాదేశంకరులు :—

క. శంకరు సతతారాధిత
శంకరు వేదాంతశాస్త్రసాధితసంవి
త్పంకజభాస్కరు లోకా
లంకారు నుతింతు మదిఁ గలంక మెడలఁగెక.

గీ. ఎంతకాలమ్ము బ్రదికిన నేమి ఫలము
జగతి కుపకార మొక్కింత నలుపఁడేని
దానికై బాల్యమాదిగఁ దనదుజీవి
తమును వెచ్చించు శంకరుఁ దలఁపవలదె.

పీ. మండనమిత్రుతో మాటాడ శక్యమే? భగవత్కథాశక్తి ప్రబలదేని
భట్టభాస్కరుతోడ భాషింపశక్యమే? యెంతటిప్రతిభయు నెనఁగదేని
ఉపనిషద్భాష్యాదు లొనరింపశక్యమే? సర్వజ్ఞతారూఢి చనదయేని
అన్యకాయప్రవేశాలంబనము తేలికయో? యోగపరిణతి గలుగదేని

తే. గీ. బ్రతికినదిచూడ స్వల్పమప్పావనుండు
నల్పు కార్యమ్ములకుఁ బట్టుఁ గల్పమేని
అతఁడు లేడననేల? యేమయ్యె నిప్పు
టికిని మృతజీవుఁ డెల్లవారికి హితుండు.

చ. ఒరుల కెఱుంగరాని గతి నొండొకతేని కశేబరమ్మునక
జొరఁబడి కామశాస్త్రపరిశోధనముక బొనరించి దాన వా

త్తరుణిజయమ్ము గైకొనుకతక బరిశీలనచేసి చూడ సం
సరణ మనాది జ్ఞానులను సైతము వీడదటంచుఁ దెల్పెడిక.

చ. ఒకఁడననేల? శంకరుమహోన్నతపర్వత మేది చూచినక
సకలకళానివాస మగు చందురుబింబమునందుఁ బోలెఁ ద
క్కక యమృతంబు చిప్పిలుటె కన్నడు నయ్యనఘాతుఁగన్న త
ల్లికి మఱిదండ్రీకిక జగతి లేరు మఱొక్కరు సాటి చెప్పగక.

—: శ్రీరామకృష్ణపరమహంస :—

మ కరుణాదూరత నూరకే బలిగ నక్కాళీమహాదేవికై
నరులం జంపెడి వంగదేశపు ద్విజన్మస్తోమముం దెట్టులో
పరమార్థజ్ఞుఁడు రామకృష్ణుఁడు పరిబ్రహ్మపరాంశమ్మునక
ధరణింబుట్టెఁ దదీయ చిత్రచరిత్రలో భాసింపఁగాఁ జెల్లవే.

సీ. చదువనేలేదట ! శాస్త్రాదులనొకింత గురువయ్యె నేలాటి గురువులకును
అనుభవించకయె యేలా చెందెనొ విరక్తి ! యేవిరాగులు సేర రీ సమాధి
తనకన్న నితర మింతయు లేదని యెఱింగియును గాళికార్చనమును బొవల్సె
నీయుగమ్మునను లేనేలేని మహిమ లెన్నెన్నియో చూపె నరీహుడయ్యె

తే. గీ. ననుచుఁ జెప్పెద రయ్యనఘాతుచర్య
విధినిషేధము లెఱుంగక వేదవేత్త
లైన విద్వాంసులకును మాన్యతవహించి
తనరు శ్రీరామకృష్ణున కెనయె యొరులు.

కా. ఏ యోగీంద్రుని శిష్యుఁ డొక్కరుఁడు దా ద్వీపాంతరం బేగి వి
ద్యాయుక్తిక దగ వారి లోబఱచి “ధ్యేయం బిద్ధియే” యంచు న
జ్ఞేయంబై చను తత్త్వముండెలిపి యెన్నే దుర్మతాలో మాపె ను
శ్రీయుక్తుం డల రామకృష్ణుని యేరీ జ్ఞాను లెందేనియొక ?

ఉ. వేదము పిచ్చి, శాస్త్రపున వెట్టి, యధర్మమదెద్ది, యంచు వా
గ్వాదమునేయునిట్టి కలికాలమునందును నెవ్వఁడో యొకం
డాదిమకాలమందు బలె నార్యుఁడు పుట్టఁగవచ్చు నంట దు
ర్వాదముగామి కియ్యనఘుపర్వమే యొకసాక్షి నాఁదగుక.

క. గం. 2

తే. గీ. వేదములు కష్టపడి వల్లవేయ నేల
కాస్త్రములలోఁ బరిశ్రమ సల్ప నేల
రామకృష్ణ పరమహంసరాజు నొడువు
నట్టిబోధల నీయర్థ ముట్టిపడెడి.

—: శ్రీవివేకానందస్వామి :—

సీ. పుట్టెనెవ్వఁడు హిందువులలోనఁ గాయస్థజాతిలో వంగ దేశమ్మునందు
చదివె నెవ్వం దొక్కసంస్కృతంబేకాక యింగ్లీషు మొదలెన్నియేనిభాష
లరసె నెవ్వఁడొక్క యదైవితమేకాక భూమిలోఁగల మతమ్ములవియ్యెల్ల
దిరిగె నెవ్వఁ డాత్మ దేశమొక్కటెకాక యభిలములగు విషయమ్ములెల్ల

తే. గీ. నిహమునం గల్గు తుచ్చమా నిచ్చవిడిచి
బాల్యమాదిగ పరముకై పాటుపడుట
తక్క నెవ్వఁడెఱుంగఁ డితరము నుంత
ఆతఁడు వివేకయోగి దివ్యపదభోగి.

చ. ఎవనికి శక్యమా ? మతములెల్ల విచారణ సేయునట్టి హూ
ణవరుల దేశమందున ఘనంబగునట్టి సభాస్థలమ్మునం
“దవనిని గల్గు మీ మతమ్ములన్నియు లేత” లటంచు ఖండనం
బు వొనరుపక, స్వకీయ మతము న్నిలుపంగ, వివేకుఁ దక్కినక.

గీ. శంకరాదులు విజయంబు సల్పుటెల్ల
నాత్మరాజ్యమ్ము నంద, వీరట్లుగాక
యన్యదేశమ్ములకు నేగి యన్యమతము
వారి నద్వైతులుగఁజేయు ధీరవరులు.

గీ. ఇహమునకుఁ దక్కఁ బరమున కించుకేని
స్వప్నమునైనె యత్నమ్ము సలుప నట్టి
హూణులను వేలకొలది దా నుద్ధరించి
జ్ఞానులనుజేసె నీ వివేకప్రభుండు.

కా. “మీసాలోపచ్చిన బాలురార!” యని, ‘యమ్మే’ ప్యాసుగావించి బలో
వాసింబొల్పెడివారిఁ బిల్చి సభలో నాదమ్ము లేకే యుప
న్యాసంబిచ్చి “మతమ్మునంగ నొకయద్వైతంబ” యంచుం దగక
దా సిద్ధాంతము సేయుధన్యుఁ డతఁ డేతన్మాత్రుండే చూడఁగక.

—: సమాజమువారి విజ్ఞాపనము :—

ఉ. హిందువులార ! మీమత మదెట్టిది, మీ రిపుడెందుకోస మీ చందమునక సమస్తము వెనక విడి దై న్యముపుట్టినిండులై వందురుచుండియొక బయికి వాసికి శీర్షములెత్తుచున్న వారిందుఁ గలట్టి సారమది యిండుకయేని గ్రహించినారలే.

కా. “టోప్” లెట్టి “పరాయణం” దొడిగి యెట్టో పొట్టకై వేసముల్ వే పూసుం డొకగంటయైన నెలకుక “వేదము తా నెట్టి? దే వ్యాపారం బట నుండు? దానిచిగు రేయర్థము బోధించు?” నం చీపట్లక వ్యయముం బొనర్పుఁ డిది మీకిప్పించు నుచ్చైర్గతుల్.

బి. ధనవిహీనుఁడు ధనంబునుబొంది మోదించుపైని నెద్దానికై వాంఛనేయుఁ గాంతావిహీనుఁడు కాంత సంపాదించుకొనుమీఁద దేనికై మనముఁ జూచువు సంతానహీనుండు సంతానమునుగాంచి యలరుపై నెద్దాని నభిలషించు రాజ్యవిహీనుండు రాజ్యమునంది యనంతరం నెద్దాని నానందజేయు

గీ. నట్టి యున్నత పదమును నంబఁజేయు
పెద్ద “రైల్” యంత్ర మెయ్యెడ వెలయుచుండు
నదియ హిందూమతము దాని మొదలు తెలియ
కేల చెడిపోయెదరు పృథా యెఱుకవిడిచి.

గీ. మున్ను మనవారలందఱు దున్న పోతు
లిపుడు మతిమంతులము మన మెంతయేని
యనెడి దుర్భాగినివలదు వారట్టిరేని
మనకుఁ దజ్జన్మలకుఁ దెల్పి యనువుపడునె!

చ. అడిగిన యాచకావళికి నంతయు యింతయు యిచ్చునట్లు. సో మ్మిడు టొకలక్కగా దిచటి కెప్పుడో యొక్కపు డేగుదెంచి యి యొడనగు సంగతుల్ వినుటయే కడు ముఖ్యము దానఁజేసి మా పడెడి పరిశ్రమమ్ము ఫలవంతమగుక మత మున్నతిం గనుక.

చ. ఎవఁ డుదయించి లోకులకు నెల్లరకుక బరమాత్ముసంగతిక వివరముగాఁగఁ జెప్పి “సువివేకి” యనం జను నాత్మనామముక భవుకతర్థార్థయుక్తముగ భాసిలఁ జేసెనో హూణభాషలోఁ దవలి పరం బొకించుకయుఁ దా మెఱుంగంగ నశక్తులైన వా

రి విషయమై యెవండు సురవృక్షమునాఁగఁ బ్రసిద్ధిచెందె నిం
కెవఁ డవతారమందుట నె యెల్లరకుఁ “మన వేదకాస్త్రముల్
ప్రవిమలముల్ మఱెవ్వియును బాపనముల్ జగమందు లే” వట
న్నవిషయ మాత్రకెక్కె జననాఁడు మొదల్కొని యెవ్వఁ డెప్పుడు
దవిలి పరానుషక్తుఁడయి ధర్మపుఁ జింతయొనర్చె నింకఁ దా
నెవఁ డిహవాంఛ మాని “పరమే శర” మంచుఁ జరించె నెవ్వఁ డీ
భువిని బరార్థమై తనదు బుద్ధిని విద్యను జీవితంబును
మివుల వ్యయించె నెవ్వనికి మించిన వేత్తలు నేఁడు లేరు; పూ
ర్వ విబుధులందు శంకరునివంటి మహాత్ముఁడుగూడ నెవ్వని
శిష్యులు మెచ్చ నొప్పికొను; శ్రీయన నెవ్వనికిఁ దృణంబు స
ర్వ విభవముల్ మఱెవ్వనికి వశ్యము; లక్ష్మి వివేకయోగికి
యెవరు మఱెంత వ్రాసినను నెక్కుడు గామియుఁ దక్కువొటయు
దవులు నతం డొకండు జననంబును గాంచఁడయేని యొక్కఁడు
మివులఁడు హూణవిద్యలను నేర్చెడివారలయందు హిందు; వా
శివునకు నా శివాత్మునకు శ్రీహరికిన్ ద దభేదరూపుఁడ
ప్రవిమలయోగికి న్నతు లపారముగా నొనరింపఁ జెల్లదే
సువిమలలార ! హిందుమతసూత్రమెఱింగిన యోగ్యులార ! య
స్యవిషయముల్ మఱెవ్వరికి నబ్బిననున్ మతసంగతుల్ విశే
షవిధిని భారతావని నెసంగెడివారికె యిచ్చినాఁడు లో
కవిభుఁడు; ముక్కుముక్కులుగ ఖండననేయఁగ నీమరంబు దా
నవయదు, రూపుమాయదు, తనంతన వృద్ధిని గాంచ నేర్పు ని
క్కువ మిది దీనినే సతము గోరుఁడు బాగుపడుండు మీ రొగి.

—: శ్రీకృష్ణకథాసంగ్రహము :—

చ. జననమునందె బంధనపు సద్భమునందున; వేఱుచోటికి
జనె; నటఁ గంసుపంపున వెనక బురుటింటికి వచ్చినట్టి పూ
తన చనుఁబాలు గ్రోలె; నది దా స్వకృతాఘముకల్మిఁ జచ్చుమీఁ
దను శకటాకృతుఁ గెడపె దానవు; నాపయి గాలిరక్కనుం
దునిమెను; మీఁదఁ దల్లికి వినోదముమై సకలప్రపంచముల్
గనఁబడజేసె; తోలఁ దనుఁ గట్టినయప్పుడు రెండు మదిచె

ట్లను బడఁగొట్టె; పత్నుడను టక్కరిరక్కను నుక్కుఁజేక్కె; దు
ర్మనను బకుఁ హరించె; బయి మట్టెను ధేనుకు, గార్దభాకృతిఁ;
ఘనవిషపూరితుఁ బిదపఁ గాళియు యోగ్యునొనర్చె; దావప
ప్పిని నొగిఁ గ్రోలె; బర్వతము నెత్తె, వధించెను శంఖచూడనా
ముని; నొక గుహ్యకుఁ జదియ మోడె; పృషాసురు, వ్యోమకేశులఁ
గునిమెను; గంనుఁ జంపెను; విభుద్యుతిపక్త్రును రుక్మిణిఁ వరిం
చెను; మఱిఁ గొందఱు సతులఁజేకొనె; భూసుతు యాపుమాపె; న
ద్గనుజా చౌఱుఁపదల్చిన పదంపశి తన్ను వరించినట్టి కా
మినులఁ బదాఱువేలఁ గొనె; మేకొని బాణుని గర్వమూడ్చె; నిం
కను మఱిఁకొందఱుం దునిమెఁ గవ్వల దువ్వల భృష్టులఁ; మహా
మునియగు నారదుం డడుగ మోదముమైఁ పవలీలఁ గామినీ
జన గృహపంక్తి నొక్కమొగిఁ జక్కఁగజూపి నిరుత్తరుఁ బొన
ర్చె; నితఁడె నందనందనుఁడు, శ్రీహరి యీతఁడె, యీతఁడే జగ
జ్జననము రక్షయుఁ లయము సల్పు పరాత్పరునంశ, మీతఁడే
ఘనులగు పాండవేయుల కకారణబంధువు, వీనిచర్యలఁ
గనుఁగొని చెప్ప శక్యమనఁ గా దెటువంటి మునీంద్రపాలి; కీ
యనఘుఁడు నేఁడు పుట్టె; నిది యందఱ కప్పటినుండి పూజ్యతన్
గనెదిన, మి మ్మహామహునికై మన మియ్యెడ నేఁడు గూడి యీ
తని చరితంబు పాడితిమి ధన్యతఁ గంటిమి తప్ప కీక్రత
మ్మున మనకుఁ బ్రమోదములు సొంపిరివోయెడి సభ్యులార! పం
దనము లొనర్పఁడి యెలమి నందునిపట్టికి గొల్లకుట్టికిఁ.

— : భావ : —

అంధగ్రామహాకవిపరీక్షంస

ఉ. శ్రీకరమాంధగ్రాహరతము చేయఁగఁ జేసె నెవండు నన్నయా
ఖ్యాకమహాకవిప్రవరు సంజీబంధముతోడ వేడి; ను
ల్లోకుఁ డతం దుదారగుణశోభితుఁ డాంధ్రకవిత్వదిగ్భా
రాకుతుకీకృతాంతరుఁడు రాజనరేంద్రుఁడు వొల్చు నేటికిఁ.

ఉ. ఏగతినో కవిత్వము ననేకులు నెప్పెడువార లుండ న
ర్వాగమవేది నన్నయమహాకవియే యని నిశ్చయించి యు
ద్యోగిని జేసె “భారత మహాదధి నీడు” మటంచు నెవ్వఁ డా
హా! గణుతింపఁ జెల్లదె మహామహు రాజమహేంద్రు నాతనిఁ.

ఉ. చచ్చి శరీరమున్ విడిచి చన్న నృపుల్ గల రెండోటని వి
ద్యచ్ఛయమాన్యమున్ నుకవిహద్యమునై తగు కీర్తికాయ మీ
సచ్చరితుక భరించె నిది కాశ్వత ; మీనృపు సన్నుతించి స
ర్వోచ్చపదంబుఁ గైకొనుట యొప్పుదె యిప్పటి యాంధ్రజాతికిన్ !

తే. గీ. రాజరాజనరేంద్రుండు పూజనీయుఁ
డైన నన్నయనుకవియు నాంధ్రభాష
భారతం బను నిధిలోన భద్రపఱచి
యంచుటను గాదె మనకు నుయోగమబ్బె.

ఉ. నన్నయగారి తోపఁ గొని నవ్యగణంబులు కొన్ని చేర్చి తి
క్కన్న మహాకవిప్రవరుఁ డాంధ్రకవిత్వము వృద్ధి చేసె ; నె
ఱ్ఱిన్నయు వీరి తోపఁ గొని యర్హత యింకొక కొంత యిచ్చె; స
ర్వోన్నతి తెచ్చె సోముఁడు మహాదధినాఁ జను నాంధ్రభాషకున్.

ఉ. పెక్కుమహాకవుల్ పిదపఁ పెక్కు పురాణము లాంధ్రభాషలోఁ
దిక్కనగారి తోపను నుధీహిత మొప్పుగఁ జేసి రంతతో
నెక్కడఁ దెల్లనేయ మది పెక్కు పురాణము లేక పోయె స
మృక్కృతికర్త నైషధమహాకవిమాళి జనించె నంతటన్.

చ. ఇతని కవితృపుం గరిమ నెన్నఁగ నన్నయ యంతవానిఁగాఁ
గృతిమణు లెల్లఁ జెప్పుదు రహీనమహాకవితానురాపగా
వితతమహీతలుం డితఁడు విశ్వజనీనము నైషధంబు కా
వ్యతతిశిరోవిభూషణము నాంధ్రముచేసి యొసంగె భూమికిన్.

ఉ. ఈతనికాలమందుఁగల రెండటొ సత్కవు లందఱుక మహా
ఖ్యాతిపరుల్ కృతిప్రవరకల్పకు లాధ్యతరాగ్రహారవి
ద్యోతిను లుద్యదాశుకవిలోద్ధతు లందఱియందు నీతఁడే
నేతిగ ద్యోతిలెక దను మనీషిమణుల్ సతతమ్ము మ్రొక్కఁగన్.

కా. శ్రీనాథుండు యశశ్శరీరమును దాల్చెం గొంతకాలాన కా
పై సాంధ్రావని భాగ్యపుంగరిమకున్ బ్రాప్తై జనించెక రసా
నూనాత్యాశుకవితృ తత్త్వసతతోద్యోగప్రవీణుండు భా
షాసంతుం డల పెద్దనార్యుండు బుధానందానుసంధాతయై.

ఉ. “ఆశుకవిత్వతత్వమిది యో నిది కా”దని కృష్ణరాధ్యశో
రాశిసభాస్థలమ్మున ధురంధరుడొకవులున్ ధరాంగనా
క్షీశుడు కృష్ణరాట్నవియు హెచ్చుగ మెచ్చుగఁ బెండెరంబు నూ
రీశుడు పెద్దనార్యుడు గ్రహించె రశిం చె స్వతంత్రకావ్యమున్.

తే. గీ. ఆంధ్రకవితాపితామహం ననుసరించి
పనుచరిత్రంబు రచియించె బట్టునుకవి
ధారలో భేదమున్నను దానికన్న
మిన్నయని దీనిఁ బువ్వురు మెచ్చుకొండ్రు.

తే. గీ. నారితేజపాకమ్మున నూరిపరుల
నలరఁ జేయు నాముక్తమాల్యద రచించి
నట్టి శ్రీకృష్ణరాయలయనుఁగు మేన
యల్లుని కపింద్రుడగుచు శోభిల్లె బట్టు.

క. బట్టయ్యు నితఁడు వన్నయ
బట్టాకముఖ్యునుకవిరులకు పితై
పట్టయ్యి శ్లేషకవితకుఁ
పట్టిన శ్లేషై యశస్సు పెంచె జగమునన్.

ఉ. పిమ్మట నుద్భవించె నలపింగళి నూరన యీతఁ డెంతయున్
గమ్మనిపల్కులన్ గవిత కల్పనసేయు నుద్దేశతంతుఁ డిం
కమ్మహనీయు లెందఱొ జగమ్మున నాడుగలాట వారిలో
నిమ్మహితుండె శేరువడె నీతనిధార మహాస్ఫుతంబగున్.

ఉ. బమ్మెర పోతరా జనెడి భాగవతాంధ్రకవీంద్రునిన్ జగ
త్సమ్మతు రామభక్తు సరసప్రళితాంధ్రకవిత్వరాశి నీ
పిమ్మటఁ జెప్పఁగాఁడగదు పెద్దకవీంద్రుల కెల్లఁ దెచ్చగా
నిమ్మహితున్ వచింపవలె నీతనిశక్తి యనన్యనాభ్యుహ.

చ. ఘనమతు లెందఱో గలరు గాని యదేమొ తెనాలి రామకృ
ష్ణుని కవితామహత్త్వ మతిసుత్య మటంచుఁ గపింద్రులందు రా
యనఘుని ధాటిఁ జూచిన నహా! యనకుందురె యేరు గాని, యె
వ్వని నని యెన్న నేరుతు మపారు లనేకకకవీంద్రు లుండగన్.

చ. విజయవిలాసకర్త సువివేకి మహాకవి యన్యజాతికి
ద్విజునకు నుద్భవించిన సుధీతిలకుం డితనికొ మహాకవి
ప్రజ మసమానుఁ డంచును బ్రబంధము చూచి సుతింతు రింత ది
గ్విజయము గొన్న కావ్యమే భువికొ రసధోరణిఁ గానరాదుగా.

గీ. స్త్రీలలోఁగూడఁ గొందఱు శేషలాది
గాఁ గలుగు ప్రౌఢపద్ధతుల్ గలయఁగూర్చి
చెప్పిరొకకొన్ని కావ్యముల్ మెప్పుగనిరి
నాఁటి సుకవులచే ధరానాథసభల.

మ. తతవిద్యారసికప్రచారుఁడగు శ్రీతంజాపురీవల్లభా
చ్యుతశ్రీమద్రఘనాథభూపుదనుకకొ శోభిల్లె నానాఁట ను
న్న తికిన్ వచ్చుచు నాంధ్రసత్కవిత; పై నానాఁటకీణించుచున్
గతికిందక్కి యథోగతిం బడి యెటో కాలూఁది మూలం బడెన్.

ఉ. అంతట హూణరాజ్యపు సమాదరణంబునఁ జేసి యెట్టులో
పంత యొకింతతగ్గె నటువాడిన యా కవితాలతాంగికిన్;
సుంత విచార మాపె విడి శోభకు వచ్చెడునంత నేదియో
చింత యొకండు నచ్చె నది చెప్పఁగ నేల జగత్ప్రసిద్ధమే.

ఉ. దానిని చెచ్చి పెట్టిన విదగ్ధులఁ గూడ మహాపకారమున్
బూని యొగర్చ నెంచిన ప్రిబుద్ధులె కాని మఱీరుఁ గారు ; పీ
ర్మానన మందు నొజ్జగను మాటుపఁబోయినఁ గోఁతి యాట సం
ధానము చెసె దేవుఁ డది తజ్ఞులు తీరువఁ బూని రంతటకొ.

తే. గీ. ఆంధ్రభాషాపరిషదాఖ్య నలరు మీను
సభ విమర్శించి కవితకు సంభవించి
సత్తి కష్టమ్ము దీర్చె నోయనఘులార!
ప్రాజ్ఞులార; మద్రాస్సురీవాసులార !

సీ. మీయాంధ్రపరిషత్తు మేదినీనాథుల యాదరణకుఁ బాత్ర మగునుగాక
మీయాంధ్రపరిషత్తు మేటివిద్వత్కీంద్రులకు నానందమ్ము గొలుపుఁగాక
మీయాంధ్రపరిషత్తు జాయమానాసేకకృతుల కానందమ్ము నిచ్చుఁగాక
మీయాంధ్రపరిషత్తు రాయలవారి యాస్థానంబుతో గొండ్లి సల్పుఁగాక

గీ. దీనిఁ బోషించు నృపులకు, దీనియందుఁ
బట్టుదల గల్గి పనిచేయు పండితులకు
నాయురారోగ్యములనిచ్చి యాంధ్రకవుల
కబ్బములు పేర్చి మన్నించి కాచుఁగాక.

—: రవీంద్రనాథతామ్ర :—

శ్లో. సర్వద్యౌపవతంసచారుకవితామల్లీప్రసూనజే
వాగీశాయ రవీంద్రనాథకవయే కుర్మశ్శుభాశంసనం
హేలానిర్మితయాపి కావ్యసుధయా భాషాంతరీభూతయా
ప్యామోదం వితనోతి య స్సమనసాం సర్వప్రపంచేధునా.

శ్లో. టాకూరుపంశాంబుధిపూర్ణచంద్రో
దేవేంద్రనాథస్య సుతో మహాశేః
బంగళహూణామరదేశభాషా
నిధిః పురోభాతి రవీంద్రనాథః.

శ్లో. ఖండేఖండే నగర్యామపిచ జనపదే దేశభాషా స్వనూక్తం
పుణ్యాదేకాగ్రచిత్రైః పులకితపపుషో యస్య కావ్యం పతంతి
వాగ్దేవీ యస్య వాచి క్షిపతి మధుర్గురీం శీతలాం భూతధాత్రి
సర్వేషా మక్షియుగ్మం సపది వితనుతా మాతిథేయం రవీంద్రః.

శ్లో. అఖిలదేశసముచ్చయంబైన బహుమతి గణించె నే నూరి కాశలంబు
రసవత్కథానకప్రసరణావిర్భూతి కల్పించె నేకవి కల్పనంబు
భరతఖండము కవిప్రభుజన్మఖని యన్నఖ్యాతి స్థాపించె నేఘనని పేరు
సర్వవిద్యా గారచత్వరమ్ములయందుఁ దాండవంబాడె నేధన్యు కీర్తి

తే. గీ. సుకవితాశక్తి నట్టి భాసురగుఁబుండ
పరుగుదెంచితివయ్య! మాపురికిఁ గాకి
నాడ కీనాటికి రవీంద్రనాథసుకవి
సార్వభౌమ! యిదే నీకు స్వాగతంబు.

శ్లో. పంగరాష్ట్రము గర్వపడునట్లులు మహర్షి దేవేంద్రనాథుఁ బుత్రీకరించె
భారతీయులు తుష్టిపడఁగ “శోబిలు మైగ్రిజు” గైకొనె సరసమా కవనమందు
సర్వానుభవనీయసంగతుల్ చొనుపుచు వర్షించెఁ బెక్కు కావ్యములు జగతి
వన్యఖండముల బ్రహ్మైక్యమ్ము వివరించు గీతాంజలి రచించి కీర్తిపడఁ

తే. గీ. జ్ఞానమునయందెకాక యైశ్వర్యమందు
సైతము రహించె భాగ్యవిస్ఫీతి మెఱయ
నవసుధామూర్తికి రవీంద్రనాథుకీర్తి
కభ్యుదయ మబ్బుఁగాత నిరంతరంబు.

—: ఒకకవయిత్రి :—

మ. జననంబందితి సత్కృపీట్కులమునక సత్సేన కావించి పెం
చినకైతక బరమాత్మసాత్కృతిగ వాసిక సర్వమర్పించి స
జ్జనమాన్యత్వము గాంచి శాశ్వతయశస్సంతాన మార్జించితో
కనకాంబా! సతులందు నీ కుపమ లోకంబందు లేడెందులక.

కా. కాశీనాథునివంశదీపకుఁ డనం గా నెందుఁ బెంపాందు నా
గేశుం డేనును శ్రీపదాన్వయుఁడు శ్రీకృష్ణుండు లోనా సుధీ
వైశంపాయను లట్లు నీదుకవితక వర్ణించి నాఁడిచ్చునా
యాశీర్వాదము చాలదే! సుకృతి బ్రహ్మానందముక జెందఁగలక.

క. ఉవిదకుఁ దిలకముకన్నక
బ్రవిమలభూషణము లేదు పొరబ్రభమునక
దవులదది నీకుఁ బోనీ
కవితలకమనైతి లోటుగనుపడ దింకక.

—: ఆంధ్రకవులు :—

ఉ. సారతరార్థసంపదలు సారససారసరఃప్రసారము
ల్లారసవత్తరంబుగ నిగారము గారము దోఁప సాహితీ
భారతి భారమంతయును భారతమం దిరవొంద నాంధ్రభా
షారమణీరమం గొలుచు సజ్జను నన్నయభట్టు నెన్నెదన్.

ఉ. తిక్కనసోమయాజికి నతిం బొనరింతుఁ గవిత్వలక్ష్మికిన్
దిక్కుగువాఁడు, నన్నయ గతించినమీఁద నతండు చేయునా
తక్కినభారతంబును సుధామధురంబుగఁ దెల్లఁ జేసి పెం
పెక్కినగొప్పవానికిఁ గవీశ్వరకామితరాజధానికిన్.

ఉ. భారతకృత్కృపీశ్వరులఘక్కిని దాటఁగ రామి వారికిన్
హుటరూపనంగ నసమానతరపృతిభాసమృద్ధి పెం

పార నరణ్యపర్వమును సాంతము చేసినమేటికిఁ నుద్ధి
హీరునకుం బ్రబంధపరమేశున కంజలి సంఘటించెదన్.

ఉ. భాగవతంబు సర్వరసబంధురమున్ దెలిగించినాఁడు స
ర్వాగమసారవేది జఠరార్థముగాఁ జెయిసాఁచకే మహా
భాగుఁ డితం డటంచు నరపాలురు మెచ్చగ జీవితంబు న
పొగతి నోమినాఁ డితఁడు లొదురె పోతనవంటినత్కపుల్

సీ. పసితనంబుననుండి బహురసప్రథితప్రబంధనిర్మితకిఁ బాల్పడినవాఁడు
నన్నయాదికకవీంద్రశ్రేణి కనవచ్చు పాండితీగరిమ చేపట్టినాఁడు
దేశంబు లన్నియుఁ దిరిగి తత్రత్యభూపతులసన్మానంబుఁ బడసినాఁడు
శయ్యాచమత్కారసంప్రదాయంబున నతనుప్రతిష్ఠచే నలరినాఁడు

తే. గీ. భానురానునకవితాప్రసారసార
తోషితాశేషభూపతిస్తూయమానుఁ
డతఁడు పొగడొందు శేముషీవితతకీర్తి
ధట్టచరితుండు శ్రీనాథభట్టసుకవి.

ఉ. కాతరభావ మించుకయఁ గాని యెఱుంగనిపాండితీబల
స్థితకథావిధానసరసీకృతచారతరప్రబంధని
ర్మాతలు, సాహితీముదితమానవపాలకు లై చెలంగు నా
కేతనమార నాదికవికేతనులన్ గణుతింతు నిచ్చులున్.

ఉ. సంగతచాతురీమహిమసారఘమంఘమితప్రసిద్ధస
ర్వాంగమనోహరాయు కవితారభటీపరిపూర్ణసర్వది
క్ష్వాంగింగణు హాస్యకృత్కవి ననర్గళచారుపదప్రయోగకా
లిం గణుతించువాడఁ గవిలింగని లొంగని భక్తిపెంపునన్.

సీ. అంధ్రకవిత్వమ్మనందుఁ బితామహఖ్యాతిఁ గైకొన్న పెద్దన్న యొకఁడు
అంగనామధురాధరాకారసుకవితాస్వాదిమ గలుగు ధూర్జటి యొకండు
ముద్దుమాటలచేత మోదమ్ము గలిగించు ననమానసుకవి తిమ్మన్న యొకఁడు
తగుచతుర్విధకవిత్వంబులందును చారుకీర్తి గాంచిన భట్టుమూర్తి యొకఁడు

తే. గీ. మొదలుగాఁ గలనుకవినమూహమునకుఁ
దననుధానమకవితచేతనప్రమోద

మాచరించినకృష్ణరాయావనీంద్రు
నపరదేవేంద్రు నెంతు ననారతంబు.

ఉ. నాటకశైలి యాంధ్రకవనంబునకుం దలఁజూపఁజేయుచున్
మోటుతనంబు నూపనివి నూతనవర్ణన లుద్ధతిన్ మనః
పేటిక నిండుతుప్పి, కఙ్కరలకుం గలిగించినట్టి యా
మేటికపీశ్వరుండు కవిమిత్రుఁడు సూరనకున్ నమస్కృతుల్.

తే. గీ. మఱియు నాంధ్రప్రబంధముల్ మహితకీర్తి
లొనరఁ గావించి యాంధ్రలోకోపకార
మాచరించినసుకవుల కాదరింతు
వివిధనాములకు న్నతుల్ వేనవేలు.

తే. గీ. పెక్కు లాంధ్రప్రబంధముల్ కుక్కుటేశ్వ
రునకు నంకిత మిచ్చి పేరుం బ్రతిష్ఠఁ
గొనినసత్కవిత్రులందు కూచిమంచి
తిమ్మకవి కిప్పుడే వందన మొనర్తు.

తే. గీ. ఆశుధారాకవిత్వవిఖ్యాతిచేత
శతవధానవిధానప్రశస్తిచేత
మధురతరనుప్రబంధనిర్మాణమున య
శంబుఁ గాంచినవేంకటాచార్యుఁ దలఁతు.

చ. సరసతరప్రబంధము లసంఖ్యముగా రచియించి భూమిపైఁ
బరపి శతావధానము లపారముగా రచియించి సర్వభా
స్వర మగుకీర్తి నద్దెసల వ్యాప్తము జేయుచు సర్వదేశముల్
తిరిగిన వేంకటేశకవిదేశికు సన్నతిఁజేతు నిచ్చులున్.

—: చతుర్థాంధ్ర మహాజనసభ, కాకినాడ :—

శ్లో. పంచమాతర మార్యచుంబితపదా మానేతుశీతాచల
ప్రఖ్యాతాం కమనీయశైలవిసినస్వాదూదకహృదినిం
నైకస్వాదిమపూరపూరితఫలత్కారుట్సుమేతోర్వరాం
నానాభాషిత భూషితాంచ విదుషీం వీరప్రమాశేఖరాం.

శ్లో. అభ్రచుంబితశిరోదభ్రంబులగు పూర్వపశ్చిమోత్తరగిరిప్రతతిచేత
మధురనిర్మలపయఃప్రథితంబులొచు సంతతముగఁ బ్రసహించు నమలచేతఁ

దరులతాగుల్మకందవనావధీనిదానములచేఁ దగు కాననములచేత
సంపూర్ణసర్వసస్యప్రళస్యములైన కమనీయభూమిభాగములచేత

గీ. నువ్వుతోఁ దొమ్మిదింటి కింకాకప్రదేశ
మునకుఁ బోకుండ సంసారమును భరించి
శూరులును పండితులు నగు సుతులఁగన్న
తల్లలకుఁ దల్లి ! భరతమాతకు జయంబు.

శీ. చాళుక్యభూపాలసర్వతోముఖరాజ్య పరిపాలనంబున గరిమవడసి
కాకతీయనరేంద్రకలితసింహాసనశాసనంబున సుప్రళప్తిఁగాంచి
ఆర్యటివంశజాతోర్విశ్వరప్రాధవమున నిస్తులిత వైభవముఁజెంది
విజయనగరరాజ్యవిక్రమసాహచర్యంబుచే విఖ్యాతి నధిగమించి

తే. గీ. రెడ్డి రాజులచేత కీర్తిని వహించి
నెలమ సంస్థానములచేత వినుతికెక్కి
నేటి కాంగ్లేయ సామ్రాజ్యపాటవమునఁ
బ్రబలు మన యాంధ్రమాతకు వందనములు.

శీ. గోదావరీవదీపాదోదకముద్రావి ఫలియిందు కేదారవసతివలనఁ
గృష్ణానదీమహాత్కృష్టనీరప్రయోగముచే ఫలించు భూగరిమవలనఁ
దుంగభద్రానదీతోయంబు సస్యసంపూర్ణంబుగావించు పుడమివలనఁ
తెన్నాతరంగిణీసన్న తామలనీరనీరంద్రచుగుళంటనేలవలన.

తే. గీ. మఱియు ఋషికుల్య మొదలైన ఝరులవలన
తనుజులను కష్టపడి పెంచుకొనుచు నాత్మ
గౌరవముతోడ తన సరివారిలోనఁ
దనరు మాయాంధ్రమాతకుఁ బ్రణతిశతము.

శీ. రాజరాజనరేంద్రులేజోవిభూతితో నెయ్యింబుగన్న నన్నయ్యవలన
మనుమసిద్ధిసృపాలుమహనీయకీర్తిచే మన్ననఁగన్న తిక్కన్నవలన
ననవేమభూపాలుభువయశోలక్ష్మికిఁ బట్టిన శ్రీనాథభట్టువలనఁ
గృష్ణరాయని కీర్తి కిరపులై పేరుజెందిన ఘనుల్ పెద్దనాదికులవలన

తే. గీ. మఱియు సోమన పోతన మారనాది
కవుఁడవలనఁ గవిప్రసూఖ్యాతిఁగాంచి

యాంధ్రభాషాప్రపంచ మేమటక నేటి
దనుక నిలిపిన యాంధ్రమాతకు జోహారు.

సీ. మనభాషతోడనే మనతల్లికి సపర్య వినువులేకుండఁ గావించవలయు
మనయింటి ఔత్తనం బొనరించుచును మన యమ్మయే మనలఁగాపాడవలయు
మనమండలంబున మనతల్లి వేట వసింపఁగా గృహముఁ గట్టింపవలయు
మన సహోదరులు సామంజస్యమున నేర్పు చదువులే మనమెల్లఁజదువవలయు

తే. గీ. మనము గావించఁదగు ప్రియతనములెల్ల
సులభమగు రీతిగా మన సోదరులకు
మాతృభాషనె వార్త బంపంగవలయు
నాంధ్రదేశీయులార! మాయన్నలార!

సీ. ఆంగ్లేయసామ్రాజ్య మధిపతిస్వాతంత్ర్యము నొసంగ మనకిది మొదటిమెట్టు
మనమెల్ల వైకృతంపదమిటఁ గావించు మనపురోవృద్ధికి మనకివట్టు
మనభాష యభివృద్ధి ఘనతయు సర్వశాస్త్రపరిపూర్తివహింప రచ్చపట్టు
మాతృనేవ త్యజించి మన మన్యనేవకై దాటిపోనీయని తాళకట్టు

తే. గీ. మొనయు సంఘదురాచారములను నెట్టు
రాజభక్తిని గూల్పుని రాతిగట్టు
స్వీయగౌరవ మరికట్టు చెంపపెట్టు
మానకుం డాంధ్రజనులార! మనలపట్టు.

సీ. విభజించియును ప్రజాభిప్రాయమునుబట్టి వంగదేశము గలువంగలేదె
కోడినమాత్ర జేహారురాష్ట్రంబది ప్రత్యేకముగఁ జేయఁ బడఁగలేదె
కాననసభకుఁ బ్రజాప్రతినిధులను నెన్నుకో నధికార మీయలేదె
అనుమతింపంగలేదె హైందవంబగు విశ్వవిద్యాలయంబు స్థాపించుటకును

తే. గీ. కోడికలుకోరినంత చేహూరిలేదు
మాకటంచుఁ బ్రయత్నంబు మానరాదు
పట్టుదలమానకుం డాంధ్రధట్టులార!
తెగువఁ జూపింపుడీ తెల్లునిట్టులార!

సీ. మనపురోవృద్ధి సాధనము లాలోచించు సభ లెట్లు లేజేట జరుగుఁగాత
మొలకలెత్తిన తెల్లు, 'మూమెంటు' మనపైద్ద యన్నల కభివృద్ధియగునుగాత

ఆబాలగోపాల మాంధ్రు లందఱు రాష్ట్ర విభజన కేకీభవించుగాత
పామ్రాజ్యకాసనసభలోన నీరీతి తీర్మాన మొక్కటి తెత్తుగాత

తే. గీ. భాషలంబట్టి రాష్ట్రవిభాగ మొకటి
మొదటఁ గావించుదురుగాత! పిదప నిండి
యాను నాన్వేరియాఁబోలునట్టిదాని
నొనరుతురుగాత మన దొరతనమువారు.

(ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, కాకినాడ.)

గీ. చెన్నపురమునఁ గాఁపుర మున్నయట్టి.
యాంధ్రపరిషత్తునకు శుభప్రాప్తిరస్తు!
ఆంధ్రభాషకు వాదంబు లాడుచున్న
యుభయపక్షంబులకు నైక్య ముండుఁగాక!

సీ. ఆంగ్లేయభాషాంగ నానుకూల్యంబున సరిలేని సాహిత్యగరిమ వడసి
దేవభాషాంగనానేనాబలమునఁ దులలేని సౌభాగ్యకలనఁ గాంచి
నన్నయాదులు కవివాధు లేర్పఱచిన యెనలేని మార్గంబు ననుసరించి
ప్రతివేళిమల నన్యపరిషత్కులన్మ్రోల ప్రతిలేని యాచారపటిమఁ గాంచి

గీ. ముద్దుబిడ్డలు మాటాడుచుద్దులెల్లఁ
జక్కపఱచుచు నభివృద్ధి కెక్కుఁగాక!
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషదజ్ఞానతాక్షి
సద్యశోధక్కు దిక్కులఁ జాటుకొనుచు.

సీ. దాతృత్వమందు రాధాతనూజాతున కవల నేడాకు లెక్కువ పఠించె
నపరిమితాదృష్టమందు సుదర్శన ధరణిజానిని దలదన్ని మించె
బాల్యంబునంద సౌశీల్యాదిగుణముల ధర్మరాజును దలదాఁటి మించెఁ
జిన్నతనంబునం దన్ని దిగంతంబులును తనకీర్తికామినికిఁ జూపె

గీ. నాంధ్రభాషను బోషించె నట్టిఘనుఁడు
రావుకులచుణి శ్రీమూర్త్యురాయనృపతి
నేఁటియగ్రాసవాధిపుం డౌట చూడ
నాంధ్రపరిషత్తుచేయు పుణ్యంబు గాఁచె.

పీ. ఇంగ్లీషుభాషలో ఎం. ఏ. బి. ఎల్. దాక ప్యాసుచేసిన మహాపండితుండు సంస్కృతాంధ్రంబుల శతఘంటకవనంబు పఠరించినట్టి విద్వత్ప్రభుండు ఆనందదంతీశ్వరాఖ్యరాజాఖండలుని కెంతయును బ్రీతి మనిన మేటి విజయపురీహూణవిద్యామహాళుల ప్రిన్సిపల్ పదవి గాంచిన ఘనండు

గీ. ధరఁ గిలంబ్యన్యవాయనుధామరీచి
యనఁగ నొప్పారు రామానుజార్యమాళి
నేటియగ్రాసనాధిపుం డౌట చూడ
నాంద్రపరిషత్తు నేయు భాగ్యంబు గాదె.

—: ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, రాజమండ్రి :—

మ. స్థుయమానాంద్రమయప్రసిద్ధకవితా సామ్రాజ్యపట్టంబు న
న్నయ కర్పించిన నీపయః ప్రసృతి కీనాఁ డాంద్రసాహిత్యవా
జ్ఞయఃపరీతతి నాంధ్రలోకహృదయావాలస్థితక బెంచి భ
వ్యయశోభనతులు గూర్పు టొక్కవిషయంబా? తల్లి! గోదావరీ.

పీ. “చినిగిపోయిన ప్రాతఃచీర కట్టక పట్టు కోక లేటిక”లంచు గొణుగువారు
“మునుగువేసి విభూతి నొసటిపై బూయక సింగారమే”లంచు జెప్పవారు
“ఇష్టమైనట్టు లూరేగింప కెటికీ పదసౌష్ఠవం”లంచు బలుకువారు
“పది నువ్వులు సంపాదించు జాలక కై నేతలే”లంచు గనలు వారు

తే. గీ. నీమతము నీస్వరూపంబు నీనియమము
పాడునేయక యుండఁ గాపాడుఁగాత
మాంద్రసాహిత్యపరిషద మహారహంబు
సఁసగుణవేటి! యాంధ్రభాషావధూటి!

పీ. అష్టభాషలకు వాగనుశాసనండైన నన్నయ్యకవి పెంచినాఁడు మున్ను
ప్రేమానందమృతో మద్దుమచ్చటల్ తిక్కన్నకవి మున్ను తీర్చినాఁడు
పరువుగాఁ బల్లకీపై సర్వదేశముల్ శ్రీనాథకవి మున్ను తీర్చినాఁడు
లలితశయ్యారసాలంకారపస్తపుల్ పెద్దన్నకవి మున్ను పెట్టినాఁడు

తే. గీ. అట్టికవితావధూటి కోయార్యులార !
యిచ్చవచ్చినయట్లు మీనచ్చినట్లు
నగలు నాజెమ్ములును బెట్టదగును గాని
మాత్రములు తెల్పింపకుం డాంధ్రశూరులార !

(శ్రీ సత్యనారాయణస్వామి)

శీ. ఇనుగంటిరామరాయని కొండయందు స్వయంవ్యక్తమయ్యెనేయనఘమాత్తి
తాఁజనించినదాది తత్పరత్వమునకు రత్నగిర్యాఖ్య నేర్పఱచె నెవఁడు
అన్యసంసేవనం బంగీకరింపక యినుగంటికులలఁ గైకొనియె నెవఁడు
ఎన్నివిఘ్నము లాఁగనున్న నవాని నొంటరి నేవకులచేత నఱిమెనెవఁడు

తే. గీ. తనదుభక్తుని నినుగంటిఘనకులీను
సుప్రకాశుఁ బ్రకాశుఁ బ్రబోచుత మతండు
ఇంతకన్నను విభవమ్ము లెనక మెనఁగ
సత్యనారాయణస్వామి నిత్య మేమి.

ఉ. ఎన్నియొ యుత్సవమ్ములు మహిం గల పయ్యెడ కేగువార లా
పన్నత గాంచుటల్ గల దబద్ధము గాదిట నట్టిపీడ మే
మెన్నఁడుఁగాని మందునకు నేనియఁ గన్నది లే దొకవ్వడుక
విన్నది లేద, యామహిమ వే; టిటువంటి శరణ్యు లుండిరే?

శీ. ఇనుగంటివంశపావనలైనరాజుల ప్రాభవంబునఁ బోవఁబడినవారు
సత్యనారాయణస్వామికళ్యాణోత్సవంబులకై సాయపడెడువారు
బ్రాహ్మణభక్తి దైవప్రపత్తియుగల వినయంపుఁగలిమిచే వెలయువారు
బరిమీఁద నిలఁబడి పఱచి బెబ్బలిసైన నడిదంపుఁ బోటుచేఁ బొదుచువారు

తే. గీ. అన్నవరమునఁ గాఁపురం బున్నవారు
నేటికిని బూర్వపద్ధతి నిలుచువారు
పరమభక్తులు నైన యొంటరులనెల్ల
సత్యనారాయణస్వామి సాఁకుఁగాక.

శీ. పదియాఱువేల గోపశ్రీలపాలిండ్ల నిల్లటం బుండిన యొమ్మెకాఁడు
పంపానదీతీర బాలపుష్పారామమాకందలలితపుంస్కోకిలంబు
మూఁడుకన్నులవేల్పు మొదలైన జేజేలకెల్ల నీడ నొసంగు నల్లమబ్బు
మూర్ధప్రకాశభాసురచిత్తనీరజం బిట్లుగా నెపుడు వర్తిల్లుజాణ

తే. గీ. అన్నవరమునఁ గాఁపురం బున్న గేన్తు
రమ్యగుణుడైన సత్యనారాయణుండు

మమ్ము నూ పృథువర్యుని మమతఁ జూపి
ప్రోచుఁగావుత మెపుడు ప్రభూతకరుణ.

— : దశావతారములు : —

- ఉ. మ్రచ్చిలి వేదముల్ జలధి మున్గిన రక్కసు నుక్కడంపఁగా
మచ్చెమనై మహాజలధిమధ్యమునకొ జొరఁబాటి యచ్చటకొ
గ్రవృత వానిఁ జంపి యల కాంచనగర్భున కాగమంబు లం
దిచ్చిన నీచరిత్ర కివియే పదివేల నమస్కృతుల్ హాసీ !
- చ. జలనిధి పేరి పీఠకలశంబున మంధరభూధరంబుపే
ర్గల యల కవ్యముకొ జొనిపి త్రాడుగ సర్పవిభుకొ బొనర్చి దై
త్యులు సురలుకొ మధిమతటిఁ దోడన మంధర మప్పయోధిలో
వల మునుఁగంగఁ గూర్మమయి పైకెగ నెత్తినదేవు నెంచెదకొ.
- చ. తపమునఁ బద్మసూతికి ముదం బొనరించి శరంబుగాంచి దే
వపతి నదల్చి దేశతల బాధలుపెట్టుచు హేమనేత్రుఁ డి
ట్టిపనులచేర భూమికి ఘటించెడి యాపదఁ చాపనెంచి యా
రిపుని కిటీంద్రమై త్రుటి హరించినదేవు హరికొ దలంచెదకొ.
- చ. కొడుకు “హాసీ ! హాసీ !” యనుచుఁ గోవిదమాన్యుఁడు సంస్కరింపఁగా
దుడుకుతనం బటంచుఁ బగతోఁ గొమరుకొ గడు గోడునెట్టు నా
చెడుగును యాపుమాప నరిసింహమనై యుకుకంబనుందునకొ
బాడమిన సర్వలోక జనపూజ్యచరిత్రుఁ దలంతు నికొ హాసీ !
- క. కడుఁ జిన్నివడుగనై మూఁ
డడుగులు పుడమిని బలీంద్రు యాచించిన యా
గడునుందనంబు భక్తుల
యడునుందనముకొ హరింప నగుఁగాక హాసీ !
- చ. ఇరువదియొక్కమాఱు ధరణీంద్రుల నుక్కడఁగించి రక్తసా
గర మొనరించి యందుఁ బితృకర్మ మొనర్చి మహానుభావుఁడై
పరశువు మూఁపునుండి యిలవై నిడి శాంతమనమ్ముఁడై శివం
కరము దపంబొనర్చిన జగన్నుతు రాముని సంస్కరించెదకొ.

చ. జనకుని యానతిగ్ గహనసద్గుములగ్ బదునాలుగేండ్లు దే
వన మొనరించి యయ్యెడ నపాత్రుఁడు రావణరాక్షసుండు భా
ర్యను హరియింపఁ గోతులదొరగ్ జెలిగాఁగొని వానిసేన ప్రా
పున దనుజేంద్రుఁ గూల్చి యశముం గయికొన్న నిను న్నుతించెదగ్.

ఉ. ఘాతుకుఁ దల్లిదండ్రులను గాఱియవెట్టిన యుగ్రసేనజాగ్
మాతులుఁ గంసునిగ్ గెడపి మధ్యమపార్థుని చిత్తశుద్ధిగ్
గీతలునెప్పి కారవుల గీటడఁగించిన వానుదేవు వి
ఖ్యాతుని సంస్మరించెద మహాత్మునిఁ గృష్ణుని వీతత్పూర్ణునిగ్.

తే. గీ. బుద్ధరూపంబుచేతఁ బ్రబుద్ధుఁడవయి
జనులఁ దత్కాలదుర్మతశ్శివణమనన
దుష్టులను శిష్టుల నొనర్చి పుష్టి జగతి
కొనఁగు నీకు నమస్కార మో మహాత్మ !

తే. గీ. దుష్టజనతాపగ్రహతమై శిష్టరహిత
మై యధర్మభూయిష్టమునైన ధరణిఁ
గలి హరించి ప్రోచుటకునై కలికిమూర్తి
వగుదువఁట ! దేవదేవ ! నీ కగుతజయము.

—: శ్రీ సర్పవరపు భావనారాయణస్వామి :—

సీ. ఇందిరాసుందరీమందిరాంతఃపురాళిందచారిమిళిందనందనములు
భక్తమానసవియత్పదపీనిరాయాససంచారభాస్కరస్యందనములు
అమరలోకాధిపప్రముఖమాళికిరీటకురువిందమాణిక్యకుందనములు
ఏకవారప్రసారాకులీక్రియమాణరక్షకులొంగనాక్రందనములు

తే. గీ. నీకటాక్షమ్మ లొక కొన్ని నెఱపుమయ్య !
కలితఘోరితేశ్వరత్వసంక్రందనములు
భావనారాయణస్వామి ! పరమపురుష !
భక్తరక్షణ ! నీ కివే వందనములు.

సీ. శ్రీవైష్ణవులు ప్రక్క సేవకై గుమిగూడ గాయకుల్ సంగీతకములు పాడ
విప్రోత్తములు వెక్క వేదముల్ పఠియింప నర్తనాంగనలు ముందఱ నటింప
వైషణ్యములు బిట్టువాద్యముల్ వాయింపఁ జూచువారలకెల్లఁ జూడ్కి నింపఁ
బ్రీతియింట మంగళారాతికిల్ గ్రహియింపఁ జందనగంధులు సంచరింప

తే. గీ. గరుడవాహన మెక్కి శ్రీవరవరముని
తోడ శ్రీ దేవితోడను గూడి నేడు
భావనారాయణస్వామి బయలుదేరె
సర్వపురమున ముక్కోటిసమయమును.

సీ. జోహారు, దుష్టరక్షో రాజశిక్షణదక్షచారుతరప్రతాప ! నీకు
దండంబు, భక్తవత్సలకటాక్షవిలాసజాలపాలితజగజ్జాల ! నీకు
వందనంబు, దిగంతపాలమాళికిరీటపీడితమణిపాదపీఠ ! నీకు
మ్రొక్కులు, దేవతాపూజనీయాధికప్రీయమాణవలచ్ఛరితర ! నీకు

తే. గీ. శరణు, నందూరి రాఘవాచార్యహృదయ
పంకజాతనివాసనిష్పంద ! నీకు
గరుడవాహన మెక్కి నీగ్రామ మేగు
చుండు దేవుండ ! నారాయణుండ ! నీకు.

—: నారాయణదాను :—

తే. గీ. ఎన్నియో వత్సరములాయె నేను నిన్నుఁ
గాంచి నారాయణుండ ! నీకథను వినియు
మావ్రకాశరాయని సుకుమారిపెండ్లి
కారణమ్మన నినుఁ జూడఁగల్గె నేడు.

చ. కడియము వచ్చితంట ! ననుఁ గాంచెడిపూనికతోడ, నాఁడు మా
బుడుతని నడ్గితంట ! పాలముక జనెనంచు వచించెనంట ! వెం
బడిగ 'మొటారు' నెక్కి మును వచ్చినతోవనె యేగితంట ! మి
త్రుండ ! యల రాజరాట్సురికిఁ దొందరపా టిటు నేను నాయమే.

క. తొందరపాటునకుకొ ఫల
మందితి మావిభునిచేత నానీతుండనై
యిందఱలో నేదెప్పగ
సందిచ్చితి వార ! యెంత చతురుండవొక్కో !

—: గానము :—

సీ. సంజీవరాయని సంగీత మెచ్చన్న నాగరత్నము నేమనంగవచ్చు ?
నాగరత్నముపాట నాణెం బటందుమా, కొటయ్య కేమాట గూర్చునొప్పు ?

కోటయ్యపాటయే గొప్పదటందుమా, సంగన్న నేమి యనంగనగును?
సంగన్నపాటయే సరసం బటందుమా, కలుగునేమో వేటొకండు ఘనుడు!

తే. గీ. అదియునుంగాక గానరసాల్లి మునిగి
తేలలే కెట్టులో తేలి యోలి మరల
ముగ్ధి మఱి తేలి మఱిముగ్ధి మొనసి తేలఁ
జాలకున్నట్టి సభ కేమి శక్తి గలదు.

క. సంగన్న యనుట కన్నను
సంగీతన్న యనఁ గొంత సంగతమా నీ
సంగన్న శాస్త్రిగారి న
సంగా వాయించి తపరవారదమానీ!

ఉ. మ్రింగునో, లేక ముక్కుగొని మిక్కిలి నొక్కునో? లేక మీఁదికి
జేంగున దాటునో? యనఁ గుచేష్ట లొనర్చెడి వారి పాటలే
రంగుగనుండుచో వినఁ గరంబుఁ గుతూహల మబ్బు రామను
బాబ్బంగజాపాట శ్రోత్రముల కఱ్ఱులకు ముద మూరఁజేయదే!

క. తెగఁబాడినపై బాడెడి
వగయొద్దికలును ననంగు వగలఁ బొగులుపై
నొగిలిన మగువల కళలును
సోగియించుకొ రామనుబ్బమారి వరేణ్యా!

శా. కాంతమ్మగతి జంత్రము న్నడుపుటకై గాంతమ్మగాఁ బాడుటకై
గాంతపృక్తియఁ గీర్తనల్ నడుపుటకై గాంతాస్వనం బూనుటకై
'గాంతయ్యా' యని యీతనిం బిలుతురో? కా కంతయుకొ మున్నెవా
క్కాంతుం డారయఁగాన నీతని కిటుల్ గల్పించెనో? నామముకొ.

ఉ. పాడినపాట యంతయును బాణిదమై తనరారినప్పుడే
నూడిదగా నుద్భుక్తతిని జొక్కఁగఁ జేసెడిగాక! గాన మే
జూడనొ యెట్టులో యొకటి చక్కఁగ నుండిన నేమి? యంతయుకొ
గాడిదగ త్రైన నది గానమే? గాయకుడొనె యాతఁడుకొ?

క. తన కెదుట నున్నవారల
ననయముఁ దలలూఁపఁ జేయునాతఁడు దా గా

యనుడౌనుగాక మాటికి
దనతలఁ దాఁ దిప్పికోనునతఁడు గాయనుడే ?

క. మునిసాములనఁగ నెందును
నమరాగము నందు వారలా ? నీగాన
మృనయందు వెట్టిమోహము
గను నీమునిసామి యెట్టిగానమొకదా !

ఉ. బందుగుఁ డన్న కారణముఁ బట్టి వచించుటగాడా నిక్కమి
చందపుగాత్రమున మృదుశశైలయు వైదుషి గూడఁ గూడుటలో
పందల వేల దుష్టులము, పహ్వలఁ లక్షలఁ గల్గు నేమొకో!
సందియ, మెంతయేనియును జక్కఁగఁ బాడితివయ్య ! లక్ష్యణా !

ఉ. గానమునక గవిత్యమున గాయనగాయనలక గపీంద్రులక
ధ్యానమునక జపమ్మున మహాత్ములచి త్తములందు వెన్నెలక
జ్ఞానమునందు మానమునఁ గల్గినశక్తి నెవం డెఱుంగు ! వి
ద్యానిధులైనవార లెవరైనను పంద్యులు పంద్య లెమ్మెయి.

క. ధనకోటిపాట కేమి
చ్చిన ఋణమున దీక్షఁబోదు చెప్పవలయు యు
క్తిని నొక్కఁ డిచట నయ్యా
ఖ్యసె యిటునటు చేసి యొనఁగ గౌరవము గదా !

తే. గీ. తిత్తి మన్నింపఁ బడదొక్కొ ? దేవదారు
కట్టకును లేదె మిక్కిలి గౌరవంబు ?
గుట్టపుక వెండ్లుకల కెంతగొప్పలేదు ?
విద్య గలనస్తువుల కెందు వెలియుఁ గలచె ?

మ. భువిలో విద్య లనంగ నెట్టివియో, సంపూజ్యత్వ మవ్వానిలోఁ
గవు లెద్దానికి ముం దొనంగ వలెనో, కా కన్నియునొ విద్వేలో,
చవి యెద్దానికి నిర్వివాద్యమో, యశస్సంపత్ప్రదం చేదియో,
యశతీగాఁము క్షేత్రో క్షేత్ర నో హో ! నేటికొ గోటిరో !

క. ధనకోటికి ధనమిచ్చుట
మనవియె ! యది యట్టులండ మన మండఱమున

ఘనతయ వినుతియు నిత్యము

ధనకోటికి నొక్క లెక్క ధనముకొ గినముకొ.

తే. గీ. మోహినీవేషధారియౌ శ్రీహరిఁగని
మోహవార్షిధిలో ముగ్ధు బాహులేయ
జనకు ననిమిత్తమగు కృపాధనమువలన
మోహినీగానసభ వృద్ధి బొందుఁ గాక.

ఉ. 'కోటయగారు గానమున గొప్పసహించి' రటన్న యట్టి యి
మ్మాటకుఁ గోపమంది యొక మాన్యుఁడు నన్నుఁ దటాలునకొ నిరా
ఘాటత నెన్నియో గొణిఁగె, గాని యదేమి పురాకృతంబో ! యీ
పాటకు నామనమ్మన నపారముదంబు జనించినట్టు ల
ప్పాటకుపాటకుకొ గలుగు వద్దతి చొప్పడ జేమి నేతు ? "నీ
కోటికి గానపుకొ విషయ మించుక యేచి యెఱుంగ వూరకే
మాటికిమాటికొ చెలియు మానిసిసోలె నటింతు" పంచురా,
నోటికి బుద్ధిచెప్పిగొన నూఱువిధాల యతించినకొ నిరా
ఘాటతఁబూని వాఁగుటకుఁగాఁ బ్రయతించిన నేమి నేతు ? నే
మాటలకేనియొర్చి తన మానసమందలి యూహతెల్పుటే
బూటకమాడ నోరునని పూరుషు లక్షణమయ్యెనేని "యీ
కోటయగారు గానమునకుకొ మన బందరునందు మేటి" యం
టేటికిపెచ్చగుకొ ? జగతిసెల్లడఁ జేరుసహించు యోగ్యుఁ డీ
మాటకుఁజాలఁడే ! యకట ! మాయప్రపంచములోన సత్యమా
మాటకుఁగూడ నెట్టి యవమానము వచ్చుచునున్న దిద్దిరే !

చ. కనకయశస్త్రి ! నీదయిన గాత్రము సర్వవిధాల మిక్కిలికొ
వినుతికొఁబాత్ర, మెంతయు గభీరము మేఘరవోపమంబు నికొ
వినుటకు నేఁడు చూచుటకు వీసము భేదము గానఁబోము ; గా
యనకశిరోవిభూషణు వైతివి నీ సుకృతంబు స్వల్పమే !

తే. గీ. గాత్రముండిన జ్ఞానంబు గలుగఁ బోదు
జ్ఞానముండిన గాత్రంబు గలుగఁబోదు
రెండుగల్గినవాఁ డొక్కఁడుండు నూట
నాట, వారలలోఁ గడు మేటి వీవు.

ఉ. మోము వికారచేష్టలకుఁ బో గమకింపదు, గొం తపస్వరా
ఖ్యామయదోషముకొనాదు, హస్తము శస్త్రము, తంతివాద్యమం
దేమిట లోటు నీకు ! స్వరమేగెడిపట్టునఁ బద్యతాగ్రపుక
భూములనుండి క్రిందఁబడఁబోవు ఝంఝంబు భరంబుఁ జూపెడిక.

—: నానాసందర్భములు :—

(కాకినాడ మ్యునిసిపలు సంఘము)

శ్రీ. అనుకూలసభ్యుల నరసి నేమించుకోగల్గిన పౌరసంఘంబు గల్గి
ప్రజలమాటలఁబట్టి పట్టణసౌభాగ్య మొనగూర్చు మంచినభ్యులును గల్గి
చట్టణం బభివృద్ధిపఱచుచు బరిశుద్ధినలిపెడి యుద్యోగిజనులు గలిగి
సకలకార్యములు సవరించుకోగల 'మేటియైనట్టి 'చైరేసు' గలిగి

తే. గీ. అన్ని పట్టణములకంటె మిన్నవగుచుఁ
గీర్తిపడయుచు నుజనైకగేయమైన
గౌరవమున కిన్నవై కాకినాడ
'మ్యునిసిపల్' సంఘమా ! వృద్ధిబొందుమమ్ము.

శ్రీ. 'ఓటర్ల' భయపెట్టి చాటులంచములిచ్చి సభ్యతాపదవి కానపడువారు
అధికారులగువారి యాశ్రయబలమున "మెంబర్షిప్సు" కామించువారు
సభకు విగ్రహపుష్టిసలుపుచు యజమానుఁ డేదించెప్పినఁ జేతులెత్తువారు
చదువునందలరాక పదిమందిలోఁ దలఁ ద్రిప్పికోఁగోరి యత్నించువారు

తే. గీ. సభ్యతాపద మాసించు సమయమందు
దప్పఁ దమపీఠిచూడని ధన్యతములు
నీకు మెంబరుకాకుండఁ గాకినాడ
'మ్యునిసిపల్' సంఘమా ! వృద్ధి నెనయుమమ్ము !

—: జర్మనీయధ్యము :—

శ్రీ. కడనప్రసంగంబు కలలోనిదగటచేఁ గనుమాటుచెందిన కత్తిపోటు
ప్రస్తుతావస్థకుఁ బనికిరాకుంటచేఁ బ్రాంతగిల్లిన ధనుఃపాటపంబు
సౌఖ్యానురక్తి విస్తారమైయుంటచేఁ బ్రాలుమానిన మేటి బాహుబలము
అనసరం బినుమంతయైన రేకుంటచే మాయమైపోయిన మంత్రశక్తి

శ్రీ. గీ. మరల మనమెల్ల నొకసారి స్మరణనేయ
సమయమేతెంచె నిప్పు డా 'జర్మనీల'

దోర్మదం బడఁగింపఁ బడుండు పదుండు
రండు ! లెండయ్య ! సంగ్రామరంగమునకు.

—: వినుకొండ :—

కా. ద్రవ్యాశక్తిగొని కాని లోకమున సం స్తవ్యత్వసంపాదక
త్వవ్యామోహముచేతఁగాని యిటులేతాదృజ్మహాధారణా
దివ్యాప్యం బవధానముకొనలుప నేలేఁబోము ప్రాజ్ఞుల్ కవి
త్వపుష్పన్నులు పిల్వనంప నిరసింపక రామి నేతెంచుటల్.

మ. అవధానములు మానుకొందమన మా కాయేటి కాయేడు చి
న్నవో లేకుండినఁ బెద్దవో యొనరుపక మాన్యుల్ కవిత్యాభిలి
పువు లీరీతిగ శ్రద్ధచేయునెడ నిష్ఠుల్ గామి మాకేల ? యీ
వ్యవసాయమును మాన మామరణ మో వాగ్దేవి, వీక్షింపుమా!

మ. సెలవమ్మ వినుకొండ ! నీకిదె శుభాశీర్వాదపుకదండ, ని
మ్మలబావీ ! భవదీయనిర్మల పయోమాధుర్యముల్ క్రమ్ముటకొ
గలుగుం గావుత మాకుఁ; దాసకశుభాకారాంఘ్రియుగ్మంబు నాఁ
డలఁదాల్తుక దయయంచు గుంటుహనుమద్దైవంబ, రామేశ్వరా!

—: ఒక పద్య శ్లో :—

మ. కవితాశోచ్యులు మాననీయులనియుకొ గవ్యగ్రణుల్ తాదృశో
క్తివిశేషమును నోచికోరనియునుకొ డల్లమ్ముగావించు నీ
దు వివేకమ్మున కీపుర మ్ముఖిలముకొ దుఃఖించెడున్ దీని నే
నువివేకమ్మున మెప్పు జేసెదవా ? యోసుబ్రాయ, వాక్రుచ్చుమా!

మ. కవినా, నెట్టిఁడో ? కాకవిత్వకలనాకప్టుండునా, నెట్టిఁడో ?
కవియే, మాన్యుఁడో ? కాకవిత్వకలనాకప్టుండె, తా మాన్యుఁడో ?
సువివేకుల్ గుఱితింపనేనుతురు, శోచ్యుల్ నేర రికర్మ, మీ
వా ? విశేషించి వివేకి, నేటిభ్రమ నీ కోసుబ్బరాయా ! యిటక.

కా. శాఖైక్యభ్రమకల్పి మానసమునకొ బాడ్యంబు జన్మించి యా
లేఖక దాదృశరీతిగా నడపెనో ? లే కన్య మేమున్నదో ?
మౌఖ్యర్యమ్మున మ్రోగు బందరుపురికొ మన్నించి వాక్రుచ్చు భూ
లేఖాన్తేసర, సుబ్బరాయ ! తెలియకలే నేను నీ భాషముకొ.

కా. నీ తేజం బభివర్ణనీయము కడు నీ తెల్వి మాన్యము నీ
చాతుర్యంబు కపింద్రగణ్యము యశస్సాంద్ర్యము నీరీతి నీ
కేతాదృష్టతిభేద మెట్లాదనె ? నెంతే దూతెడిక లోక మీ
పాతిత్య మ్మెటు దాఁటెన్ ? తెలుపు సుబ్బారాయ ! నాతోడుతె

కా. ఆ లేఖక గని బంద రట్టుడికి నట్లాబాలగోపాలము
“జాలుక జాలునుబో!” యటంచు నెవట జ్ఞాల నిన్నునుకూదూఱు, నీ
శీలంబెట్టిది, తెల్వియెట్టి, దకటా ! చేతమ్ము లానెట్టి ? దా
యాలోప మ్మొనరింపఁ గారణ మదేమీ ! తెల్పు సుబ్రాహ్మణ్య!

కా. సామాన్యండవుగా; పుదారుడవు వాక్చాతుర్యధుర్యండవు
ధీమన్మాళివిభూషణుండవు జగద్విఖ్యాతపాండిత్యవా
గ్భూముల్ మాన్యలగాక కాకవులు నీకుకూ సూన్యలైతై ? నీ
యామోదం బది యెట్టిన్ ? తెలుపుమయ్య, సుబ్బారాయగిరి!

కా. ఉండుక గాక స్వకాఖగౌరవము, లేదొక్కో ? మహాపాండితీ
శాండిర్యమున నట్టి ప్రేమ లవలేశమున్ గటా ! దీని కొ
క్కండుక మెచ్చినవాఁడు గన్నడఁడు; నీ కార్పణ్య మిట్టింతలో
బండారమ్మును బైటవైచె నెటు సుబ్బారాయచంత్ర్యగిరి!

మ. జరిగెకబో పొరపాటు, దీని కెదియో శాంతిక పచింపంజనున్
బొరపాటే యిదిగాకయన్నయెడఁ నెట్టి, రేపా, తద్దేతుతా
స్ఫురణమ్ముక వెలిబుచ్చి బందరుపురిశోకంబు నాఁగక దిగున్
ద్వరలో నించులకుక గడంగదగు సుబ్బారాయ ! వేయేటికిన్.

కా. నా కాలేఖకతానఁ బోదగినవిన్నాణమ్ము లేశమ్మునున్
లేకున్నకూ నిను శోచ్యుఁగానొడువు నాలీలక సహింపంగరా
కేకాంతమ్మున నీకుఁ దెల్పితిని; నీవేమేని బ్రత్యుక్తిచే
లోకమ్ముక దనియించు పద్ధతుల నాలోచింపు సుబ్బారాయఁడా !

కా. కాఖగౌరవమాని యెందఱు యశస్సన్నాసముక గాంచి
మాఖర్యమ్మున మోఁగు గర్తపురిసీమక గబ్బముక జూడు! వి
ద్యాఖర్వుల్ కడుమాన్యలై సుకవితాధన్యుల్ తదన్యత్వధీ
రేఖక జేరిరె ? సుబ్బారాయ, యెటు లీరీతిక లిఖింపించితో!

- కా. చాలుక మూలములేని తప్పకవితాసంసార మందీదుటే
వాలాయమ్మను పృత్తిగా మెలగు కొప్రం బక్కటా ! మాన్యమై
హేలాపాలితదిక్కటాహాకవితాహేవాకధీవైభవుల్
తూలమ్మేనియుఁ గాకపోయి రెటు లీ దుఃఖమ్ము, సుబాగ్యణ్ణీ!
- మ. ఎవనికొ స్వప్న మనందుఁ గన్గొనినచో నేవారి వాచాలతా
ప్రవివేకంబులు రూపుమాయునొ కటా ! యవ్వారు మాన్యుల్, మహా
కవి నీకట్టిఁడు కాఁడ; యే ఘనులు దుఃఖంబందఱో దీనికేన్
సువివేకం బఱఁజేయకే నొడువుమా, సుబాగ్యమంతగ్రణీ !
- మ. అవధానం, బవధానమ౧ చఱచి యేయార్యుండు రాఁబోవు నా
ర్త విసంగఁబడఁగానె పాఱఁగల ధీరమ్మన్యులొ కాకవుల్
కవితాలోకమునందు మాన్యలె? యటుల్ కాతర్యమంగూర్చు నా
కవిపర్యండుటకాఁడె? యెట్టులిది? చక్కఁకఁదెల్పు సుబాగ్యణ్ణా !
- కా. నీకే తోఁచెనా? యెవ్వరే నొడివిరో? నీవంటి ప్రాజ్ఞాశయుల్
లోకంబుకొ దురపిల్లఁజేయు నయశోలోలత్వపున్ ప్రమానికొ
ప్రభాఁకొ గోరుదురే! యటేని జగతికొ బ్రాజ్ఞత్వ మెందుండునో?
వాక్రుచ్చంగదవయ్య! నాకిపుడు సుబాగ్యరాయమంత్రగ్రణీ !
- కా. నీకాఖకొ జనియింపనంతటనె వన్నెల్దక్కునే? తెల్పు, న
ర్వాకామండలమండనాయితయశఃప్రప్రార్థారంధరీ
వైకాల్యప్రథమానుఁడొ నుకవి, గవ్వల్ నీకుఁ జుట్టిమ్ములై
యీశత్వమ్మువహింతురే కవితయం? దేమయ్య, సుప్రభాగ్యణ్ణా !
- కా. చుట్టలన్న మహాభిమాన మది యచ్చో నున్నచో వారికిం
బెట్టింపందగు భక్త్యభోజ్యములు నీ పెంపెందు నింపొందఁగాఁ
బట్టుంబుట్టము లిచ్చి పుచ్చదగు, సంబంధంపు బాంధవ్యముల్
రెట్టింపందగు సంతెకాని యెరుఁ గాఁజితయ్య, సుప్రభాగ్యణ్ణీ !
- కా. నీయాహూతికి నేను వచ్చునెడల నిన్నన్నప్పుడే “యేమి య
న్యాయం బియ్యది”యంచుఁ బెండ్లిసభలోనం బేర్పిఁ బ్రక్షించి నై
నీ యాంతర్యము బైటఁబెట్టి పురము నీచేతఁ దప్పింతుఁ గా
నీ; యట్లబ్బమి నేఁడు గోరవలసెకొ నికొ నుబ్బరాయగ్రణీ !

కా. లోకం బొప్పిన నొప్పకున్న నెటు లాలోచించియో వాగ్ని తా
కాకవ్యగ్రణులంత మాన్యులని నిక్కం బన్మదీయాగ్రమం
దాకాంక్షించెడు బందరుం దనిపి నీవవ్వారికికా మాన్యతకా
నా కన్యత్వము సంఘటించెదవె యన్నా! సుబ్బరాయాగ్రణీ!

కా. ఏసారస్యము లేని పిప్పికవిత్తకా “హీహీలు” లోకమ్ములో
ధీసంపన్నులు సారెకుకా గురియ, వందిస్తోత్రములో నేయు మీ
దాసులో మాన్యులె? కాకవిత్వకలనాదైన్యంబుమాయించు వి
ద్యాసంపన్నులు కారె మాన్యు! లిది యన్యాయమ్ము సుబ్రహ్మణ్య! !

కా. నీ కీసంగతి లేశముకా డెలియదో? నీకంటికికా జూపకే
యేకప్రాప్త్యుడుగాని ముద్రణమునం దీతప్పు గల్పించెనో?
లే కీపాకము నీకె తోచినదో? యాలింపం బ్రయత్నించు నీ
లోకంబుం దనియించి నీనోడువు చెల్లుంగాక సుబాగ్నిగ్రణీ!

మ. “ఎవఁ డాపండితుఁ?” డన్నయంతఁ డెగనీ ల్గింతేల? మీ కక్కటా!
కవితామర్మ మెఱుంగరైతిరి వృథాకాయలో వృథాప్రల్లదాలో
వివిధమ్ములో లిఖించుచుంటి రెవఁ డావిద్యాంసుఁ డీలాటిదు
ప్రవిధులో నేర్పినవాడు? చెప్పఁ దగదే? నర్హజ్ఞు నా ధీవరుకా.

మ. ఎవఁ డాతం? డతఁ డెందునుండు? నతఁ డేయే విద్వలకా మేటి? పే
రెవ? రూరెయ్యది? యీసమస్యయెడఁ దప్పేలా నిరూపించె? స
త్కవియేనా యతఁ? డైనచోఁ దమకు మిత్రంబెట్టులయ్యెకా? వృథా
డివిడివ్యులో లిఖించునెల? చెప్పుఁడా! డీకొందు మా నూరితో.

మ. ‘ఎవఁ డాపండితుఁ’ డన్నఁ దప్పగునె? యేమీ తెల్పితేటలో! వృథా
శివముకాబూని దురాగ్రహగ్రహములై “నీ” యంచు విద్యద్యయలో
“తువుతు” వ్వంచు నిరాకరింపదగు మీ దుష్పంకపుంబ్రల్లదా
“లవు మే”లంచని మెచ్చు నాతఁ డెవఁడయ్యా! యెవ్వఁ డెవ్వండుయా?

మ. ‘ఎవఁ డాపండితుఁ’? డెవ్వఁ, డెవ్వఁ, డతఁ డేడీ, యేడి? సాక్షాత్తుగా
శివుడో, బ్రహ్మయో, చక్రపాణియో? భవ త్సేవ్యుండు చెప్పండు! మీ
కవనమ్ముకా సభ నిల్పినేని యపు డక్కవ్యగ్రణీపాదవా
ర్థవముతో. శీర్షమునకా ధరింతు మతఁ డెవ్వం, డెవ్వఁ, డెవ్వండుహో!

మ. సవిశేషమ్ము నెఱుంగనట్లు పయిపై సవ్యార్థ గావించి యి
ష్టవివేక మృది బైటబడ్డయపు డేలా రాఁడు విద్యత్సభా
భవనప్రాంగణసీమ ? కెవ్వఁ డతఁ ? డెవ్వఁడో వచింపుండు ? ధీ
రవరేణ్యుల్ విని సంతసించెదరు సారజ్ఞత్వమున్ మెచ్చుచున్.

మ. ఎవఁడెవ్వఁ, డతఁడెవ్వఁ? డెవ్వఁ,డలవాఁ, డెవ్వఁ, డెవఁ డెవ్వఁడో? యి
ష్టవివేకమ్ములు గిల్కనేల ? స్పృహణీయాత్ముక్ మహాభాగు ధీ
రవరుక్ దెల్పుఁ డతండు మాకరితయుక్ రాపాడుఁగా; కమ్మహా
కవి పాడేయొనరించుఁగా; కతఁడె మొక్కంబూనుఁగా క మ్మెయిన్.

మ. ‘ఎవఁ డాతం,’ డెవఁ డాతఁ, డెవ్వఁడతఁ, డేదీ? యేడి? రాఁడేమి? భా
రవియా ? భూరవియా ? సభాస్థలికి మీరల్ రా నొనర్చుండు, తా
రవలోకింతురు పండితాగ్రణులు, కయ్యం బూరలే సారకున్
గవినింద్యుల్ పాసఁగింప నేమియగు ? వక్కాణింపుఁడప్పండితున్.

మ. ‘ఎవఁ డాతండు?’ వృథా మిచుక్ జెఱిచె; మీ రింకేమి నేయంగలా?
రెవని న్నమ్మివ వాఁడు మీయెడల నిల్లేయయ్యె; మీసల్పు ను
చ్చ్యవసాయం లిక నెట్లు నెగ్గు ? జేజినారయ్య గడేకార్లు ! మీ
బవరమ్ముక్ జెడె మందభాగులరు, మీపాట్లింక నెట్లున్నవో !

మ. ఎవని న్నమ్మితి రాసి, నాతఁ డటులయ్యె, నేఁ డితం డిట్లు
య్యె, వివేకం బది నున్నయైనయపు డిట్లే బంగరుక్ జేతఁ
ట్ట వృథా మన్నగు, బైడి పాడువడఁగొట్టక్ జాలు మీనాతలం
డెవఁ డానందము జెంచు నాతనిని మీరి డ్డేని వాక్కుచ్చడి !

మ. ‘ఎవఁ డాతండు?’ భవత్పరాభవము నేఁ డెట్లో నివారించువాఁ
డవివేకంబునఁ గొల్పివ్వితచ్చికొని నేఁ “డల్లల్లి” రన్నవో
నెవఁ డేమీ డెచ్చెడు, గొంతుపట్టికొని నష్టేవాఁడు చొచ్చుక్ సభా
భవనంబున్! ననరోదనంబు లిక మీపక్షమ్ము రక్షించు నే ?

మ. ‘ఎవఁడాపండితుఁ’ డెవ్వఁ డెవ్వఁ డెవఁడో? యెవ్వఁడో? యెవ్వఁడో? యె
ర్భవులన్ జేర్చుక తప్పవార్జితలను బతొర్ లింపఁగాజేసీ మా
నవధర్మమ్మును పీటిబుచ్చుచు దురాంధ్యమ్మంబునన్ వ్రగ్గి కా
కవియో, ఘాకవియో, యనందగు నుధీకాంతుం డతం డెవ్వఁడో!

—: దాదాబాయి నారోజీ :—

కా. యుష్మత్పాపవశమ్మునం గలిగె నయ్యో ! పారసీకాంబుజ
గ్రీష్మాదిత్యుడు సర్వజాతిమతసంకీర్త్యుండు నీయిండియా
భీష్మాచార్యులు దాదాబాయి యనుచుం బేర్పొన్న నారోజీ కా
యుష్మత్పాపధి; పెద్దదిక్కెవరు ? నీ కోహో యికక భారతీ !

జీ. జాతీయభావసంస్కారంబు గావించె నఖిలభారతవర్ష మైక్య మొంద
“పశాసాపుకామస్సు” నం దొక “మెంబరై” భారతావని కెల్లఁ బేరు దెచ్చె
బ్రతికెఁ దొంబదిరెండువత్సరమ్ములు నుజనశ్లాఘ్యమా జీవనమ్ముతోడ
హిందూజనులు వృద్ధి నొందుసంస్కారంపు ఘంటాపథంబు సంఘటిలజేసె

తే. గీ. మనుజమాత్రుండె! మతిదేవమంత్రీ దాద
బాయి నారోజీ మనపెద్దబాయి యటేగె;
తల్లిభారతభూమికెఁ దగనికడుపు
మంటగల్పించె; దుఃఖాబ్ధి మనలముంచె.

జీ. అంబరచుంఁబితాయామంబు గల్గు ఘనాలయ మొక్కటి కూఁపిపోయె
గౌరవం దెనయుచక్కనిహర్ష్యరాజంబు కడుజీర్ణమై నేలగలిసెనొకటి
ఒకసాధరాజంబునకుఁ గల్గెఁ కల్పితావప్రథ గల ప్రతిబంధకంబు
తక్కిన పెక్కుసాధంబులలోపలి ప్రాకారకుడ్యముల్ పగులజొచ్చె

తే. గీ. పలుగృహంబులు పాడుగాఁ బాలవడిన
వనుచుఁ దలపోయకమ్మ! యున్నంతలోనఁ
జీన్నయిలు పెద్దయిల్లుగాఁ జేసికొనుచుఁ
బాసిపోకమ్మ భారతీ ! భరతభూమి.

తే. గీ. ఐహికసుఖమ్ము వదలియు నచట “దాద
బాయి నారోజీ” శాంతాత్మ పరమసుఖము
గొనుచు మననేమమెల్లఁ గన్గొనుచు మిగులఁ
బాటుపడుఁగాక కైవల్యపదమునందు.

కా. జంబూద్వీపమునందు వేల్పురతవర్షంబందు ముఖ్యంబు చూ
డం బాత్రంబయియున్నదీ భరతఖండం దిందు మున్ముందు ను

ద్వండుల్ పుట్టిరి, పుట్టుచుండిపుడు దాదాబాయిసారోజిపీ
శం బెవ్వారిని నెక్కజేసెదవా ? వేడ్క జూచుకో భారతీ !

—: హంటరుదొర ప్రిన్సిపాల్ :—

ఉ. 'హంటరు' గొప్పమేటి యని యాధ్యులు మాటికిజెప్ప వించు నీ
పంటిపరీక్షకుండు తలఁపక మఱియొక్కఁడు గాఁడటంచు మా
పంటికవీంద్రులక దెలిసి వచ్చినకార్య మొనర్తువంచు ని
ష్కంటకమైనపేర్చి నినుఁ గాన గవచ్చితి నేంకఁజేసుడక.

తే. గీ. రాజు లెందఱనో చూచి రాణ నలరి
యిపుడు నీదర్శనమున కే నేగుదెంచి
యుంటి నాదువిద్యత్తకు యోగ్యమైన
పదవి నిడి గౌరవింతువం చెదఁ దలంచి.

క. 'వీ, యే,' కే కాదు సుమీ !
పాయక 'యెమ్,యే'కు దాని పైతరగతికిక
ధీయుతులు మెచ్చు బాళం
వీయన నచియించు దాఁప నేమిటి కిచటక.

—: మల్లాడి సత్యలింగము :—

క. మల్లాడి సత్యలింగం
దెల్లెడఁ వెదఁజల్లినట్టి యీధర్మము వ
ర్ణితు! నూర్వఁడుఁ జంద్రుం
డెల్లలు నున్నంతవఱకు నెనకం బెనఁగక.

కా. సంపాదించుట దానికిం దగిన సంస్కారోపయోగంబు గా
వింపం బూనుట దానికిక మఱియు నిర్విఘ్నప్రచారంబు యో
జింపం బూనుట సత్యలింగమునకే చెల్లెక సమస్తంబు చే
యింపక గల్గిన కాకినాడనుకృతం బేమంచు పర్ణించెడక!

ఉ. శ్రీకరుఁ డుత్తముండు దురిశేటికులాంబుధిశీతరశ్మి వి
ద్యాకరుఁడైనదాత వినయంబు నయంబును గల్గిప్రోడ యీ
ప్రాకటధర్మము న్నడుపుభారము శేషగిరింద్రుఁ డూసె ధ
ర్మాకృతియా పదాన్యమణి యాదెయరెడ్డియుఁ దోడునీడగక.

తే. గీ. వేనవేల్ దానధర్మముల్ వేడ్కమీఱ
స్వయముగాఁ జేయఁగల్గిన చతురమతులు
ధర్మకర్తలుగానున్న ధర్మమునకు
లోప ముండునె ? మఱియింతప్రాపుగాక.

ఉ. అందఱుఁ గోరఁగాఁదగిన వన్నము, విద్య, సదాస్తికత్వ మీ
చందము సర్వముకొ దెలిసి సత్యవదాన్యుఁడు సత్యలింగ ము
న్నందుకు సార్థకంబుగ మహాత్ముఁడు ద్రివ్యము నిచ్చిపోయె ని
ర్నందితచిత్తులైన మహనీయులు ధార్మికులెల్ల మెచ్చుగొక.

నీ. అఖిలపాంశశ్రేణు లనుభవించురుగాక! పుష్టితుష్టిగ మృప్తభోజనంబు
చదువుకొందురుగాక! సకలవిద్యార్థులు సర్వవిద్యలు లోకసమ్మతముగ
కాచియుందురుగాక! కాణపంగ్వంధాది దీను లన్నార్థులై దినదినంబు
అన్నసంప్రాప్తిచే నఖిలభూతశ్రేణి సుచిరకాలము తృప్తి జొక్కుఁగాక!

తే. గీ ఇట్టి సుకృతంబుకతన నీదృగ్విస్రు
దాత యల సత్యలింగాఖ్యధార్మికుండు
మరల భూలోక మరయని సురవరేణ్యు
పట్టణనివాసభాగ్యంబు వడయుఁగాక.

— : సంహారి రంగనాయకులు : —

కా. సంగీతమ్మనఁగాని కొండొకమహా సాహిత్యపుకథోరణి
భంగింఁగాని ప్రసక్తిలేదు భగవద్భక్తున్నతిన్ దక్కనే
పఁగానంబడ దిట్టిడయ్యఁ బరి “మేల్ ! మే!”లంచు శ్లాఘింప మా
రంగం డెక్కుఁడుపేరు గైకొనియె శ్రీరామాయణంబందునన్.

ఉ. ఉండిరి కిమ్మ డెందటో మహోన్నతమాకృషి సప్తి విదైలోఁ
గొండొకపేరు గైకొనినకోడు లీతఁడు వారిలోన నొ
క్కండును గామి నిశ్చయమకాని గురూత్తమభక్తి నేకల
వ్యుఁ; డటుగాన నీతనికి నుత్తమకీర్తి ఘటిల్లె నింక రం
గం డెటకేగ నేమియగు గండరగండఁడు భక్తిపెంపునన్.

చ. గురుఁడు నటేకుఁ డీతనికిఁ గొండొక యాతనిఁ గొల్చినాట్యపున్
గరిమమునం బ్రశస్తి గనినాఁ డలవిద్దియలోన హాస్యపుం

బరిమళమందు నీతనికిఁ బాండితి మిక్కుట మిట్టిభక్తిసం
స్కరణము పూర్వజన్మకృతసత్కృతిలభ్య మటంచు నెంచెదన్.

చ. నలువదియొక్కనాఁడులు ఘనాఘనపర్వని రావణాంతకున్
దెలుగునఁ దేటతెల్లముగ స్త్రీపురుషుల్ గుమిగట్టివచ్చి యొ
క్కలలిఁ బ్రపంచమున్ మఱచి కైవసమై విన రంగనాయకుల్
సలలితరీతిఁ బాడు టది శాశ్వతకీర్తిని గాంచుఁగావుతన్.

ఉ. సందురిరంగనాయకులు నా కొకశిష్యుఁడు గాకపోయినన్
మెండుగ నాయెడం గలుగుమేదురభక్తిని వెల్లడించి శి
ష్యుండ నటంచుఁ బేర్కొనెడిచొప్పున కే నిటు లోఁగి వానికిన్
గాండొకదీపనల్ సలిపికోలున కియ్యెడ కేగుదెంచితిన్.

ఉ. ఈతఁడు నెచ్చుఁగాక కత లన్నియునేని ఘటించునట్టిపు
ఖ్యాతులు లేనిచో నతనికాశల మేగతిఁ బైకివచ్చు? న
ప్పుతచరిత్రులక దెలుసఁ బోలుఁ గదా ! యొకొంత నా కటం
చీతటి వారలక గుఱిచి యిందుక యిందుఁ బ్రశంస నేనెదన్.

సీ. అర్చకోత్తముఁడు గోపాలార్యవరుఁడు పెద్దింటిపంశ్యండు మధీరుఁడొకఁడు
పంకినేని కులుండు పరగుణుండైన వేంకటసుబ్బయ్యాభిఖ్యఘనుఁ డొకండు
వాకచర్లకులుండు ధీకలిశుఁడు రామచంద్రనామకుఁడు నిస్తంద్యుఁడొకఁడు
కలిమిపట్లగు మహంకాళి పంశ్యండుశ్రీరాము లనెడిగుణరమ్యుఁ డొకఁడు

తే. గీ. నడుముగట్టుక నిలుచుండి నారుగాన
హేలపురిని సంతానగోపాలుగుడిని
రామపట్టాభిషేక మీ రహిని జెలఁగె
నోముఁగావుత పీరి నీయుత్సవంబు.

సీ. శిష్యుఁడు రంగండు చెప్పిన రామాయణపుహరికథ కారణమున నన్నుఁ
బట్టాభిషేక సంబంధ్యుత్సవమునకు సబహుమానముగ నిచ్చటికి వచ్చు
నట్లుగా ఘటియించి నలిని శ్రీ పెద్దింటి కులుండు గోపాలార్య కోవిదుండు
పంకినేనికులుండు పరమతి పెద్దవేంకటసుబ్బయ్యాఖ్యుండు ఘనుఁడు శ్రీమ
హంకాళి శ్రీరాము లనఘుండు శ్రీవాకచర్ల పంశ్యండు రామచంద్రరావు

తే. గీ. పరమభక్తిని నేలువు వస్త్రములును
గనకకంకణము నొసంగి ఘనతరముగ

మేళతాళములాప్ప మేల్ ! మే ! లనంగ
మున్న యూరేగజేసిన ముచ్చట యిది
శాశ్వతంబయి ధరణి నెసంగుఁగాక
ఘనత సంతానగోపాలు కరుణజేసి.

తే. గీ ఆలయంబిది యభివృద్ధి నందుఁగాక
భక్తజన మెల్లెడల వృద్ధిఁ బరఁగుఁగాక,
దేవభక్తుల కన్యోన్యభావగరిమ
మెఱుకపఱచెడి సత్కృతుల్ జరుఁగుఁగాక.

—: ఆంధ్రనాటకసమాజము, కాకినాడ :—

ఉ. ఆడితి వాంధ్రనాటకసమాజము ! పాండవనాటకంబు నీ
పోడితనంబు నీనటనపుంబొలుపున్ గని గ్రంధకర్త లె
గ్గాడక లగ్నలాడిరి యితోధికమైన యశఃప్రసక్తిఁ దూఁ
గాడుము కాకినాడఁ జెలువారుము నాటికినాటికెచ్చుగన్.

నీ. అఖిలాంధ్రదేశవిఖ్యాత నాటకసమాజంబుల మిగులయశంబుఁ గొనుచు
సకలాంధ్రకవిరాజచారునాటకసంప్రదర్శనంబునకు నిదాన మగుచు
నిఖిలాంధ్రరంగవర్ణితమైన పద్ధతిఁ బాత్రాచితికి నుతిపాత్ర మగుచు
సర్వాంధ్రలోకహృత్స్పర్శజములపట్ల విలసత్సహస్రప్రాంకుబింబ మగుచుఁ

గీ. గాకినాడను గొందఱు ఘనులచేతఁ
బ్రకటితం బైన యాంధ్రనాటకసమాజ
మవని దేశోపకారపర్యాప్త మగుచుఁ
దనరుఁగావుత మా చంద్రతారకముగ.

—: విశాఖపట్టణములో జరిగిన విదవ ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ ప్రతినిధుల
సహాసభయందుఁ జదివిన పద్యములు :—

నీ. మికున్నధనశక్తిమేరకుఁ దగినయాచితిగల్గు పాత్రముల్ చేర్చుడయ్య
ప్రత్యాలయంబునఁ బ్రతిదినంబు పురాణపతనగౌరవముఁ గాపాడరయ్య
పగలు రాజాలని బడుగువారలకు రాత్రులఁ బాత్రకాలలు నిలుపరయ్య
తమనేయుపనుల నాదర్శంబుగాఁగఁ దక్కినవారిసేత తర్కింపుడయ్య

గీ. భారతీనేప నేయంగఁ గొరుండయ్య
నిచ్చలును మాతృభాష మన్నింపుడయ్య
గ్రంథభవనంబులను జేర్పఁ గడఁగుడయ్య
తథ్యమకులార ! ఆంధ్రసోదర్యులార !

ఉ. ఒక్కొక్కచోట నీకరుణ నొక్కకరీతిగ నుంచుచుండు వే
దిక్కునఁ దాపకీనమగుదీ ప్తి వెలుంగుచునుండు దానికీ
జక్కని తెల్వి వచ్చునని సజ్జనులే వచియింతుగిన మా
ప్రక్కకువచ్చి పల్లెల నివాసమునేయఁగదమ్మ ! భారతీ.

—: చంద్రోదయము :—

కా. అధ్యాసించె శకాంకబింబ ముదితంబై తిర్యగంతశ్చల
ద్రధాకారచయోధరస్థగితమధ్యస్థానమై తారకా
వీధ్యాదిక్ సురతాపసానవిగళ ద్వేషీశిరోజావళీ
మధ్యాచ్ఛాదితపాకవై రితరుణీ మాణిక్యతాటంకమై.

—: సాలగ్రామము చింతామణిగారి కుమారుని వివాహసమయమునఁ
జెప్పిన పద్యములు :—

మ. కలుగున్ గావుత సంపదల్, సిరియుఁ జక్కన్ గల్గెడింగాతఁ దా
నొలయుంగాత మరోగతాబలముతో నొప్పారు నాయుర్బలం
బలరుంగావుత భద్రముల్ సతములై యాయున్సతోబాటుగా
లలి నీకోడలికిన్ గుమారునకు సాలగ్రామ చింతామణీ!

మ. నిను శిష్యత్వమునందుఁ గైకొనిన మాణిక్యానకున్ బేర్చి ని
న్నును గన్నమ్మకు రాజరత్నమునకున్ శోభాయమానమ్ముగా
ననుగుంబుత్రుని పెండ్లికిం బిలిచి నీదొ విద్దియన్ మాకుఁ జూ
పిన చింతామణికిన్ శుభంబు లిడుతన్ వెన్నుండు శ్రీరత్నమా!

—: ఆణివిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు :—

ఆ. వె. కైతయేగాని గీతియేగాని సభను
గోలనాపఁగలేనిచో గోలగాదె ;
గోలనాపెను బ్రహ్మయిల్లాలు తనకుఁ
దోడుగానుంటచే బ్రహ్మ నేడు సభను.

తే. గీ. వారణాసినామకమగు వంశమందుఁ
బుట్టె నీబ్రహ్మ యితఁ డెట్టిపట్టునందుఁ
గోటిజనులున్న సభనైన గోల నాపఁ
గలఁడు నిస్సంశయ మృసి కఱకు గాడె !

తే. గీ. ఆణివిశ్శయ్యె ? లేకున్న గోణెవిశ్శ
యో ? యెవఁ డెఱుంగు నిటువంటి యుత్సవంపు
సమయముల విట్టి గాయకోత్తములఁ బిలువ
నంపి సభకు సంతోషంబు నింపకున్న.

తే. గీ. ఆచులకవనాన నగ్రహారముల గములు
తెచ్చి వంశస్థులకు నిచ్చె ధీవరుండు
వేంకటమనీషి, యద్దాని వివరమెఱిగి
కర్చునేయఁదొడంగె వేంకటమనీషి.

—: పృ తి జ్ఞ :—

శా. అంతుల్మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు విక్రాంతాఖిలాశాంతనై
రంతర్యప్రతిభాసమగ్రకవితాచాజ్యంబు పాలించు ధీ
మంతుఁ దేశికు దూఱనాడిన భవన్మంతుస్థితుల్వోవఁ ద
త్కాంతాంఘ్రిద్వయి మీశిరంబు లిరవొందఁ జేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సారగ్రాహివిద్వన్మన
శ్చింతాథాయితథాకృతాసుకృతరాశీభూతవాగ్జాతశు
ద్ధాంతాలంకరణైకతానకవితాధార్త్యంబునంజేసి గు
ర్వంతస్తాప మొనర్చు మీచరిత మేదఁ జేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు డనర్పగ్రావభూమినట
త్కంతుద్వేషిశిరస్సరామరసరిత్కల్లాలలోలార్భటి
సంతానోపమచారుధారకవితాసంతోషితాశేషభూ
కాంతాస్థానచరున్ గురున్ జెనఁతుపాపం బాప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు రారాజద్యశఃకన్యకా
సంతానాయితభూమిపాలకనదాస్థానంబునం దుండియన్
జింతాకంతయు లేక పౌరుషముతో సిగ్గున్ విసర్జించి య
త్యంతాసభ్యములాడు కాకవుల క్రూర్యం బార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సర్వశ్రాద్ధభృదాస్థానకు
ద్ధాంతస్థానచిరప్రసాధితయశస్త్వీనదోహననా
శ్రాంతశ్రాంతయశఃప్రభుతకవితాసామ్రాజ్యసింహాసనా
పాంతున్ దేశికు దూఱు మోఱుల పొంకం బార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు పర్యాయదృతానేకసా
ధ్వం లేవాసికృతాపధానసమయన్యాఖ్యానవిఖ్యాపితా
శాంతస్థాయీయశఃప్రసూనకవితాసాందర్యరాజద్గళో
పాంతున్ దేశికుఁ దిట్టు కట్టిఁడుల గర్వంబార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు నిర్వన్యాధురీహూత స
ర్వాంతర్వాణినరేణ్యపూతరసనాధారాదరోదాహృతా
నంతశ్లోకరసోరుచద్యరసపానాప్లయిసాధుస్త్రో
దంతుక్ దేశికుఁగూర్చి వ్రాసిన యసత్యాల్ మాన్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు పారంపర్యసంపాద్యపితా
చాంతామేయసప్రసిద్ధకవితాసౌకర్యసాఫల్యకృ
ద్వాంతాసంఖ్యనసప్రబంధపతనవ్యాప్తతిలింగభిధా
నంతున్ దేశికు నొంచువంచకుల పొంగార్పింప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు నిర్లజ్జవలేపుల్ పృథా
హంతాదంతరితాంతరాత్మకు లపత్యాలాపమూలాక్షురుల్
భ్రాంతుల్ దుష్కృవితారసజ్జలగు మూర్ఖశ్రేణి ప్రత్యర్థులై
గంతుల్ వైషంగ వారిగంతు లఱఁగాఁగం జేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు మార్జారాభిమానాదృత
స్వాంతంబా గజమట్లు కత్తృణము గాల్పం బూను కాలాగ్నియ
ట్లు లేవాసికృతాపరాధజనితాహంకారఁడై పోరు ది
గ్దంతిన్ దేశికు నేడఁబోని ఖలకృత్యం బార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు ప్రారభాతిలేకమ్మనన్
గొంతేరమ్మలు ముందు కయ్యమునకున్ గూఁకట్లు జూడించి కా
సంతైసం ద్రౌపలేక పాఱుదురుగా కవ్వారి బాకాలయా
శ్రుంతస్థాయల బైట కీడ్చి వదరుల్ మాయింప కేనాఁటికిన్.

కా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు దుర్గర్వప్రకోపమ్మనన్
క్షంతవ్యమ్ములు గాని నేరములు లక్షల్ నేసి యాపిమ్ముటన్
గంతవ్యంబు నెఱుంగలేక మనమున్ గంపంబు వేధింపఁగా
గ్రంతల్ దూఱియుఁ బ్రేలువాండ్ర పస గంగంగల్వ కేనాఁటికిన్.

కా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁ డనిర్వాచ్యప్రభావోల్పణా
క్రాంతానేకశతావధానకవనప్రారంభవేళాకృతా
త్యంతస్తోత్రసముత్సముత్కృహిమసత్కన్యాదయాగణ్యకృ
త్యాంతున్ దేశికు నల్వఁ గొల్వని యకృత్యంబార్ప కేనాఁటికిన్.

కా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సారస్వజ్ఞుచే గ్రంథమున్
సాంతంబున్ జదివించి యందలి యసత్యాలాపముల్ చించి మీ
చెంతన్ మీకృతులందు గోమయపయస్నేకంబు చేయించి భూ
కాంతాస్థానములందుఁ దద్యశముఁ బ్రాఁకంజేయ కేనాఁటికిన్.

కా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు స్వారాజేనియుఁ బౌరుషా
క్రాంతంబైన మనమ్మతో సతతముం గాల్ ద్రవ్య మతోడ స్వో
పాంతంబందొ మఱిందొ యొక్కసభజేయంజేయ మీ మా కవి
త్వాంతర్యమ్ములుచూపి మీపొగరు మాయన్ జేయ కేనాఁటికిన్.

కా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సంరంభమ్మతో వర్ధితా
హంతావేగముతో వధానభృతవిద్యాచాతురీధాటితోఁ
బంతంబొప్పగ వచ్చి పండితకపిట్టాంతమ్మునం బాండితీ
కుంతాగ్రమ్మున గొంతునొక్కి చపలోత్తుల్ మాప కేనాఁటికిన్.

కా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు మర్యాదావిదున్ భూపతిన్
దాంతున్ దాతృకిలోపతంసు నయవిద్యాజన్యసౌజన్యసి
ద్ధాంతుం గొల్చియు సుంతయేని యభిమానాహంయువుల్ గాక వి
క్రాంతాలాపము లాడువాండ్ర తలభారం బూడ్చ కేనాఁటికిన్.

కా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు వైరంబున్నచోఁ బౌరుషం
బెంతేఁ జూపెడి వెల్మరాజ్యమున “మేమే” యంచుఁ గైతమ్మునన్
గంతుల్ వేయుచు వ్రాత్రవాయుచుఁ గ్రియాకాలమ్మునన్ భీతి నా
పాంతం బోవని మోసగాండ్ర కలరూఢుం డేల్ప కేనాఁటికిన్.

శా. “అంతుల్ మాసు” మటంచు మిశ్నెదవు నీరంధ్రావివేకాన్విత
స్వాంతు నిన్నొగి సత్సభాస్థలికి నీడ్వంజేసి యుష్మత్కువా
గ్వాంతుల్మాన్చి శిరోధరం బుడిపి పై వాత్సల్యమున్జూపి ధీ
మంతుల్ మెచ్చ ననుగ్రహించునట ! యా మర్యాద లాలించితే.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు నీరంధ్రావివేకాన్విత
స్వాంతభాగింతనిరంతరానృతపచఃప్రకాగ్ంతదుష్కల్పనా
ధ్వాంతక్రాంతకుకావ్యనవ్యరవిదీప్యద్భవ్య తేజోచితా
హంతాదంతురవాక్ప్రణాళికల నీ హ మ్మార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు ధీరమృన్మతారుడృత
స్వాంతాత్యంతదురాగతప్రపణనీచాచారవాచాటకా
చాంతానంతకృతఘ్న తాభరసురాసర్వస్వనిర్వాపణ
ద్వాంతుల్ కొండొక పృథ్విచేసి మొగముల్ వాడింప కేనాఁటికిన్.

మ. “అలఁతన్ జెంచకు” మంచు మిశ్నెదవు ని న్నం తేవసద్ధర్మసం
చలితున్ దుర్లలితున్ దురాగతు దురాచారప్రచారున్ సభా
స్థలి కెక్కించి స్థలద్యచస్కు, గళదుద్యతేన్వీరుఁ గావించి లో
కులకున్ జూపి శిరోసతుల్గొని కృపాంకురచ్చటల్ నించి ని
చ్చలు గక్షించి యనుగ్రహించునట ! తచ్చాతుర్యమున్ గంటివే?

మ. “అలఁతన్ జెందఁడు వేంకటాచల” మపాత్రాంతేవసద్ధర్మదా
విలనిర్భీకకృతఘ్న తాజ్వరభరోద్వేగప్రభావప్రభా
స్థలదాచారవచఃప్రచారవిలయాఖండోషధర్మాయని
ర్మలనిహారమనోహరాత్మకృతిఁ బర్వంజేయ కేనాఁటికిన్.

శా. ‘రాపుల్ వీడు’ మటంచు మిశ్నెదవు ధీరమృన్మని నిన్ను దు
ర్వాప్యపారున్ సభలోని కీడ్చి భవదారభృపవాదానృతా
లూపంబు ల్మాదలంటఁ గాల్చి పయి వాలాయంబు శిక్షించి నీ
పాపంబూడ్చి నతుల్ గ్రహించునట ! తత్ప్రొగల్భ్య మూహించితే !

శా. ‘రాపుల్ వీడఁడు వేంకటాచల’ మసారస్ఫారఘోరానృతా
లూపాంతేవసదాస్యకర్కటవిశాలశ్వభరిదుర్వాప్యః
ప్రాపత్తారతరావిలాంబుపృషదావత్ప్రొపకాత్మీయవా
గూప్రసారపరంపరావిభవముల్ గుప్పింప కేనాఁటికిన్.

కా. 'డంబాల్ మాను' మటంచు మిఁకెదవు పౌరధమ్మనృతాదోపమూ
 ధంబై నట్టి భవన్మనంబునకు ప్రీడకబుట్టఁగాఁజేయ ని
 న్నుం బొండిత్యనిధాను లుండు సభయందున్ బట్టి రెట్టించి గ
 ర్వంబు న్మాన్చి యనుగృహించునట ! తద్వాత్సల్యమూహించితే ?

కా. 'డంబాల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు' ప్రీడాకూన్యధన్యేతరా
 లంబాలంబితగర్వధూర్వహదురాలాపానులాపస్వన
 ప్పంబూకాయితనప్రదీకకృతచ్ఛాత్రాపచారస్వరూ
 పంబున్ బూర్తిగ రూపుమాపి దెసలం బ్రాఁకింప కేనాఁటికిన్.

—: మల్లేశభక్తసమాజము, కొన్ని పద్యములు :—

కా. కాస్త్రాభ్యాస మొనర్చుటో? సభలలో కాస్త్రార్థముల్ సల్పుటో?
 నిస్త్రాసమ్మన వేయిమందికయిన స్నేహితులైనాఁ బద్యముల్
 శస్త్రోత్సర్జనరీతిఁ గుప్పటయ్యె? దేశా లేగుటో? కాక ది
 గ్వస్త్రా! నిన్ను వశమృచేసికొను భాగ్యం బెన్న మల్లేశ్వరా !

మ. కలకాలమ్మను నాదు గర్భమున వీరకన్నిల్వమి యంటినా?
 బలిమి న్నాదగునింట బంటుతన మాపాదించి గమ్మంటినా?
 తులలేనట్టి విసమ్మ ద్రావుమని నీతో నంటినా? లేక, నీ
 తల హస్తం బిడఁబోతినా? యీకను నాతప్పేమి? మల్లేశ్వరా!

సీ. కుశలమల్లంపల్లిగోత్రసంజాతుండు మల్లేశపూజాభిమానహృదయుఁ
 డురుసద్గుణాధ్యుండు గురుసుధీమండలపూజనాసక్తుండు భూమిసురుఁడు
 పాపాంబికాసతీపాపయా రాధ్యతపఃఫలం బత్యంతిపాపనుండు
 శంభులింగాభీధన త్రమరామలింగానుజుండును సుధీమాననీయుఁ
 డానందసాంద్రచిత్తాబ్జుండు ధైరవకరుణాకటాక్షవీక్షణబలుండు
 మల్లేశభక్తసమాజసంస్థాపకుం డస్మద్ధితుఁడు ధైరవాభిధుండు

తే. గీ. ఆత్మ ధైరవముద్రాక్షరాలయమునఁ
 గూరుచుండి యొకప్పుడు కూర్చిదనర
 దీనిఁ జేయుమటంచుఁ బ్రార్థింప దీనిఁ
 డెలుఁగునను జేసినారము; దీనిపేరు
 మహిత మల్లేశనక్షత్రమాలయండు
 కవులు తిరుపతివేంకటాఖ్యవరమతులు.

—: దివ్యజ్ఞానసమాజము :—

శ్లో. 'యూరప్' ఖండనివాసకో నిరుపమో విద్యా సుధావారిధి
స్వక్వాత్మీయమతం యథార్థధిపణిస్సిద్ధీ వియోజ్ఞాన్'హ్వయః
అస్మాకం మత మేవ యుక్త మితివై సంబోధయత్యాదరా
త్సర్వే హిందూమతానుసారిమనుజాస్తం క్లాఘయేయుఃపరం.

శ్లో. పూర్వం శంకరముఖ్యై రుజ్జీవిత మన్మదీయమత మేతత్
ఇహతజ్జీర్ణప్రాయం పునరుజ్జీవయత్యేష హూణోపి.

శ్లో. గీర్వాణభాషాధ్యయనం పరం స్యా
దిర్ఘం భృశం పోక్తమనేనమానం
ఇదిం సమాలోచ్య తదైవ కర్తం
బాలాయ తం తా మరుభక్తి యుక్తాః.

చ. జనకుఁడు దా 'మిష'నృతవిచారమువాఁడయి యొప్పుచుండఁగా
మనమతమే మనమ్మునను మంచి దటంచును నెంచి బోధచే
సిన నుగుణాభి హూణుఁడగు 'సిద్ధివియద్దినీ' జూచియైన నె
మ్మనమున హిందుసన్మతము మన్ననజేయుఁడు బాలకోత్తమల్.

క. ఈదివ్యజ్ఞానసమా
జాదినిమిత్తం బనంగ నలరెడి'నాల్కా
దా'దుల నీ'సిద్ధివియె
డ్డీ'దొర నెల్లప్పుడ బోచు శ్రీవతి కరుణన్.

—: ఏలూరు'కాంగ్రెస్సు'సభ :—

క. పన్నంట ! యాపై నింకొక
పన్నంట ! యామీద నొక్కపన్నంట ! యాపై
పన్నంట ! పై పన్నంట ! పై
పన్నంట ! వర్తకుఁ డిఁకెట్లు బ్రతుకం గలఁడో

ఉ. అక్కఱవేళ నీ రిడినయాతనిపా లొకకొంత, పైపయిన్
బొక్కడి తీరువాయియను భూతముపా లొకకొంత, యాపయిన్
దక్కుగలట్టి పన్నులకు దాసినపా లొకకొంత, హాలికుం
డక్కంట ! యప్పుపా లగుచు నాలిని బిడ్డల నమ్ముకోవలెన్.

— : జిల్పేరుదొర - యానాము : —

సీ. శేషునిఁ బోలి 'లెక్కెరు' చెప్పఁగాఁజాలు 'జిల్పేరుగా' రొక్కచెంత నొప్పు
నతని'లెక్కెరు' విని యలరునానావిధోద్యోగస్థులును మఱిం కొకట నలరఁ
దెలియఁదేమందురాదేవుఁడా! 'ఘోస్సు' భాషయనుమాద్యశులొక్కచక్కిడనర
'ప్రాస్సు' భాషనుమీఁదఁబఱియింతునంచునుబల్లువారలునొక్కపక్కనెనఁగ

తే. గీ. సర్వదేశసమాచారసంగతులను
సర్వజనులకు విస్తప్తసరణి నెఱుక
పఱచుటకుఁ గాదె యీసభ జరుపఁబడియెఁ
బొలుపుమీఁతెడి యానాముపురమునందు.

సీ. పదియునెన్నిదియునాఁబరఁగుద్యోపములఁ బ్రబలులైనవారుమా'ఘోస్సువారు'
శ్వేతముఖాఖ్యుఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచిన హూణవరుల పైవారు మా 'ఘోస్సువారు'
ప్రజలమీఁదనె కార్యభరముంచిరాజ్యమ్ము పఱచించువారు మా'ప్రాస్సువారు'
కలియుగమ్మున సత్యకాలమ్ముగన్మ నొనర్పఁగఁబూనినారు మా'ప్రాస్సువారు'

తే. గీ. పన్ను హెచ్చించి ప్రిజలకు బహువిధముల
బాధఁగల్పింపఁబోరు మా'ప్రాస్సువారు'
పలుపలుకు లాడ నేల ? బిడ్డలకుఁ దల్లి
పంటివా రెల్ల ప్రిజకు మా'ప్రాస్సువారు'.

సీ. అంగపంగాదిదేశాంతరమ్ముల కేగఁగాన నీతఁడు బహిష్కార్యుఁ డనియుఁ
బొగయొడపై సముద్రగతి నీతఁ డొనర్చె వెలి యీతనికి వేయవలయు ననియు
హూణసంపర్కమ్మునొందె నీతం డనాచారుఁ డీతని కసత్కార మనియు
నన్యభాషను భోజనాదివేళలఁగూడఁ బుక్కువాఁ డీతఁ డప్రాశ్యుఁ డనియు

తే. గీ. మనమతస్థు లొనర్చు నిందను సహింప
లేక మనహిందువులు భూమిలోకమందుఁ
గొంతయైనను మఱియు నొక్కింతయైనఁ
జూచియెఱుంగరు చూడరు చూడఁబోరు.

శ్లో. కన్నులు గల్గియుండియును గన్నులు లేని విధమ్మునక జగ
మ్మున్నది, లేనిపోనియవయోగము లీమతమందు నుంటచే
నన్నియు నొక్కరీతిగనె యాశ్రయణం బొనరించుహూణు ల
న్నన్న ! మఱెట్టిపుణ్యముల నంది జనించినవారలో కదా !

సీ. బుద్ధిచేతనకాదె ! పొగ సహాయముచేసి నాకల నీటిలో నడపుటెల్ల
బుద్ధిచేతనకాదె ! పొరుగుదేశములకు నంతలో వార్తల నంపుటెల్ల
బుద్ధిచేతనకాదె ! భూమినల్లడలఁ గాల్వలు పాఱఁగాఁజేయఁ గలుగుటెల్ల
బుద్ధిచేతనకాదె ! పొగబండి నొక్కొక్క గంటలో దూరమ్ముగడపుటెల్ల

తే. గీ. అట్టిబుద్ధులు హూణులయంద కాని
హిందువులయందు లేవని యేవచింపఁ
గాని మనహిందువులబుద్ధి కార్యకార
కత్వమును బొంద దిది యేమి కర్మఫలమొ !

తే. గీ. అట్టిహూణులయందు ముఖ్యమగునట్టి
దెద్ది యన్నను ? లోకోపకృతికిఁ బాటు
పడుట, యయ్యది ధనమున బలిమికతన
బుద్ధివలనన నొనరింపఁ బోలుఁ గాదె !

చ. ఇది యిటులుండు నిట్లు వచియింపఁగఁబూనిన దెద్ది యన్న ? న
ర్వదిపయిమూఁడువేలనఁగఁ బర్వడి'మైలు'లదేశ మీతఁ డిం
తదనుకఁ గాళ్ళచేఁ గడచి తద్దయు నచ్చట నచ్చట ముదం
బొదవఁగఁజేయు చిత్రముల నొప్పుగఁజూచె మనుష్యమాత్రుఁడే!

సీ. జనియించినాఁడు 'ప్రాన్య'ను దేశమునబాల్య మంద విద్యాభ్యాసమందినాఁడు
అటుమీఁదఁ గొన్నా శృచటఁ దనదేశము నందుండునీతుల నరసి నాఁడు
అటుమీఁద సర్వదేశాంతరముల నుండు చిత్రముల్ జూడ వాంఛించినాఁడు
వాంఛించి తా నింతవఱ కఱువదిమూఁడువేలమై శ్రేగియు వెలసినాఁడు

తే. గీ. ఏగి యందలి చిత్రమ్ము లెల్లఁ జూచి
నాఁడు చూచినవెల్ల నందఱికిఁ జెప్పి
నాఁడు మన కీదినము చెప్పి నాఁడు గానఁ
బ్రియకరుఁడుగాఁడె ప్రజకు 'జిల్బేరు'గారు.

క. ఏకోనవింశతిశతా

ఖ్యాకలితాబ్రమ్మనందుఁ గానున్న సభన్
జేకొని 'లెక్కరు' నీయఁగ
నీకష్టం బోర్చి దేశ మీతఁడు దిరిగె.

—: ఆకొండి రామమూర్తిగారు :—

మ. కవిత నైపుణిగాంచి చక్కఁ జడరంగంబాడఁగా మించి గా
నవిధిన్ బద్యములన్ బరింపఁదగు విన్నాణంబు నాజ్ఞించి, పం
శవశంబై యెడఁబాయకున్న యల శైవజ్యమ్మునన్ జక్కప
ర్చివినెయొప్పితే, రామమూర్తి! శమితార్తి! కీర్తికి నుత్పత్తివై.

—: శ్రీ రంగేశ నవరత్నమాలిక :—

కా. దారి నీచులు పూలు లంచమిడినం దానం బ్రహ్మాదింతు పౌ
రారా! యెంగిలిపం డ్దొసంగినను వింతో మోదముం బొందె ద
య్యారే! “లంచములేనిమాట” యను సామ్యంబే నిజంబాయెఁగా
శ్రీరంగేశ్వర! నీవుదక్క మఱి వేరే లేరు దిక్కెవ్వరున్.

కా. దారిద్ర్యంబునఁ బొట్టకూటికయి నిన్ దర్శింపఁగాలేదులే
యారా! కట్టఁగ బట్ట లిమ్మనుచు ని న్నాసింపఁగాలేదులే
ధారాశంబగు వొక్కమాట విను నీ తత్వంబు నేఁ గోరితిన్, శ్రీ...

కా. ఊరంబౌ విషముండు గుంటయొ, మహాసర్పంబౌ, లేకున్న నా
భీరాగారమొ, గోష్ఠమౌ, మలినగోషీపీనఁజ్ఞోజమౌ?
యేరీతిన్ పసియింతు నామనమునం దేలాగు కాలాగునో? శ్రీ...

కా. భారంబౌ గిరిమీదఁ బెట్టి నిను నే బాధింపఁగాఁబోనుగా,
నా రథ్యంబులఁ దోలుమం చననుగా, నాకార్యసంసిద్ధికై
నారీహత్యను గట్టుకొమ్మననుగా, నాతప్పిడం బేమియో? శ్రీ...

కా. దారం దొంగిలినట్టివాని యనుగుండమ్ముండనా, తండ్రితో
వైరం బొందినవాడనా, మఱియు నెవ్వఁడ న్ననుం బ్రోవఁగా!
భారంబేయగు నీకుఁ బాప, మయినం బాలింపకే తీటునే, శ్రీ...

కా. నేరంబు ల్గడుఁ జేసి నాఁడననుచు న్నిక్కంబుగా నీదుచే
తోరాజీవమునందుఁ దోచినను నాతో ముచ్చటించంగ నీ
వే రేయైనను పచ్చి కూక లిడరాదే? నేను వద్దంచునే? శ్రీ...

కా. “ధారంబోయుము సర్వలోకముల నాదార్యంబుతో”నంచు నేఁ
గోరంబోదునటంచు భీతిపడి నాకుం దర్శనం బీయనో!
క్రూరుండంచు బరిగ్రహించువొ, మదిన్ గోపమొ? చేప్పంగదే, శ్రీ...

కా. సారంబా భవదీయ నామమును మెచ్చ నోర్చురా, దెంతో ని
స్సారాలాపములకు పచించుటకు వాచాలత్వము తెల్పిండు చే
తోరీతిక మరలింప నాతరమె? నాతో నీకు వాడెల? యో, శ్రీ...

కా. ఘోరింబైన తపంబు జేయుటకు నాకుక శక్తి నీవీయలే
దేరీతిక గనుఁగొందు నిన్ను? నిక నే నెవ్వారలం జేరుదున్,
గారుణ్యం బెదనుంచి నిక్కముగ వేగ న్నన్ను రక్షింపుమా!
శ్రీరంగేశ్వర! నీవుదక్క మఱి వేరే లేరు దిక్కెవ్వరుక.

—: బందరు హిందూ హైస్కూలులో మఱిచెట్టు కొట్టినప్పుడు చెప్పినవి :—

శ్రీ. నీపైనినివసించు నీపుల్లలెల్ల నింకేచెట్టు చేయనో? యెఱుంగరాదు
నీయాకు లాసించు నీనీదలెల్ల నియ్యెడ నెంత గుందిరో? యెఱుంగరాదు
నీనీడ నాటాడు నీబాలురెల్ల నిం కేపాట్లు పడుదుగో? యెఱుంగరాదు
నీపాల కేతెంచు నీపొదలకునెల్ల నిం కేది గతియో? మాకెఱుంగరాదు

తే. గీ. ఆన్నిమాటల కేమి? నీయం దొకింత
యేని యపరాధమును లేక యిట్లు లైతి
వక్కటా! యేండ్లు నూరైనయట్టి నీకు
వగవ నేటికి? దుఃఖ మాపంగలేము.

శ్రీ. ఊరెల్ల దిబ్బెన్నెన యుప్పెనగాలి కొక్కింటేని చలియింప కిట్టులుంటి
వాపైని వర్ష మావంటేని లేకున్న కఱవు లెన్నెన్నియో కడపీయంటి
వవసరమ్మునకు నీదొకొమ్మ లెందఁతెందఱు గొట్టినను దానఁ దలఁకవైతి
వింటేల? మొన్నఁ జెల్లెన్నియో వడిన యా గాలికేనియైన దూఁగాడవైతి

తే. గీ. వక్కటా! పాపపువిధాత యనపరాధి
వైన నీఫాలమున నిట్లు లవఁగు మంచు
వ్రాయ నట్లేలపోయెడు వాడు మాకు
వచ్చుటకు నుంటి విన్నాళ్లు పటకుజంబ!

కా. “అటకు వీ” లటంచు నిను నక్కట! కొట్టిరి నెట్టవంటగా
నేటికి నడ్డమైతి వది యించుకలేదు సరేగదా! భవ
త్పాటవకారుణ్యమునన బాలురు నేద యొకింత లేక యీ
యాటల నెల్ల నాడి రిపు డొగతి మా కెది? వృక్షరాజమా.

తే. గీ. “అకట ! యెదురైనవాని నెన్నమ్మ గొట్టె”

నన్న సామెత నిజమయ్యె, నహహ! నీయ

వస్థ చూచిన; నీవు దూరస్థలమున

నున్న జీవించు వేమొకో శి కొన్ని నాళ్ళు.

శా. హిందూస్థానున నున్న నీయెడల మాకేకాదు మాదేశిక

స్కందుల్ మున్నగువారికేని గనరే కన్నట్ట దావంత, యీ

నిందక బై కెటు పోవనిత్తు ? మది మానెత్తిక బడక వేయు మే

మెందుక గ్రేడల గెల్పుటేనుమి ! నినుక హింసించె వృక్షేశ్వరా,

—: తుమ్మచెట్టు :—

మ. అమలంబై రసవత్తమంబగు ఫలంబాలేదు, నీచెట్టు చెం

త మనుష్యుల్ నిలువంగనోవరు, భవత్పర్ణంబు లింతింతలే

సి, మొయిక గంటకరాశి, నిన్నెటు సృజించెక బ్రహ్మ! నీవెందుకో

సము జీవించుట తుమ్మచెట్ట ! నిను వృక్షంబంటయే తప్పిలక.

—: అశ్వత్థస్తోత్రము :—

శా. శ్రీలోలుండు గుణాకరుండు త్రిజగత్తే మానుకూలండు స

చ్చీలప్రావకుఁ డార్ధరక్షణకళాసింధుండు నశ్వత్థమ

ధ్యాలంబాత్ముండు విష్ణుదేవుండు సమస్తైశ్వర్యసంధాతయై

పాలించుక జెలికాని సూర్యవిభునిక బైవజ్యచింతామణిక.

క. శ్రీయును గోరినకొర్కలు

నాయాసము లేక లోక మందఁగ నేదే

నీ యోజించి సురాత్మక

మై యెసఁగు పదార్థ మొకటి యానతియీవే.

వ. అంచు విసయావసతుండై ప్రార్థించు నారదునకు విరించి యిట్లనియె.

తే. గీ. నాయనా ! దేవమాని ! నిశ్రేయపార్థ

సాధకము సర్వకీర్తిప్రబాధకమ్ము

తలఁచిచూడఁగ నశ్వత్థతరువు తత్రప్

దక్షిణమ్మున నగుమేలు తరమె పొగడ.

శీ. అరయఁగా నశ్వత్థతరువు దక్షిణమున రూపింపఁబడియుండు రుద్రమూర్తి,

నారాయణుండు పొల్పారుఁ బశ్చిమమున, నొప్పారుచుండు నే మత్తరమునఁ

చూర్వదిక్కుననుండు గీర్వాణపతియును నఖిలగీర్వాణులు నలరుచుండ్రు
స్కంధంబులం దుపస్కంధములందును గోవులు విప్రులు గొరలుచుండ్రు

తే. గీ. పత్రములయందు మానులు పరఁగుచుండు
దీనిమూలంబు వేదముల్, దీనిపాలఁ
గల్గుచుండెడి జన్మముల్, నాల్గుదెసల
నదులు నదములు సరసులు నుదధు లుండు.

గీ. పాలఁ బొల్పారి మఱి ఫలభరములేక
చల్లనీడల నిడు వనస్పతివి నీవు
అమ్మ ! నినుఁ గొల్చి మానవుఁ డఖిలసుఖము
లైహికాముష్మికంబుల నందఁగలఁడు.

గీ. మిలమిలఁ జలించు కెంపారుదశము లొడవి
ఆదినారాయణస్వామి కాశ్రయమయి
బోధిసత్త్వోజ్జ్వలం బయి పోలుచు నీకు
పందనమ్ము లొనర్తు నశ్వత్థదేవ !

గీ. తక్కుయోగ్యతలట్లుం డెదరువులందు
నీ పరిష్టనాశకమనై నెగడి ధన్య
తమతఁ గంటివి విష్ణువు తవిలినీడు
పట్టున పసించుకతన నశ్వత్థదేవ !

గీ. వ్యాధు లీగెడిపాలు నీవలనఁ గలవు
శ్రీయు నిన్నాశ్రయించి ప ర్తించుచుండు
నింత నిజమనియెఱుఁగుదు రెల్లవారు
శ్రీల సమకూర్చి మమ్ము రక్షింపుమమ్ము

క. ఏకాదశయమిలు నా
కాకఃప్రభువైన విష్ణు సప్తసమయ
శ్రీ కిరవు పావకుండుక
నీకళ నీ కంబలి యునీరుహరాజా !

గీ. అగ్నిగర్భ ! శమిగర్భ ! యజ్ఞగర్భ !
కనకగర్భ ! ధరాస్థగర్భ ! దేవ

గర్భ ! యోయి ప్రజాపతీ ! కడంగి నీకు
వంచనమొనర్తుఁ బోవు మశ్వత్థదేవ !

గీ. ఆయువు బలఘ్నం వర్చస్సు యశము మఱియుఁ
బశువనుప్రజావృద్ధియు బ్రహ్మతేజ
మాధిరాహిత్యమును బ్రజ్ఞ మేధయు నిడి
చక్కఁ గాపాడు మము వనస్పతివరేణ్య !

గీ. సతము పరుణుండు నినుఁ జక్క సాకుఁగాక
యెల్లపుడు వృష్టి ని న్నాశ్రయించుఁగాక
యెసఁగుఁగాక నీచుట్టును దృఢసమృద్ధి
అన్నిటను నీకు సుఖము చెన్నారుఁగాక.

క. చెడుకలలుక జెడుచింతలుఁ
జెడుశకునమ్ములును శత్రుచేష్టితములు మా
యెడ నడుగిడకుండఁగ నీ
పడంగింపుము సర్వకాల మశ్వత్థంబా !

క. దుస్స్వప్నహరణమునకుఁ
సుస్స్వప్నపృథమునకు వనుప్రదమునకుఁ
నిస్స్వత్వహరణమునకు నతి
హాస్యితదురితంబ ! నీకు నశ్వత్థంబా !

క. నీమూల మబ్జగర్భుఁడు
నీమధ్యము విష్ణుమూర్తి నీయగ్రంబో,
సోమార్థహాళి వృక్ష
స్వామీ ! యశ్వత్థ ! నీకు స్వస్త్వయనంబుల్.

క. దేనిన్ జూచినమాత్రన
మానున్ రోగములు తాకుమాత్ర నఘహరం
బా నాశ్రయింప నాయు
శ్రీ నెగ డెడు నట్టి నీకుఁ జేతులు మోడ్తున్.

తే. గీ. “ఓమహాభాగ, యశ్వత్థ ! యోమనోహ
రాంగ, సుక్రియదర్శన ! యాశ్రయింతు

నోజ నా శత్రువులకుఁ బరాజయమ్ము
నాకు దిగ్విజయమ్ము సంతతము నిడుము

క. ఆయుర్దాయము సంతతి
శ్రీయుక్త ధనధాన్యసుఖసమృద్ధియు సతమున్
నీయడుగులు గొల్పెడినా
కోయశ్వత్థతరురాజ ! యొసగం గదవే.

గీ. ఇట్లు వేఁడెడివారల కిహపరములు
కొదవలేకుండుఁజుమ్మి నారదమునీంద్ర !
బుుఘలు వేదమూల మ్మని యెఱిఁగి రావి
చెట్టును బరాత్పరునిగ నర్చింతు రెలమి.

క. గురుఁ జంపి విప్రుఁ గెడపియు
దరిద్రుఁడయి రోగియై పిదప నీస్తవమున్
బరఁగ నొకలక్షజపమున్
జరిపిన నరుఁ డందు నుఖము సత్యము మానీ !

గీ. ఎట్టి పాపాపహతచిత్తుఁడేని యీవ్ర
తమున కధికారి యన, నీక స్థండిలశయ
నుండును హవిష్యమాత్రాశనుండు బ్రహ్మ
చారియును వశియైన విచారమున్నె ?

తే. గీ. ఏకహస్తప్రమాణమ్ము నేని రెండు
చేతులంతయు నేని ధరాతలమ్ము
గోమయమ్మున నలికి మృగ్గు లిడి రావి
“నో” మని యజింతు పురుషనూక్తోక్తవిధిని.

క. మానమ్మును గొని యశ్వ
త్థానోకహమున్ బ్రదక్షిణాచరణమునన్
మానించి విష్ణునామ
ధ్యానమ్మున నందుఫలము నందఁగవచ్చున్.

తే. గీ. పదమునఁ బదాంతరం చేగి పరఁగ హస్త
చేష్టలాఁగి వాక్కున నుతిఁ జేయుచును

క. గం. 8

నమ్ము ధ్యానమ్మునం దిడి నాలు గంగ
ముల నిటు ప్రదక్షిణము నేయవలయు నండ్రు.

క. ఎవఁ డశ్వత్థేస్థాపన
మవనిఁ గావించు వాని యన్వయము తిరం
ఁపు ధనము నాయు వొలయుఁ,
దివికిఁ జనువారు తత్పితృప్రసరు లొగిఁ.

ఆ. నె. రావిచెట్టునీడ రహి నొక్కవిపుని
గుడువఁబెట్టెనేని కోటివిప
వరుల కన్న మిడిన పరమార్థ మబ్బడి
నరయు మింత నిక్కమగు మునీంద్ర !

తే. గీ. అనఘ ! యశ్వత్థతరుమూలమం దొనర్చు
జపము హోమంబు దేవతార్చనము నక్ష
యంబగు ఫలమ్ము నిడు నని యజుఁడ నేను
జెప్పుచుంటి నీమాటయుఁ ధప్పఁగలదె !

క. మును నొడివినగతి రావిని
జనుఁ డాశ్వాసింప నది పృసన్నంబై వా
నిని దగనాశ్వాసించున్
మనమున నిది యెఱుఁగుమయ్య మానిపవరా !

తే. గీ. జన్న మొనరించుపొంటె నశ్వత్థతరువు
గొట్టి స్వర్గమ్ముఁ జను; వృథాకొట్టు నెవఁడు
వానిపితరులు నరకానఁ బడుదు; రొక్క
రావిపూజ సమస్తసురలను దనువు.

—: గద్యకవిత, (తెలిసికొట్టెనుండి) : —

ఉ. గద్యము పద్యగౌరవము గాంచదు; బ్రహ్మరథమ్ము పట్ట రీ
గద్యకవిత్యచాతురికి; గన్నుల నీరు వృథాగ జార్చుచో
హృద్యవిచారు లెల్లఁగు నీతఁడు యోగ్యుఁడు గాఁడటందు రే
వాద్యము వీణకుఁ సరిగ్గ వచ్చునె, ప్రాజ్ఞు లెఱుంగకుందురే ?

క. కుక్షింభదులో, సాక్షా
ద్భిక్షాటకులో, మఱెట్టి వేదలా పద్యం
బక్షిణగతిని జెప్పెడి
దీక్షితులే పేటికవులు, దేదెలె వారలో!

తే. గీ. తద్దినముఁబెట్టువారల తమ్ములబలెఁ
బద్దెపుం గవులకు వెన్న గద్దెపుఁగవు
లుండ్రు (స్త్రీ) శూద్రజనులకు నుపకరింతు
వారు పిట్టకతలు చెప్పవారు గాఁగ.

క. “అనఁగా ననఁగా నొక రా”
జనులెరఁగున గతలునెప్పు టదియొక తప్పే !
తనయూరుఁ బేరు నెన్నఁడు
గనని వినని కవుల దూఱఁగాఁ బనియేమో ?

గీ. దశకుమారచరితముఁ గాదంబరియును
లోనుగాఁగల రచన లీ మానవులను
బోలువారలు వ్రాయరు; పురుడు గాదు
వారికిని వీరికిని వారు పద్యకవులె.

మ. అల కాదంబరి పద్యకావ్యముగఁ జేయన్ శక్యమే ? చేయుచో
నిలువన్నేర్చునె దానిమాధురి ? నిదానింపకోవలెకొ గాని యీ
యలఁతులో గిల్కిన వారికేమి తెలియుకొ ? హాస్యంబులకొ జేయువా
రలకుకొ దజ్జల కెంతదవ్వొకొ, విచారజ్ఞులో విచారింపరే !

ఉ. విందుమకాదె ముకొ గణికవేళులపచ్చడిఁ బెట్టి రాజరా
జుం దనియించె నొక్కసతి, సూరులు కొండలు నట్లే గద్యలో
నం దమ కూర్పునేర్పున ననన్యరుచికొ రచియించియుంచి రా
యందములెల్లవారలకు నబ్బునె? రోఁకటిపాటగాండ్రకుకొ.

గీ. గద్య వలదన; మయ్యది గట్టువాఁడు
పద్యకవులను దిట్టుట పాడియగునె ?
పద్యకవి గద్యకవియాట బట్టు; గద్య
కవికిఁ బద్యముగట్టుటగాదు నుళువు.

గీ. అట్లుగాక యెట్టెట్లులా యంతమాత్రం
బద్ధకవి యగునొక్కొక్క ? యాపదైములకు
బ్రహ్మరథ మేరుఁ బట్టరు, జీహ్మగులకుఁ
బద్ధకవులంత చేదు గావలయునొక్కొక్క !

క. ఒకసారిగాను పదిసా
ర్లకటా ! చే యెటులువోవు నటులే వ్రాయక
గకవికలు సాఁగుననుకొను
చకితుల సాహసములింకఁ జక్కంబడుతక.

గీ. ఎవని కేళక్తినిచ్చునో, యెవ్వఁ డెంత
పెట్టి పుట్టెనో, యెఱిఁగిన పెద్దలెవరు ?
కొఱవిఁబెట్టి నెత్తిని గోకికొనఁగనేల ?
నదియు సజ్జనలక్షణం బగునో యేమొ !

క. పరనిందకుఁ బోవని యీ
పరమార్థజ్ఞులకు జ్ఞానపటిమనొసఁగి పో
చు రమాపతియు సుమాపతి
కొఱవిక దలగోకికొనని గోష్ఠిఁదెలుపుచుక.

ఉ. వస్తు వసారమయ్య నొక పట్టునఁ బాకవిశేషసారభ
స్వస్తికమై రసజ్ఞులరసజ్ఞులకుం జవిగొల్పినట్లే యే
నిస్తులుఁడో యొకానొకఁడు నేర్పున గద్యమువ్రాసికూడ “మేల్”
శస్త్రమహా ! కవిత్వ”మను సద్యశమున్ పహియింప నేమగుక.

ఉ. రాముఁడు గడ్డిపోచను గరంబునఁ దాల్చిన నంత వస్త్రమై
గోమహఁగించి కాకవినిగొట్టి వెనక గను లొట్టఁజేసె; శ్రీ
రామునిపోల్కిఁ జేతుమని రాదగునే మఱియొక్కజోదు ? వి
ద్యామహిమ మ్రొలుంగని వృథారటకుల్ రటియింప నేమగుక.

ఉ. గద్యము పద్యపుకరుచిని గాంచుట నిక్కమయేని త్యాగరా
బాద్యనపద్యగాయకకృతాంచితసత్కృతు లిచ్చు మోదముక
సద్యమయిచ్చు గద్యమటు సల్పగరాదొకొ, వారి సత్కృతుల్ ?
నిద్యల తారతమ్య మవివేకు లెఱుంగరు వ్రాతు రేదియో.

ఉ. “పద్యము, గద్యమున్ రుచికిఁ బట్టులె” యంచు లిఖించి యెన్నియో
హృద్యపదఃప్రబంధముల నీ జగమెల్లను నించు పోడ యీ
గద్యము నంత వాడుమికిఁ గారణ మేమో రసజ్ఞుఁ డైనచో
పద్యము చెప్పనేర్చు; విరసప్రకృతుల్ సురసజ్ఞులౌదురే !

గీ. పద్యములు చెప్పగాలేని ప్రాజ్ఞులెల్ల
గద్యములు గట్టుచురుగాక “గతియులేని
యమ్మలకు గంజి పానక” మగునుగాక!
యొరుల పృథగ దూటుట నోటి దురదయొక్కొ ?

గీ. “మాడరక” తైలి వా రసమర్థులనుట
కెవ్వ రొప్పరు; వా రెన్నడేని “క్లాసి
కిలు”గఁ బద్యమ్ములను వ్రాయు కీర్తి ధనులఁ
దిట్టిరే ? తిట్టిరేని నిందితులుగారె !

క. దేనిరసము దానిది యను
చో నేరును మాటలాడఁ జూడ; రసూయన్
లో నూని కాటు లఱచిన
చో నో రడఁపమియు నొక్క శూరతయొక్కొ ?

గీ. పద్యసౌష్ఠవ మంతగాఁ బట్టువడని
భాషలకు గద్యమే గొప్పపదవి; పద్య
మెంతయో హృద్యమైయున్న నితరభాష
లేల ? యీ యప్రతిష్ఠకుఁ బాలుపడుట.

గీ. పుట్టబో నెన్నిఁజట్టవు, పురువు లకట !
పుట్టఁ జుట్టియు నొకమాలఁ డెట్టిపేరు
దెచ్చికో నె! బద్యమాహాత్మ్యదీప్తి కింత
కన్న సాక్షిని గోరువా ర్థలరే ? యొరులు.

క. కలిగిన వారికి వందన
ములు మిత్రులు వారు మాకు, మొఱకులగుచు ని
ష్కలుషుల నూరక దూతొడి
తెలువుల కవ్వారు తెలిపి ధీగఱపఁడుకొ.

—: పొచ్చిన గురుశిష్య పద్ధతి :—

౧. “బెంచీ” లక్కటలేదు; “గేమ్ము” మొదల “ఫీజుల్” వినకరావు; పాముచుక్క నిర్ధనుఁ ద్రోచిపుచ్చరు గురుల్; “పాన్య” సైన్సే లాభమిందంచుకొనేమనులేదు; మీ చదువునం దాలోక మీలోకముకొగాంచక వచ్చెడి నార్యులార! మిమమ్రెక్కక జెల్లు నెక్కాలముకొ.

౨. మక్కల నక్కలం గుఱిచి కోళ్ళు బోటేళ్ళ గుఱించి కాక మీ రెక్కడఁ జూచినకొ ద్దిజగదీడ్చుచరిత్రుని దేవునికొ మహా ఘక్కికమై నుతించు సురవాక్కులు శిష్యులకిచ్చి వారి దౌవాక్కును, దేహముకొ, భవముఁ బావనముకొ బొనరింతురోప్పుగకొ.

౩. చెప్పలకాళ్ళు, ముండితపు శీర్షము, కూన్యలలాటముకొ, మఱికొ గొప్ప బడాయివేషములుఁ, గుచ్చులపాగలుఁ, గోట్లు, గంతమందొప్పెడి పట్టముల్ గలుగునొజ్జలు శిష్యులు నీకు లేరు; మా యప్పు! చిరాయువై బ్రతుకు మమ్మరొ, వేదమ! నీకుమొక్కెదకొ.

౪. చాపలె యాననంబులట; జం దెములే వరవారవాణముల్ పాపము పాపఁజాలు నదిపట్టులు కాలలు; పుణ్యలోకముల్ చూపెడి మాలికల్ మెడకుఁ జాట్టినపట్టము; లర్థమిమియే ప్రాపగు జీత మిట్టిగురువర్యుల శిష్యులమొక్కటొప్పదే!

క. ధనవంతులకన్నను ని
ర్ధనవంతులె ప్రీతిపాత్రతమలగు శిష్యుల్
వనమాలిఁదెల్పుటే చదు
వన మాలిమి నెగడు మీకు సంజలిసేతుకొ.

౫. అరుణోదయ మృగునప్పుడ మేల్కొంచి యాత్మానుసంధాన మాచరించి ఆపగాదులకేగి యట స్నానమొనరించి రవి త్రయీమయని కర్ముములాసృతముఁబోలి వర్తింపఁ దగుశిష్యగణములు వెంబడిరాఁగ గృహంబుఁజేరి నిన్న దండెమ్మపై నించిననీర్కావి పట్టముల్ ధరియించి భూతిదాల్చి

గీ. దేవతార్చన మొనరించి దేవదేవ
నామపూర్వకముగ వేదనాదమును ద
దంగవిజ్ఞానమును శిష్యు లనువదింపఁ
గాల మేగించు పూజ్యుల గారవంతు.

చ. నృపతులు వచ్చి దూరమున నిల్చి సమస్కృతిజేసి పూర్తిగాఁ
దపమును వేచి యాపయిని దగ్గఱకుం జనుదెంచి “మీకునే
ది పనియొ తెల్పుఁడీ యిపుడే తీర్చెద” మన్న, “మఱేమి లోటులే
దపరిమితంబ సౌఖ్య” మనునట్టి తపస్వుల మిమ్ముఁ గొల్చెదఁ.

ఆ. వె చంకజోలితోడఁ జనుదెంచునట్టి వి
ద్యార్థిఁగాంచి బ్రహ్మ యరుగుదెంచి
నట్లు సంతసించి యన్నమ్ముపెట్టు ప
తివ్రతామణుల నుతించు భక్తి.

ఈ. “వారలు మీకు విద్యనిడ వారములేమిడఁజాలమే” యటం
చాఱని పేర్చి దేవుగతి నారసి భుక్తినిబెట్టి విద్యపైఁ
దీఱనియారఁ జూపెడి విధివ్రతిమానుల నగ్రహారపుం
బాటుల వారిగేహినులఁ బాయనిభక్తిచుతించి మొక్కెదఁ.

కా. ఏరాజం గన నిచ్చలేమి ‘నెటులో యీపాట్లఁ బోషించియే
తీరం గావలె’ నంచుఁడైత్య మని యెంతే శ్లాఘ్యుఁడనెంచి యా
చారంబొప్పు గృహంబు లేగి వెనుకఁ చాత్రాపకుల్ రాఁగ సం
సారంబీదుచు విద్య నేర్పెడి మహాసంస్కర్తలఁ మొక్కెదఁ.

క. భృతకోపాధ్యాయులఁగని
మతిలో నేపమ్ముగాంచు మాన్యులకుఁ బ్రో
న్నత నేదకాస్త్రవిద్యా
రతులకు నతులిడుచు రాజరాజనతులకుఁ.

మ. శుచియా వేషము, శుద్ధమా మతము, సంశుద్ధంబు దేహం, బని
ర్వచనీయంబగు పాండితీగరిమ, ద్రవ్యంబం దనానక్తి, పూ
ర్వ చరిత్రంబులయందు భక్తియును, చాత్ర శ్రేణిపైరక్తి గ
ల్లు చతుర్వేదుల సాంగులఁ నిరతముఁ లో నెంచి కీర్తించెదఁ,

మ. ఘను లుద్యోగులు వచ్చి “మీనుతునకుఁ గన్యామణిఁ మేటులా
ధనధాన్యాదులతోడ నిచ్చెద” మనక దత్కన్యఁ గైకో మనం
బున నిష్టంబనిలేక “మీర లతులుల్ పూఁబోడి మీకన్నె మే
మనఁగా రిక్తుల” మంచుఁ దప్పికొను మిమ్మర్చింతుఁ బుష్పమ్ములఁ.

చ. ధనమును భూమియొక్క దనుకుఁ దామయి యిచ్చెడిరాజులందఁ “నా దనులకు విద్యరాదు ధనధాన్యవశంపదులైన” నంచుఁ గై కొనక యెట్లో కుటుంబమునకుఁ భృతి గూర్చుచు నిస్పృహత్వమే ధనముగఁ గాలముంగడపు ధన్యులఁ బూర్వుల నాత్మనెంచెదఁ.

ఉ. రా జరుదెంచునప్పటి కరంటులతోఁటకు గొప్ప త్రవ్వత మ్రాజనపాలుఁ డొయ్యఁగని “యార్య! కృతార్థుడనైతి మీకు స్వ రూపము లెక్కలే దయిన భూమియొ ద్రవ్యమొ స్వీకరించి మా లేజముఁ బెంపుఁ” డన్న గణులింపని మారల నాశ్రయించెదఁ.

ఉ. ‘పుట్టితిమెట్టులో యిచటఁ బుట్టినయూ రెటు వీడవచ్చు ని ప్పట్టుననే వసించి బుధవర్గులఁ జేసెదఁగాక శిష్యులఁ బెట్టెద నేన యన్న” మని పేదతనంబనుకొక దాతలం బట్టి స్వశిష్యులఁ బెనుచువారి నుతించి యఘంబు తుంగించెదఁ.

ఉ. పెట్టులేవు కల్గినను బీగము నున్న విభూతిసంచియే పట్టుదొకండు భూతినిడు బంగరపుంగని గాఁగ రాజరా జట్టులు శిష్యవర్గమున కన్నము విద్యయు నిచ్చువేటుపుం కెట్టుల మధురూ త్రములఁ జెప్పి మఱొక్కరి నెట్లు చెప్పెదఁ.

—: హరినాగభూషణంగారికి వాగ్దేయ కారరత్న విరచదు. :—

ఉ. శ్రీహిమవన్న గాత్రజయ సింధుకుమారికయొక్క విరించి త న్నోహినియొక్క గజాన్యుడును బూర్ణతరాయురపారగానవి ద్యాహృదయంగవత్వసుతదారసుఖిమ్ము లొసంగి ప్రోతు రీ శ్రీహరినాగభూషణ నజేయుని శ్రీహరి నాగభూషణుల్.

చ. జనకుడు గాయకుం డనుట సత్యమ యందము కైశవంబునం దుననె గతించినప్పుడు నుతుక జదివించుట యెట్లు? లింక నొ క్కనికడ శిష్యుడై యితఁడు గానము నేర్చినయట్లు లేద యీ తని ఘనగానపాండితి స్వతఃప్రసృతం ఒకుతోఁ భిభూతముక.

కా. సంగీతమ్ము ప్రధానవిద్య యటుపై సాహిత్య మధ్వానితో సంగాతమ్మునకుక గడంగె నటుపై సంసారమున్ నెట్లుగా ‘నాంగ్ల’ మంగిటి వాఁకిటన్ నిలిచె గావ్యవ్రజ్ఞ మాభూషణున్ శృంగారమ్మున దక్క భక్తియెడలన్ శిక్షించె దక్షత్వమున్.

చ. ఒకచనుబాలు గోరిలిన బుధోత్తము లెందటో యుండ్రుగాక యిం
కొక చనుబాలమాధురియు నొండొక గోరిలిన మేటి యీతప
స్వికిఁగడు గాత్రపుంబటిమ చేతులు టబ్బిమె! యిట్టిఁడయ్య గా
యకుఁ డనిపించుకోఁ గలిగె నంతయు వేటొకవాడు లేదహో!

తే. గీ. ఏకపత్నీవ్రతనుఁ డనేకసత్కు-
భాకఠోర సనీనాథుఁ డేకశంకు
లేనివాఁ డీతఁడని సభ లేచి చెప్పఁ
దగిన హరి నాగభూషణుఁ డెగడు నెవఁడు?

తే. గీ. త్యాగరాజపదాంభోజరాగి యితఁడు
ఆగమాంతాంగనామణీభోగి యితఁడు
వాగగోచరాత్మానందభాగి యితఁడు
ఆగమెఱుఁగని మేటి విరాగి యితఁడు.

తే. గీ. నాగభూషణుఁ డనుషేరు నందనునకుఁ
జనకుఁ డెప్పుడు పెట్టెనో సత్యసంధుఁ
డపుడె యీతని కళలెల్ల నావహించెఁ
గావలయుఁ; గానిచో నిన్ని కలియు పెట్టు!

కా. నాదాంతమ్మన మున్ను మిన్నయగు విన్నాణమ్మ నాజ్ఞించి పై
వేదాంతమ్మనఁగూడఁ దాదృశమహావేత్తృత్వపర్యాప్తి సం
పాదించక దొరఁకొంటి వక్కతననే వాక్కుక మఱిక గేయముక
స్వాదుశ్రికముగా వెలార్చి బిరుదుక సాధించి తోభూషణా!

క. వాగ్దేయకారకత్వపు
నిగ్గులు నీయంద కాక నేను మఱొకటక
నెగ్గుట దుర్లుట మనుచుక
నిగ్గుఱగాఁ జెప్పవాఁడఁ బెద్దల యెదుటక.

సీ. అగ్రాసనాధిపత్యము వహించిన మేటిదాక్షిణాత్యుఁడు గానతత్త్వవిదుఁడు
యూరపుఁబండంబు హూణభాషకుఁబోలె దక్షిణదేశంబు తావు గాన
విద్య కట్లగుటచే విజ్ఞతాపర్యాప్తి దాక్షిణాత్యులయంద తవిలియుండు
నట్టి విజ్ఞుఁడు; మన కగ్రపీఠమునందు వేంచేయు టది సుకవిజనసీతము

క. గం. 9

తే. గీ. పయిపయి విశేషము లెఱుంగువారు పలువు
రుండవచ్చును గాని యొక్కం డెవండో
తక్క నెల్లరకును గభాత త్వ మెఱుక
పడ దనుచుఁ దజ్జులగువారు నుడువుచుండ్రు.

—: కాకినాడ కాలేజిగఱు వారియంత్రము :—

ఉ. ఎల్లదిశాముఖంబుల నహీనకళం జరియించు కృష్ణభూ
షల్లభు దానలక్ష్మికి నుపాయనమియఁ బురీపుంధ్రీ తాఁ
గొల్లఁగ మంచముత్యముల కోపలు దాల్చెనటంచు నెంచె నా
యుల్లము వారియంత్రవివరోద్ధతశీతలశీక రావళిక.

మ. పురమధ్యంబునఁ గృష్ణభూషణుడు సొంపులుల్గఁ గాలేజిద
గ్గఱఁ గట్టించిన వారియంత్రమునఁ జక్కన్ నల్లెనల్ ప్రాకు శీ
కరముల్ తన్నుపతిక వరించిన యశఃకాంతాశిరస్సీను న
వ్వరుఁ డామోము మీఱఁ బోసెడు తలంబ్రాలో యనం బొల్పెడుక.

క. పురవీధి మిత్రతతితో, నరుగుచు నంఘారి రాఘవాచార్యుం డా
దరమున నడిగిన విని య, త్తఱిఁ దిరుపతిగ్రాస్త్రీ యాశుధారక జెప్పెక.

—: శ్రీ అన్నవరము సత్యనారాయణస్వామినారి దేవస్థానము :—

క. నానాటక భవదీయవైభవము చిన్నంబో కవిచ్చిన్నమై
యీనాటం గల దేవతాస్థలములందెల్లక శిరోభూషయై
యానందమ్మిడె గాని యిందనుక దేవా! నేఁ డదేమో కడుక
మానంబూనె నిటుల్ వచించిన ననుక మన్నింపు సత్యప్రభూ!

మ. “కలికాలం” బన వత్తువేము, యది నిక్కంచే యగుంగాని యీ
కలికాలానక నీవు దైవతమవై కాపాడఁగాఁబుట్టి యి
ప్పులుకుల్ వల్కితివేని నవ్వరొకొ! గీర్వాణాధిపుల్; పూర్వపుం
గలిమిక వే గలిగించుకొమ్ము నిజముక గప్పెట్టి సత్యప్రభూ.

మ. ధన మున్నప్పుడె నాస్తికిం దిగిన మా తత్త్వమ్ము నూహించియే
మన కెట్టెట్టులూ పైచి తుట్టకుద కానాస్తిత్వతత్త్వమ్ము మా
కనులం గట్టినయట్ల తోచెడి గతుల్ గల్పించితో, ముంచు నీ
పనికిక మోసమువచ్చు మేల్కొనుము దేవా! సత్యనారాయణా.

మ. ఇనుగంట్యవ్యయుఁడౌ ప్రకాశనృపుఁడే యీ నీదు దేవస్థలం
బున ధర్మమొనరించువట్టునఁ గడుంబుణ్ణుండు నిర్ణేత యా
తని లోపంబా ! మఱిరి లోపమొ ! భవత్స్సంస్థాన మీయేఁడు మా
కసులక దన్నదు దిద్దికొమ్ము కడువేగక సత్యనారాయణా !

కా. ఆవేదస్థని, యామహామహుల శాస్త్రారావ, మాసత్కవీ
శావేళోక్తులు, కర్ణముల్ దనుపు నాయాగాయకస్సీతి, యా
యా విన్నాణపు గాయనీగరిమ మేడయ్యా ! మహాభాగ ! నీ
యావించిటియె తగ్గె సర్వమనుకొమ్మా ! సత్యనారాయణా !

కా. నీకుం బెండిలి యందు బ్రాహ్మణులు రానీ పోని వేటొక్కచో
రూకల్ తీర్థము స్నానముక గలియునక రూఢిక్ మది న్నిల్చి యీ
నీకళ్యాణముఁ జూడవచ్చెదరు మన్నింపంగ మే మోప మో
హా ! “కంచిక గరుడాశ్వ సేవ” యిది గాదో సత్యనారాయణా !

కా. నీదా పెండిలికిక సదస్యమహామే నిర్మిద్రమా ప్రాణ మ
య్యా, దేవా ! యది వేదనాదమయమం దంతర్గతంబై సదా
నీ దివ్యాకృతి చొల్చు దాని నెటులో నేర్పొప్పఁ దగ్గించి నీ
కీ దూ టేము ఘటించినాము; నిజ మింతే సత్యనారాయణా !

కా. “దాసుల్ చేసిన తప్పు దండయలతోఁ దగ్గక” నమో దేవ ! శ్రీ
వాసిక గూర్పుము; నీసదస్యము కడుక భాస్వద్యశస్థితమై
భాసిల్లక బాసరించికొందుము, క్షమింపక వేడుచున్నారు శ్రీ
వాసా ! యీపయిఁ దప్పినర్చిన క్షమింపంబోకు సత్యప్రభూ !

కా. ఎన్నేఁ గార్యము లుండుఁగాక, యవి మే మేమాత్రముక జూడ
యన్నా ! నీదు సదస్యపుక మహామనే యం దగ్రగణ్యముగా
మన్నింపం బ్రయత్నింతు; మీనుడి నెటో మన్నించి నీవైభవం
బు న్నిల్పక గమకింపు మెప్పటి ధనముక దెమ్ము సత్యప్రభూ !

మ. “నెల లన్నింటికిఁ దగ్గహేతువునఁ బృథ్విక దగ్గె ద్రవ్యంబు లో
కుల, కాహేతువుచేత రాఁబడియు నీకుక దగ్గె నీయేఁ డటం
చెలమిక దృప్తిగానంగవచ్చు నటులౌటే నిక్కమాఁగాక మా
వలనం గల్గిన తప్పు దెల్పితిని దేవా ! సత్యనారాయణా !

మ. ఒకటే మాట, భవత్ప్రతిష్ఠ యది మంత్రోచ్ఛారణాధీన, మం
దుకు వేదంబులు, దానికిన్ ద్విజులు నెందున్ మూల; మవ్వారి పూ
జకుఁ చాఁ బుట్టె సదస్య; మం దెదియొ వ్యాజ మొందు గల్పించి వా
రికి నైరాశ్యము గొల్పు నీవికృతి నిర్భీజంబు సత్యప్రభూ!

మ. కపటం బెందునుగూడఁ గూడదు భవత్క్రైంకర్యమందన్ననో
యెపుడున్ గూడదు “కూడ” దంచుట కీవే సాక్షి వీయుత్సవం
బిపు డీయేఁ డిటులొటకున్ గతము వేతే యున్నదే! మాకు ని
క్కపు బుద్ధిన్ గరుణించి నీయశ మెటో కాపాడుకో దేవరా.

మ. అతిరిక్తుండగువాఁడుగూడ సుతుకశ్యాణమ్మునందున్ సద
స్సు తజీన్ వచ్చినవారి కెల్లరకు నిచ్చున్ శక్తి యున్నంతలో
మతిమస్కాఖ్యలమయ్య మే మటులు సన్మానింప నుంకింప కీ
గతి నీకున్ ఘటించి నార మని యల్లంబోకు సత్యప్రభూ!

కా. ఊయం చేరును లేని గుట్టకు భవద్యోగమ్మునన్ జేసి చే
కూరెన్ మేరువుకన్న గొప్పదన; మాగొప్పందనం బీవయిన్
నీటైపోవునో యేమొ! యంచు మదిలో నేఁ డశ్చడిన్ భీతి, మా
భీరుత్వమ్ము నడంపఁగావలయు నీప్రేమమ్ము సత్యప్రభూ.

కా. నీపీడున్ మఱి నూజిపీడు నివియే నే నెప్పుడుం దప్పకే
దేవా! వచ్చుచుఁబోవుచున్నయవి; నీతేజంబుఁ దల్లేజమున్
క్రివిభ్రాజితమాటకై సతతమున్ జేతమ్మునం దెంతు; మ
ద్భావం బిచ్చుత నీగిరింద్రమునకున్ భద్రమ్ము సత్యప్రభూ!

కా. కొండ లేవొకొ, గుళ్ళు లేవొ! మఱి యాగుళ్లన్ శివుండో, రమే
కుండో లేడో! భవద్ధిరింద్రమునకే శోభావిభూతుల్ మహా
ద్గండన్నార్తి నెసంగె; నట్టి మహిమల్ తత్తత్ స్థలంబందు నెం
దుండెన్ నీవ వచింపు మీవయిపునం దొక్కంట సత్యప్రభూ!

కా. గద్వాలాదుల కేగి పండితులు పెక్కం ద్రెట్లు సంభావనా
ముద్యత్తన్ గనుచుండొ, అట్లులే భవద్భూధర్మునన్ సత్కవుల్
విద్వాంసుల్ గనుచుండొ గౌరవము; నిర్వేలమ్ము త్వద్ధర్మకృ
చ్చిద్వాల్లభ్యము, దానఁ జేకుటె యశస్సీ! నీకు సత్యప్రభూ!

శా. లక్షలో వచ్చెడి తేండ్లు వొందని యశోలక్ష్మి కై భవత్సత్కృతా
వీక్షన్ జేసి ప్రకాశభూవిభుఁడు నేవించెన్ ధృవం; వీషయిన్
దీక్షంబూని ధనమ్ము దేకునికి నేదీ త్రోవ తత్తత్కృతా
ధృతీతో వచ్చిన గారవించుటకు? గణాహార్యరాజేశ్వరా!

మ. ద్విజులన్ వీడి ద్విజేతరప్రభుని నీతేజమ్ము కామించి భూ
ప్రజ మెచ్చందగురీతి నింతదనుకన్ వర్ధిల్లి, యాయేట న
క్కజమా ఫక్కిని వెన్నెబట్టుటకునై కంపించి తన్ములమా
వృజినంబున్ దొలగింపనెంచి యిటు నావిజ్ఞప్తి సత్యప్రభూ.

మ. సిరి పక్షస్థలిఁ బాదుకొల్పిన నినున్ నేవించు నిగ్గంటిభూ
వరు శ్రీమంతుఁ బ్రకాశరాయని యశోభాగ్యాన్నితం జేసి నీ
చరణారాధన ముత్తమోత్తమముగా సాగించుకోవయ్య, త్వ
చ్ఛరితన్ దచ్చరితన్ గవిప్రవరు లాస్వాపింబ, సత్యప్రభూ!

మ. అసిధారాత్రయూని నీగుడికి ధర్మాధ్యక్షుడై దోసపుక
దెసకుఁ లేశము వోక భక్తిగరిమక దీపించు నిగ్గంటిభూ
మిసతీనాథుఁ బ్రకాశరాయని సమున్మీలద్యశోవైభవ
పుసరుక జేసి జగన్నుతుల్ గొన నినుం బ్రార్థింతు సత్యప్రభూ!

శా. నీసంస్థానమునందుఁ బండితుఁడనై నేనుండుటంజేసి నీ
కోస మ్మే నిటు సార మొట్టి యిడుదుక, గోపించకయ్యా! భవ
ద్దాసుక, శ్రీ యినుగంటివంశ్యు, గుణవత్తామాన్య నోలిక యశ
స్థీసంపన్న నొనర్చి కన్గొనుము తత్తేమంబు సత్యప్రభూ!

—: నూజివీడులో శివలెంక వీరేశలింగముగారి సాముదికము :—

మ. విమలంబైన మనీష జాతకములక విజ్ఞుల్ పరీక్షించి యం
శము లేలాగు వచింతురో, యటులె హస్తంబుక విలోకించి స్ప
ష్టమగాఁ జెప్పెను బుద్ధిమంతుఁడు బుబుసాస్వాతుండు వీరేశలిం
గము శ్రీమచ్చివలెంకవంశజుఁడు నేఁ గన్గొంటి నిక్కమ్ముగక.

—: చీరాల, శ్రీ కూర్మదాసుగారు, సప్తాహమహోత్సవము :—

శా. సంసారమ్మున బ్రుంగి కట్టువడి నిచ్చల్ చచ్చుచుక బుట్టుచుక
హింసాపారము గానలేని జడులక వీక్షించి తద్దుఃఖి

ధ్వంసమున గలిగించనెంచి యొకనిన్ దద్దీతు సృష్టించి మీ
మాంసం దీర్చితి భక్తసంతతికి రామా! కూర్మదాసావనా!

కా. నీ పాదంబులు సర్వభూతములు గా నీ కీతఁ డెట్లయ్యెనో
యాపద్భాంధవ! తాను బాదములుగా నంచున్ విచారింతు; నీ
కేపల్లన్ బనిపాటు లున్నయెడ నిట్లే యెచ్చటో డాగి త
ద్వ్యాపారములు చేసికొందువొకొ రామా! కూర్మదాసావనా!

మ. గడుడాశ్వాసనం బక్షిమాత్రుడె కదా! కై కొంటి వహ్వాని నీ
పరుగంగాఁ గరణముగా; పృథగ నీ వహ్వాని యన్నన్ దిర
స్కరణంబున్ బొనరించి తిప్పు డది తీర్చన్ గాదె తత్తుల్యుడై
నరుగంజొచ్చితి దేశిదేశములు రామా! కూర్మదాసావనా!

—: రాజమండ్రి ఇక్ కంటాక్సు ఆఫీసరు :—

ఉ. ఏ నొకరుండ నిప్పు డొకయించుక కైతము నల్లువారిలో
ధీనిధి నైన నాదు, గడితేటిస శ్రీనిధిగా గణించు మీ
పూనిక కక్కజంపడితిఁ; బూర్తిగ మీ రటు విశ్వసించి నా
పై నెనరుంచుటన్న నది భాగ్యమ; శ్రీనిధులైన మీదు చూ
పానుకతాన నా కిఁక మహత్తరభాగ్యము గల్గునేమో! వి
ద్యానిధులైన సత్కవుల కన్నము పస్త్రము గల్గుటే మహా
శ్రీనిలయత్వ మబ్బుటని చెప్పుదు రార్యులు, హూణులేనిఁ దా
మీనుడి కాదు కాదన; రజేమన, నాంగ్లకవిత్వమందు న
న్యూను లనేకు లుండియును నొక్కరుగాని విశేషభాగ్యముం
బూనినవారు లే రనియె బుద్ధిమదగ్రీణు లాడ వింటి నే;
నే నిలువేలు పంబిక నొకించుక లచ్చిసె కోరుకొంటిఁగా
నీ నెఱలచ్చి నిమ్మనుచు నెన్నఁడుఁ గోరఁగలేద; యాపెయుం
దా నటులే యొసంగె, నిది తథ్యమ; దానన తృప్తిజెంది సం
తానము శిష్యవర్గము ముదంబుమెయిక్ జదివించుచుక బర
ధ్యానపరుండనై దినము లాడట నెట్టెడు న న్నెటో కపి
కామనిఁగా గణించక వికాలధనాలయఁగా గణించుచో
నేను మఱేమియుం బలుక నేమిగు! వృద్ధుడనాకతాన నే

మేని లిఖించి మీమదికి హెచ్చిన సాదముగొల్పు శక్తియుం
దా నది తగ్గె; నర్వదికి దాటిన యిట్టి వయస్సునన్ భవ
స్మానసముం గఱంపఁగల మంచి కవిత్వము నెప్పనేర్తునే!
దీనికతాన నాకలిమి తెల్ల మదెట్టిదో మీరెఱింగి భూ
జానికి నేఁ గరంబిడఁగఁజాలెడివాఁడనొ కాదో చూచి నా
యీనుడులెల్ల నమ్మఁదగునేనియు నమ్ముఁడు, నమ్మఁదేని మీ
మానన మెట్లునచ్చు నటు మాకు విధింపుఁడు; రాజుపూనినన్
దా నొక లోపముండునె? విధానమెఱింగిన సత్ప్రధాను లే
మే నొనరింపఁబూన నటులేయగు; మీ కగుఁగాక భద్రముల్.

—: శ్రీ దాపులూరి ఉమామహేశ్వరరావు గారు (రాజమండ్రి) :—

ఉ. శ్రీమదుమామహేశ్వరుఁడు చిన్మయమాపుఁడు లోకకర్త స
ర్వామయహారి చంద్రమయమైన శిరోమణిఁ దాల్చు వేల్పు స
త్సాన్నిమి యుమామహేశునకు సారతరాయురుదాసఁడతి
స్వామికమైన సంపద నొసంగి యెసంగఁజేయుఁగావుతన్.

—: శ్రీ సోమన కామేశ్వరరావు గారి కుమార్తె వివాహము, రాజమండ్రి :—

(బలిజేపల్లి సీతారామయ్యగారి పాటకచ్చేరీ)

ఉ. కామేశునిల్లు సీతా, రామేశుని పాట పెండ్లి రామునిది మహా
శ్రీమెఱుసెడి లలితాంబిక, యీమెయిఁ దాఁ జెండ్లికూతు రిది సర్వమగున్.

క. వారాయణదా సనియెడి, ధీరుఁడు రసికుండు మిగులఁ దేజస్వి కళా
సారమహాదధి సభ్యుఁడు, వేఱుగ వర్ణింపవలెనె విద్యాగరిమల్!

తే. గీ. చక్కఁగాఁ బాడెడనటన్న సడిని వినుటె
కాని వినలేదు నేను నీ గాన మెపుడు;
ఇపుడు సోమనకులుఁడు కామేశరావు
కూతు పెండిలి దీర్చె నీకొదవ సఖుండ!

—: వారాయణదాసు హరికథ :—

తే. గీ. దాసు వారాయణునకు నీలండు, వీని
దాసు రెల్లెడఁగల హరిదాసు రెల్ల;
నొక్క హరిదాసులేకాదు, నిక్క మిఠని
యెడల నాద్యుతిలేనివాఁ డెనఁడుబుడమి!

తే. గీ. ఇతఁడె యశీర్వదించె దంపతుల నితని
 తేను దీవనలిచ్చెద, నితఁడు చక్రకృత
 దంపతుల పిల్లలకు వివాహంపుఁ దఱుల
 నిలిచి యీలాగె హరికథల్ సలుపుఁగాక.

—: బందరు సభలో పింగళి లక్ష్మీకాంతము యం. యే. కి ఆశీర్వచనము :—

కా. శ్రీకిక్ దావుగఁ గీర్తికిక్ దెఱపుగా శ్రేయోనిధానమ్ముగా
 నాకల్పం బలరారు సత్కవిత కత్యంతమ్మునకు బాదుగా
 లోకస్తుత్యపదమ్ముగా శుభయశోలుంటాకుఁగాఁ జేసి ల
 క్ష్మీకాంతుండు కృపాళుఁడై మనుచు లక్ష్మీకాంతు సక్రాంతమున్.

—: తే. యస్. గిరిరావు కొడుకు చి॥ మాధవరావు జ్వరములో నాశీర్వచనము:—

కా. శ్రీ కల్యాణపరంపరాదిసకలశ్రేయమ్ములకు గూర్చి వి
 ద్యాకూలంకషభాగ్య భోగ్యగరిమన్ బ్రాపించి దీర్ఘాయురు
 ద్రోకమ్మున్ గరుణించి మాధవుఁడు నీ దేహమ్ము మఱైన యీ
 నీకుఱ్ఱి మన మాధవున్ మనుచుతన్ నిక్కమ్ము నాదీవనన్.

—: వడ్డాది సుబ్బారాయకవిగారి సన్మానసభలో, రాజమండ్రి :—

చ. సుకవితయే యుపాస్యముగ సూన్యతవృత్తియై తోడునీడగా
 సకలమనీషినమ్మతయశ మ్రొ ధనమ్ముగఁ గాలుద్రవ్య వై
 రికి నెదురొడ్డకున్ని గుణవృద్ధత మున్నె గణించి నేఁడు వా
 ర్థకము నలంకరించు వసురాయనికిక్ సుచిరాయు వబ్బుతక్.

మ. అసిధారావృతమాని జీవితము విద్యాగోష్ఠిచే బుచ్చి యీ
 వ్యసన మ్రొక్కటఁ డక్క నేవ్యసనమం దాత్మ నియోగింప కా
 ర్యసమాదృత్యవలంబియై ధనియఁ బూర్ణానందియై యొప్పు మా
 వసురాయండు చిరాయువై మనుత విద్వాంసుల్ కవుల్ మెచ్చంగన్

— “నూత్తిసుధానిధి” యను చిరుదముసుగూర్చి —

క. స్వీకర్త సుబ్బరాయఁడు, వ్యాకర్తయై వేంకటకవి యాంధ్రవచోభా
 మాకాంతుండు శ్రీయుత రా, ధాకృష్ణుఁడు దాత చిరుదు తగినది బలిరే!

—: కవిగండపెండారము శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులు గారు :—

మ. మొదలే తొందర, అందు వార్ధకము, తన్ములమ్మున న్నల్లమం
 దది దా నెమ్మది నెమ్మది న్నిలువనీ, దాపట్టు లేకున్నచో

మెదలక శక్యముగాదు నాస్థితిని నే మీ కిట్లు వాక్యబిచ్చితిక
గద! యధ్యక్షత కే నెటుల్ తగుదు వక్కాణింపుఁ దాశ్చర్యములో?

చ. గురువులు పట్టురుండినను గొంకక నేటికి నిల్చియున్న మ
ద్గురుఁ డొకరుండె శ్రీపదుఁ డకుంతితలేజుఁడు కృష్ణమూర్తి; యీ
గురునకుఁ జేయు నుత్సవము గోరికమైఁ గనుఁగొంటకన్న సం
బర మొకఁ డుండఁబో దనుచుఁ బాల్పడి నిల్చితి నగ్రపీఠికా.

—: గండపెండారమును దొడుగునప్పటి పద్యములు :—

తే. గీ. మూరురాయరగండపెండారధారి
కృష్ణకవిరాజు పెద్దన కిచ్చు గండ
పెండరము; నేడు శ్రీతెల్లపృథివివ్రజల
కతనఁ గైకొనె మరల విప్రతను బడసి.

ఉ. శ్రీపదమైన వంశమున శ్రీయలరాసుట కొత్తగాదుగా
నీపదమంద వొల్చునెడ నెక్కుడుగా నది మించు నేడు మా
క్రీపద కృష్ణ పాదసఃసీరహమం దది వొల్చుట దదా
ఖ్యాపరమైన యర్థ మని సార్థకమయ్యెఁ గపింద్రసత్వమై.

చ. అనితరసాధ్యమైన భరతాస్వయపుణ్యచరిత్ర తెల్లబా
సను వెలయించినా ర్చుగురు సత్కవు; లీకవిసార్వభౌముఁడో,
తన యొకచేతిమీఁదుగనె తత్కృతి నిర్వహణంబొనర్చి మిం
చెను; గవిగండపెండరము చేతి కొనంగుదు మొక్కొ, కాఁకో!

—: మధురగీతాభిజ్ఞ సురభి శివనుబ్రహ్మణ్యయ్యరు నాగరత్నము
పాటకచ్చేరీ, రాజమండి :—

క. అబ్రంబయ్యడి నాకు నోమధురగీతాభిజ్ఞ! సద్దానవి
ద్యాబాళి! నిను మెచ్చఁగాఁగలనె! నే నల్పజ్ఞుఁడక; నిన్ను నా
నుబ్రహ్మణ్యుడె మెచ్చఁగావలయు; నే స్తోత్రాన కట్లాడ, నో
నుబ్రహ్మణ్యుడ! నాగరత్నములె సంశోధించు నీ విద్వియక.

తే. గీ. అజ్ఞలగువారు మెచ్చుటకన్నఁ గడు న
భిజ్ఞలగువారి మచ్చలె పేరుదెచ్చు;
గాన విద్వాంసులగువారు దీని నెఱిగి
ప్రాజ్ఞసమ్మతికయి పాటుపడఁగవలయు.

క. గం. 10

—: కడియం రైల్వే ప్రేషక్ మాప్టరు గాలి కోటయ్యగారు :—

ఉ. పాటియఁగాక కోటయకు భద్రము లెక్కడి కేగిన, న్నిరా
ఘాటముగా నిరామయతఁ గైకొని పిల్లలు జెల్లలుకొ గడుం
దేటయుఁ దెల్వయుం గలిగి తేకువఁ బొల్తురుగాక; దంపతుల్
మాటికి నట్టి సంతతిని మన్యుమఁ గందురుగాక మోదముకొ.

—: ఆశీర్వాచన పద్యములు (వీలూర,) :—

లే. గీ. నాగభూషణుఁ డతని సౌందర్యవతియు
నాగభూషణు నతని సౌందర్యవతిని
ఆత్మ నామానురాగమహాత్మ్యగరిమ
శైలవిధముల రక్షించు టేమి వింత !

ఉ. బొడ్డునఁ బుట్టునంది జగముల్ సృజించుచుఁ గన్నయట్టి యా
బిడ్డలఁ దల్లిదండ్రు లిలుపెత్తనముకొ పహించి పెంచ “బల్
దొడ్ గృహ స్థితం” డని బుధుల్ నుతియింప రహించు ధాత యీ
బొడ్డుకొలముత్ర దంపతులఁ బ్రోచుతఁ బుట్టినయిల్లు వర్ధిలకొ.

అ. ప. ఎల్ల యవయనమ్ము లేమహాసాధ్యకి
మంగళప్రదత్వచుహిమ నలరు
నట్టి సర్వమంగళాంబికాసత్కృప
జంపతులకు సుఖ మెసంగుఁగాక.

—: పెండ్లికుమారుని పినతండ్రి బాపిరాజు చేసిన యవధానసభ :—

చ. ఘటకుఁడు బాపిరాజు కవికాండము మెచ్చ సభాస్థలమ్మునం
దటునిటు తూఁగిపోక యిపు డప్తవధాన మొనర్చె; ధారణా
ఫటిమకు నమ్మితంపడి “నెబా”నని మెచ్చెను జెళ్లపిల్ల వేం
కటకవి; వీనికిం గలుగుఁగాత మితోఁధికమైన భద్రముల్.

ఉ. కోమటులందు ధార్మికు లకుంతితకీర్తు లుదారులుకొ మహా
శ్రీ మితిమీఱు గేస్తులును జెన్నలరారట యెందుఁ గందు; మీ
ధీమహితుండు పండితవిధేయుఁడు సత్కవి బాపిరాజు కా
వ్యామృతమాని కీర్తి నలరారెడి సంపద కింపుగొల్పెడికొ.

ఆ. వె. మునుపు వైశ్యులందు వినబడె వైకాళి
పట్టణమున నుకవివరుఁ డొకఁడు;
ఇపుడు రాజమండ్రి కేలూర మఱికోన్ని
చోటులందుఁ గలరు నుకవు లింద.

—: శ్రీ మంత్రిప్రెగ్గడ నరసింహముపంతులు గారి కుమారుని వివాహము
రాజమండ్రి :—

కా. మంత్రిప్రగ్గడ దాపులూరికులసంబంధమ్ము లీరీతిసే
సంతోసమ్మున కాటపట్టులయి నిచ్చల్ పెండిలుల్ శోభనో
దంతమ్ముల్ మఱి బారసాలు ననన్యప్రక్రియక గూర్చి ది
గ్గంతుల్ సత్కవు లిచ్చు నాశిషములకై గొంచు వర్ణిలుతక.

—: శ్రీ యాదవోలు జహిందారుల తాలూకు క్రొత్తవారింట వివాహము:—

కా. భాషాకాంతుఁడు తత్సతీమణియు, సంబాడేని తద్భర్తయుక,
వేపంబుల్ పదిఁ గొన్న వేల్పుతని దేవీరత్నముకై నిత్య సం
తోషంబుకై వెగఁజించి యాపిదప సత్తోకంబుఁ గల్పించి యీ
శేషరావున దత్సతీమణి శచిక జెల్వార రక్షించుతక.

—: ఈ వివాహసందర్భమందే పొడుగు రామమూర్తి వీణ :—

ఆ. వె. పొడుగు రామమూర్తి గిడుగు శ్రీరామమూ
ర్తికిని గూడ కర్ణతత్వప్రిగులుగు
నట్లు వీణయందు నారావమునుబుట్టఁ
జేయఁగలఁ డటంచు జెప్పఁగలను.

ఆ. వె. ఇంటిపేరు మాత్రమే పొడుగో, లేక
విద్య గూడఁ బొడుగో! వినిన పిదపఁ
గాని నిశ్చయింపఁగారాద యనుకొంటి;
వింటి, సంతసంబుఁ గంటి కేడు.

—: శ్రీ జలగం రాయఁడయ్యగారి కుమారుని వివాహము (జీడిగుంట) :—

కా. శ్రీరంజిల్లెడి యాయువుకై నిరియు సచ్చీలంబు సంతానవి
స్తారంబుకై నుఖముకై యశోగరిమముకై సౌభాగ్యముం గూర్చి యీ
శ్రీరామప్రభుఁ డమృతాత్మ సతియా సీతామహాలక్ష్మియుకై
శ్రీరాముకై పరుఁ దత్సతీలికముకై శేషాంబికం బ్రోచుతక.

—: పై వివాహమునందే హరికథకుని గూర్చి :—

తే. గీ. జీడిగుంటకుఁ బేరొనఁగూడు పొంఁటఁ
బుట్టై గోదావరీకూలమున నితండు
రామమూర్తికిఁ గొడుకయి రామకీర్తిఁ
బాడ లక్ష్మీపతి యను నాహ్వాయముతోడ.

—: బెజవాడ వెంకటస్వామి నాయడుగారు :—

చ. తుల జననంపురాశి యటఁ దోయజమిత్రుఁడు సౌమ్యుఁడున్ ప్యయ
స్థలిఁ గుజకుక్తు లాయపుఁబడమ్మనఁ గేతువు నెన్నిదింట ను
త్పిలసఖుఁ డైదిటన్ శిఖియు భాస్కరి రెండిట నీవుఁ డుండ ని
శ్చల బెజవాడవంశమున జన్మము వేంకటస్వామి కైకొనెన్.

ఉ. జాతకచక్రమందలి పృశస్తగ్గినామ్ములకల్పినో, పురా
భూతనుకర్మపున్ గతినో, పుణ్యులు తల్లియుఁ దండిన్ నోఁచు న
య్యాతతమైన నోముల మహత్తరపుణ్యముచేతనో, కవి
వ్యాతము మెచ్చుకోదగినవాడయి వేంకటస్వామి పద్ధిలెన్.

తే. గీ సప్తసంతానములు గూడ సంఘటింప
వెంతవారికిఁ గూడ స్థలాంతరమున
నిన్నియును గల్గెనట బలి ! యెంత సుకృతి
యొక్కొ ! మన వెంకటస్వామియొక్క పుట్టు.

ఉ. అన్నిటికన్న నీతనికి నాయువు విద్దియ ముఖ్యవిద్య దీ
న న్నడుముక్ బిగించుక యనాధలపాలిటి కల్పరృక్షమై
వెన్నునువంచి కష్టపడి విత్తమునందలి యాశ వీడి పే
రెన్నికగాంచె నీతఁ డని యెల్ల రెఱుంగుదు రే నెఱుంగుదున్.

ఉ. ఈకొలమంద యీతనికి నెన్నియొ రెట్లధికుల్ గలారు, నే
నాకమనీయులం దొకని నార్యజనస్తుతు బావనయ్య ను
ల్లోకు నెఱుంగుదున్; మఱియు లోఁగఁ దీతం డని కూడఁ జెప్పఁగా
వాకు లవంబు జంక దిది వాస్తవమాట లిఖించితిన్ జూడీ.

క. ఈతనికిన్ భగవంతుఁడ, నేతాదృశమైన యాయువిదైశ్వర్య
క్రితఁ దూగు నవత్యోద్భూతియుఁ గరుణించి పేర్చి బ్రోచుంగాతన్.

—: అర్థవరము శ్రీ సాగిరాజువారి యింట వివాహము ;—

అ. ఇరవుగ సాగిరా జగము లెల్ల భరించెడి సామి లోకశం
కరుడు చిరాయువుం జెలిమి కల్మియు బల్మియు సంతతిగ గరం
బరుడుగ సాగి రాట్కులమునం దుదయింపగఁజేసి ప్రోచు వా
విరి వరు రామరాజు సతి వెంకటసుబ్బును యగ్ వధూమణిగ్.

—: ఈ వివాహమునం దిరువురు రాజులు పురాణము చెప్పట :—

అ. కుశలవులగ్ రఘూద్వహులు మారిమి నాకుజశిష్యు లిర్వురుగ్
విశదము గాఁగ రామకథ వినియొవర్చి రటంచు విందు; మా
యశ మది త్రుప్తవప్తై నిపు డాక్రియ రాజకుమారు లిర్వు రా
కృతపరితప్తమైన సభ హాయిగఁజెప్పి రిటగ్ బురాణముగ్.

—: శీ॥ శే॥ వడ్లమన్నాటి నరసింహశర్మ కూతురు
చి॥ సౌ॥ ఇందిరాదేవి పెండ్లి :—

అ. శ్రీయలరారఁ దం॥ డి నరసింహుడు సత్కవియై కడుంగడుం
బావనుఁ డన్వయోదయము పొదుకొనంగఁ గుమరిగాఁగఁ దా
నేవిమలాంగిఁ గాంచె నల యింతియ యాబిడ, యట్టి యిందిరా
దేవికిఁ గృష్ణదేవి కలదేవుఁ డొసంగెడుఁగాక భద్రముల్.

అ. నీయన్తగ్ జనకుండు నాకు నొక యంతేవానిమాత్రుండె కాఁ
డోయమా ! సుతనిర్విశేషుడయి యెంతో భక్తి వర్తించె; ద
చ్చీ॥ యెల్లగ్ భవదాకృతిగ్ బ్రతిఫలించెగ్ దల్లి! నీకబ్బవే
శ్రేయస్సుల్! పితృరూపిణుల్ సుతలు సుశ్రీభాక్తు లౌటబ్రమే!

తే. గీ. దామరాజు కృష్ణుండు రాధామనోహ
రుండు నీభర్త యిందిరా! రుక్మిణిబలె
నఖిలశుభములఁ గైకొని యలరుమమ్మ !
కవులు మీపేరులకు సార్థకత నొసంగ.

అ. కవికిగ్ గూతురనై జనించితిగదా! కళ్యాణిరో! ముందు నీ
కవు భాగ్యోదయముగ్ గణించి యిట నాయందు నిమిత్తత్వముగ్,
దవులంజేయవలంచి యీశుభమునన్ దన్వంగి! నీ తాత నన్
సవిశేషముగఁ బిల్చె; దీవనల నిచ్చుల్ వొంది పర్ణిలుచు !

ఉ. పుట్టినయిల్లు మెట్టినిలు పూర్వముకన్న యశోవిశేషపుం
బట్టయి నీదు వర్తనము భామల కొండొక మేలుబంతిగాఁ
జుట్టము తెల్ల నిన్నుఁ గనుచున్ ముదమందఁగఁ బుత్రపాత్రులన్
బట్టము గట్టుదాఁక నొక భంగమునుంగన కేలు మిందిరా !

—: వైపెండిలో గానసభ :—

(హరి నాగభూషణము, అశ్వధాటి రామమూర్తి గార్లు.)

కా. ఎన్నో నాళ్లయిపోయె నిండు సభలో నీనీపు మా నాగభూ
షన్నుం గూడి చరించు ముచ్చటలు; కన్నారంగ నీయశ్వధా
టి స్నేఁ గర్తాని నేటికిసభను నాడెందంపుఁ గుం దాఁత నో
యన్నా ! మేల్ ! బళి ! రామమూర్తి ! యిఁక దీర్ఘాయుస్సు నీకబ్బుతన్...

ఉ. ఎంతటి యశ్వమైన నది యెక్కడి రాతునుబట్టి యుండు నీ
వెంతటివాఁడవైన ఫలమేమి ? సమర్థుఁడు గాయకుండు నీ
చెంతను బాడకున్నఁ; జెలిచెయ్యలు నేర్పరియైనయట్టి య
క్కాంతుని మ్రోలఁ గాక పెఱకాంతుని మ్రోల ఫలింపనేర్చునే !

మ. ఇతరప్రాణి కలభ్యమైన వగరా నెన్నాఁడు వాయించు ను
ద్ధతమా ఫక్కి ఫిడే, లతండు హరిసద్వంశ్యుండు వర్ధిల్లుఁగా
కతులాయుష్కృత నాగభూషణుండు దీప్యద్భవ్యతేజంబు సం
తతియున్ సంపదయున్ నిరంతర మనంతంబై తనుం గొల్వఁగన్.

—: సుసర్ల నాగేశ్వరకాస్త్రీ, సింహాద్ర్యప్పలాచార్యులు, రాఘవయ్యచౌదరి
వీరల కచ్చేరీ, బందరు :—

తే. గీ. దక్షిణామూర్తికాస్త్రీలు ధన్యుడయ్యెఁ
గొడుకు నాగేశుకరన నిక్కువము నేఁడు ;
ఆయనకుఁ గల గానవిద్యాభిమాన
మింత యం తని చెప్పఁగా నెవ్వఁ డోపు !

తే. గీ. శరభకాస్త్రీలు మనదు దేశమున లేఁడు,
అనెడి లోపము దీర్చె సింహాద్రిబుధుండు;
మనము దక్షిణమున కేగు టనవసరము,
ఉత్తరస్థలమై కూరుచుంద మింక.

అ నె. కమ్మవారిలోనఁ గలరు భూపతులు హా
లికులుఁ గవులుఁ గూడ; లేరు పేరు
గన్న “డ్రమ్మరు” లను కవుచు రాఘవచౌద
రి దొలఁగంగఁజేసె నిది నిజంబు.

—: పడమటి గోదావరి జిల్లా ప్రసిద్ధులు బడేటి వెంకటరామయ్యగారు :—
(తాళ్లపూడి సభలో)

మ. ఇతరుం డొక్క డకారణాపకృతిగా నేద్యేషమో పూని జీ
వితహానిక బాసరింపఁ దా సదయఁడై వెన్నెంటనే వారి జీ
వితముల్ నిల్పిన యుత్తమాశయుని నవ్విప్రోత్తమాస్యాస్తరు
ద్గత మాశీస్సు బడేటివంశజుని వేంకటామయక బ్రోచుతక.

శం॥ ఇతడు గవర్నరుకడ న, భృతఁ గాంచిన మేటి; నేటి యధికృతి యా స
భృత కెక్కుడగునె ! కడుయో, గృత దైవం బితని కిచ్చుంగాక సతమ్మక.

మ ఎవఁడుక గట్టుకపోడు, యోగ్యుడను పేరే కోరఁగాఁదగ్గ; దా
సవముక బోలెఁ బ్రభుత్వపుక గరిమ మాస్వాదించువారిక గడుక
శివమెక్కించి నటించఁజేయు; నెటులో చేజిక్క కప్పట్లు మా
నవుఁ డెందెందుఁ జరింప వాఁడు మిగులక న్యుండు మాన్యుండు నా.

(సకేషము)

ఇది శ్రీ కింకమంద్ర.....

తిరుపతివేంకటేశ్వర కవి ప్రణీతము

కలగూరగంప

సమాప్తము

త ప్ప ప్ప ల ప ట్టి క.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
7	7	బుద్ధిసత్త	బుద్ధిసత్త
10	16	మతమ్ము	మతము
21	15	ఫలియించు	ఫలియించు
24	4	పిన్నిపల్	పిన్నిసిపల్
25	3	తాజనిం	తాజనిం
31	25	విభూషమ	విభూషణమ
32	13	కిక్కవై	కిక్కవై
37	10	సభాస్థలికి	సభాస్థలికి
38	16	కల్పితా	గల్పితా
42	8	జరుగు	జరుగు
,	17	త్సహాస్రాంశు	త్సహాస్రాంశు
52	23	ము లాసం	ము లాసంగి
70	24	తథ్యమ	తథ్యమ
79	12	కిచ్చుం గాత	కిచ్చుం గాత
81	15	కప్పట్లు	కప్పట్లు

